

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЯКОСТІ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТІ:
ПРИКЛАДНІ ДОСЛІДЖЕННЯ
ЗА 2019/20 НАВЧАЛЬНИЙ РІК**

Наукове видання

*За загальною редакцією
д-ра екон. наук, професора В. С. Пономаренка*

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2022**

УДК 37.014.6:378.4(477.54)ХНЕУ(08)
А43

Авторський колектив:

Розроблення системи досліджень із питань забезпечення якості освіти в університеті: д-р екон. наук, проф. В. С. Пономаренко; канд. пед. наук, доц. Г. А. Полякова. **Розроблення програми досліджень:** д-р екон. наук, проф. В. С. Пономаренко (дослідження 2); канд. пед. наук, доц. Г. А. Полякова (дослідження 1, 3 – 7); канд. екон. наук, доц. С. О. Назарова (дослідження 8). **Розроблення, коригування інструментарію:** канд. пед. наук, доц. Г. А. Полякова (дослідження 1, 3 – 8); пров. фах. Ю. С. Григор'єва (дослідження 1, 3 – 8); канд. екон. наук, доц. С. М. Голубєв (дослідження 3 – 5, 7); канд. екон. наук, доц. С. О. Назарова (дослідження 8). **Контент-аналіз:** (розроблення інструментарію, узагальнення результатів): канд. пед. наук, доц. Г. А. Полякова, пров. фах. Ю. С. Григор'єва. **Організація та проведення опитувань:** канд. пед. наук, доц. Г. А. Полякова (дослідження 1 – 6); пров. фах. Ю. С. Григор'єва (дослідження 1, 3 – 8); канд. екон. наук, доц. С. М. Голубєв (дослідження 2); пров. фах. О. О. Бурлуцька (дослідження 2). **Технічне оброблення даних:** пров. фах. Ю. С. Григор'єва (дослідження 1, 4 – 8); канд. екон. наук, доц. С. М. Голубєв (дослідження 2, 3); практик психолог Т. О. Кутвицька (дослідження 2); пров. фах. О. О. Бурлуцька (дослідження 2). **Підготовка аналітичних звітів:** д-р екон. наук, проф. В. С. Пономаренко (дослідження 2); канд. пед. наук, доц. Г. А. Полякова (дослідження 1, 3 – 7); пров. фах. Ю. С. Григор'єва (дослідження 1, 4 – 8); канд. екон. наук, доц. С. М. Голубєв (дослідження 2, 3). **Оформлення досліджень:** пров. фах. Ю. С. Григор'єва.

Рецензенти: зав. кафедри менеджменту освіти та права ЦІПО ДЗВО "Університет менеджменту освіти" НАПН України, д-р пед. наук, професор *З. В. Рябова*; професор кафедри педагогіки, методики і менеджменту освіти Української інженерно-педагогічної академії, д-р пед. наук *Г. В. Єльнікова*; доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди, д-р пед. наук *В. В. Костіна*.

Рекомендовано до видання рішенням ученої ради Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

Протокол № 6 від 31.08.2021 р.

Актуальні питання забезпечення якості освіти в університеті:
А43 прикладні дослідження за 2019/20 навчальний рік : наукове видання / В. С. Пономаренко, Г. А. Полякова, Ю. С. Григор'єва та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, професора В. С. Пономаренка. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2022. – 140 с.
ISBN 978-966-676-834-9

Подано матеріали проведених у ХНЕУ ім. С. Кузнеця досліджень із питань забезпечення якості освіти, які становлять систему досліджень в університеті (на основі опитувань здобувачів різних рівнів вищої освіти, викладачів). Результати досліджень використовують у створенні маркетингової стратегії університету, для розроблення, поточного моніторингу та перегляду освітніх програм, запровадження заходів із поліпшення якості освітніх програм та організації освітнього процесу в університеті.

Рекомендовано працівникам із забезпечення якості освіти, керівникам підрозділів закладів вищої освіти, викладачам, аспірантам, студентам.

УДК 37.014.6:378.4(477.54)ХНЕУ(08)

© Пономаренко В. С., Полякова Г. А.,
Григор'єва Ю. С. та ін., 2022

© Заг. ред. В. С. Пономаренка, 2022

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2022

ISBN 978-966-676-834-9

Зміст

Вступ	5
1. Дослідження "Пріоритети абітурієнтів у виборі закладу вищої освіти"	7
1.1. Опис дослідження	7
1.2. Соціально-демографічні характеристики респондентів	7
1.3. Пріоритети у виборі університету	9
1.4. Джерела інформації про університет	10
1.5. Мотиви здобуття вищої освіти	10
1.6. Пріоритети у виборі закладу вищої освіти	12
1.7. Формування компетентностей в університеті	14
1.8. Очікування від студентського життя та навчання	15
1.9. Висновки за результатами дослідження	16
2. Психологічне тестування першокурсників "Вимірювання рівня інтелекту та креативності"	18
2.1. Опис дослідження	18
2.2. Методика дослідження та аналізу даних	18
2.3. Загальні показники рівня IQ студентів	22
2.3.1. Оцінки рівня інтелекту (IQ) по університету	22
2.3.2. Загальні показники за окремими субтестами	25
2.4. Оцінки рівня інтелекту (IQ) за факультетами	32
2.5. Загальні показники креативності студентів	37
2.5.1. Показники креативності по університету.....	37
2.5.2. Показники креативності за факультетами	38
2.6. Оцінки рівня емоційного інтелекту студентів	40
2.6.1. Оцінки рівня емоційного інтелекту по університету	40
2.6.2. Оцінки рівня емоційного інтелекту за факультетами	41
2.7. Висновки за результатами дослідження	42
3. Дослідження "Адаптація першокурсників до навчання в університеті"	44
3.1. Опис дослідження	44
3.2. Результати опитування по університету	44
3.3. Контент-аналіз відкритих відповідей	54
3.4. Аналіз результатів за факультетами	55
3.5. Висновки за результатами дослідження	56
4. Дослідження "Актуальні питання організації освітнього процесу в університеті"	59
4.1. Опис дослідження	59
4.2. Участь респондентів у дослідженні	59
4.3. Аналіз результатів по університету	60
4.3.1. Академічна підтримка	60
4.3.2. Якість оцінювання	62
4.3.3. Відвідування занять	64

4.3.4. Програми подвійних дипломів	67
4.3.5. Соціальна активність та дозвілля	68
4.3.6. Академічна добросовісність	70
4.4. Контент-аналіз відкритих відповідей	75
4.5. Аналіз результатів за факультетами	76
4.6. Висновки за результатами дослідження	78
5. Дослідження "Особливості окремих складових освітнього процесу"	82
5.1. Опис дослідження	82
5.2. Аналіз результатів по університету	83
5.2.1. Самостійна робота	83
5.2.2. Практична підготовка	85
5.2.3. Вибіркові навчальні дисципліни	89
5.2.4. Міжнародні програми	91
5.3. Контент-аналіз відкритих відповідей	96
5.4. Аналіз результатів за факультетами	97
5.5. Висновки за результатами дослідження	103
6. Дослідження "Задоволеність якістю освітніх програм"	107
6.1. Опис дослідження	107
6.2. Участь здобувачів у дослідженні	108
6.3. Аналіз результатів по університету	108
6.4. Аналіз результатів за факультетами	112
6.5. Контент-аналіз відкритих відповідей	114
6.6. Висновки за результатами дослідження	115
7. Дослідження "Задоволеність якістю освітньо-наукових програм"	117
7.1. Опис дослідження	117
7.2. Оцінка якості освітньо-наукової програми	117
7.3. Контент-аналіз відкритих відповідей	120
7.4. Умови реалізації процесу підготовки аспірантів	121
7.5. Висновки за результатами дослідження	124
8. Дослідження "Задоволеність науково-педагогічних працівників внутрішнім забезпеченням якості освіти в університеті"	127
8.1. Опис дослідження	127
8.2. Участь респондентів у дослідженні	128
8.3. Аналіз результатів дослідження по університету	128
8.4. Аналіз результатів за стажем роботи та навчальною дисципліною	132
8.5. Контент-аналіз відкритих відповідей	134
8.6. Висновки за результатами дослідження	137

Вступ

Питання забезпечення якості освіти є пріоритетними як у європейському, так і вітчизняному освітньому просторі. Нині в Україні вибудовують національну систему забезпечення якості, складовою якої є формування та розвиток внутрішніх систем забезпечення якості.

Побудова внутрішньої системи забезпечення якості освіти має бути орієнтованою на врахування пріоритетних напрямів розвитку вищої освіти на макрорівні, внутрішнє забезпечення якості, відповідно до національних та європейських стандартів; завдань стратегічного розвитку закладу вищої освіти, погодження змін його внутрішнього та зовнішнього середовища; задоволення освітніх потреб тих, хто навчаються, та бути орієнтованою на вимоги ринку праці.

Одним із дієвих інструментів внутрішнього забезпечення якості освіти та якості освітньої діяльності є проведення прикладних досліджень щодо визначення думки та зворотного зв'язку із внутрішніми та зовнішніми стейкхолдерами вищої освіти.

У цьому науковому виданні подано узагальнені результати прикладних емпіричних досліджень щодо актуальних питань внутрішнього забезпечення якості освіти в Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця (далі ХНЕУ ім. С. Кузнеця) протягом 2019/20 навчального року.

Надані дослідження становлять певну систему, яка охоплює "життєвий цикл" здобувачів вищої освіти й дозволяють виявити реалістичність очікувань від вступу до університету та звершення підготовки; визначити фактори, що впливають на якість освітніх результатів; проаналізувати задоволеність якістю освіти.

Ця система досліджень передбачає проведення опитування й тестування абітурієнтів, студентів бакалаврату, магістратури та аспірантури, а також опитування викладачів університету. Тематика досліджень відповідає актуальним проблемам здобувачів різних рівнів вищої освіти на кожному етапі підготовки в закладі вищої освіти, що дає змогу охопити показники внутрішнього забезпечення якості освіти в університеті.

У роботі наведено узагальнені результати таких досліджень:

"Пріоритети абітурієнтів у виборі закладу вищої освіти", яке дозволяє виявити очікування майбутніх здобувачів, пріоритети вибору ЗВО та врахувати їх у стратегічному розвитку;

психологічне тестування першокурсників "Вимірювання рівня інтелекту та креативності", яке дозволяє визначити здібності здобувачів та сприяти їхньому розвитку під час навчання в університеті;

дослідження "Адаптація першокурсників до навчання в університеті", яке проводять після першого семестру і сприяє виявленню можливих труднощів під час адаптаційного періоду першокурсників і надання вчасної підтримки;

дослідження "Актуальні питання організації освітнього процесу в університеті", у якому беруть участь студенти II курсу бакалаврату та яке надає інформацію для організаційних поліпшень;

дослідження "Особливості окремих складових освітнього процесу", у якому беруть участь студенти III курсу бакалаврату та яке дозволяє звернути увагу на такі важливі складові освітнього процесу, як практична підготовка, самостійна робота, академічна мобільність тощо;

дослідження "Задоволеність якістю освітніх та освітньо-наукових програм", що є комплексними дослідженнями щодо якості реалізації освітніх програм бакалаврського, магістерського та PhD-рівнів;

дослідження "Задоволеність науково-педагогічних працівників внутрішнім забезпеченням якості освіти в університеті", яке виявляє задоволеність викладачів як внутрішніх стейкхолдерів вищої освіти.

Для організації та проведення досліджень використовувались онлайн-платформу для опитувань університету та ресурси сервісів Google Forms.

Результати досліджень є підставою для перегляду освітніх та освітньо-наукових програм, запровадження заходів поліпшення якості освітньої діяльності та вищої освіти в університеті.

Подані в роботі матеріали можуть бути цікавими здобувачам вищої освіти, науково-педагогічним працівникам, які безпосередньо беруть участь в освітньому процесі, керівникам закладів вищої освіти, фахівцям із питань забезпечення якості освіти, науковцям, предметом чиїх досліджень є поліпшення результатів якості вищої освіти та послуг у галузі вищої освіти.

1. Дослідження "Пріоритети абітурієнтів у виборі закладу вищої освіти"

1.1. Опис дослідження

Мета дослідження: визначення пріоритетів абітурієнтів університету у виборі закладу вищої освіти.

Завдання дослідження:

визначення соціально-демографічних характеристик абітурієнтів університету;

визначення джерел інформації про університет;

визначення мотивів здобуття вищої освіти;

визначення пріоритетів у виборі закладу вищої освіти;

визначення переліку важливих для набуття в університеті компетентностей;

визначення очікувань абітурієнтів від студентського життя.

Респонденти: абітурієнти університету.

Строки проведення: липень, серпень.

Метод збирання емпіричної інформації: онлайн-анкетування, анонімно, добровільно. Анкета містить 18 питань.

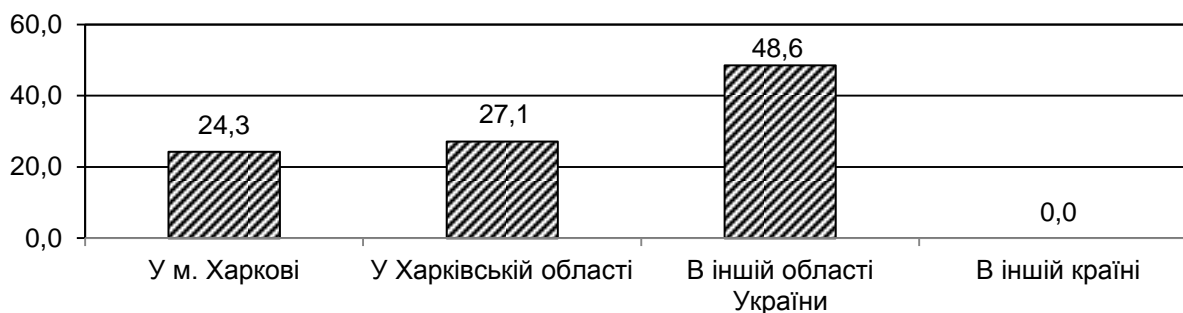
Аналіз результатів здійснено загалом за масивом анкет.

1.2. Соціально-демографічні характеристики респондентів

В опитуванні взяли участь 70 абітурієнтів, які самостійно заповнили онлайн-анкету на сайті університету. Незважаючи на невелику кількість респондентів, простежено значну схожість із відповідями респондентів минулих років, коли опитування проводили за допомогою інтерв'юерів і в ньому було втричі більше учасників.

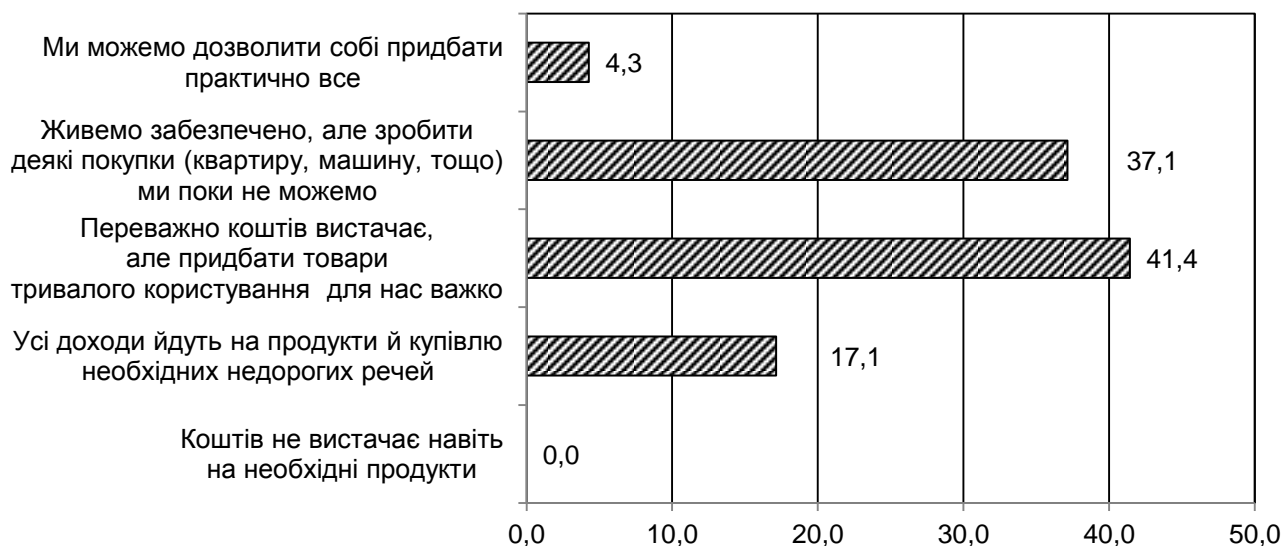
За соціально-демографічними характеристиками респондентами стали, переважно, абітурієнти:

з інших областей України (48,6 %) та Харківської області (27,1 %), м. Харкова (24,3 %) (рис. 1.1);

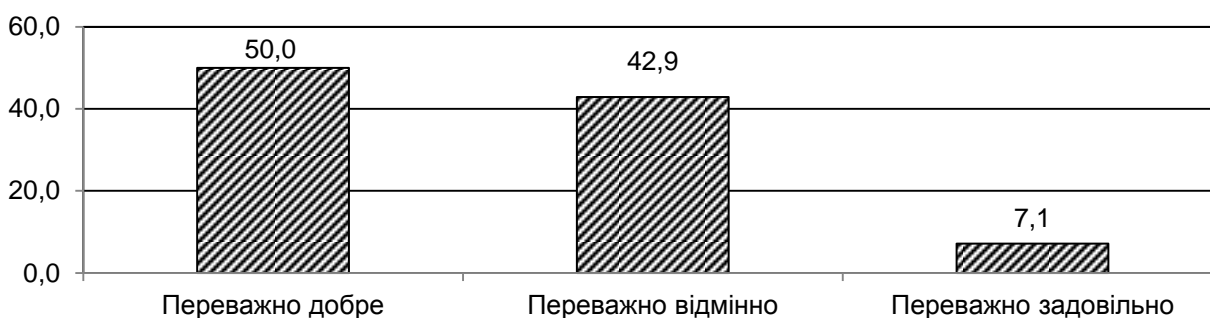
Рис. 1.1. Місце проживання до вступу в університет, %

жіночої статі (82,9 %);
 із сімей середнього (41,4 %) і вищого за середній (37,1 %) рівнів матеріального забезпечення (рис. 1.2);

Рис. 1.2. Матеріальний достаток сімей, %

які переважно добре (50,0 %) або переважно відмінно (42,9 %) навчалися у школі (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Рівень навчання до вступу у ЗВО, %

1.3. Пріоритети у виборі університету

Майже всі респонденти вибирали університет в 1-му (71,4 %) або 2-му (45,7 %) пріоритетах, тобто були потенційними абітурієнтами саме нашого університету (рис. 1.4).

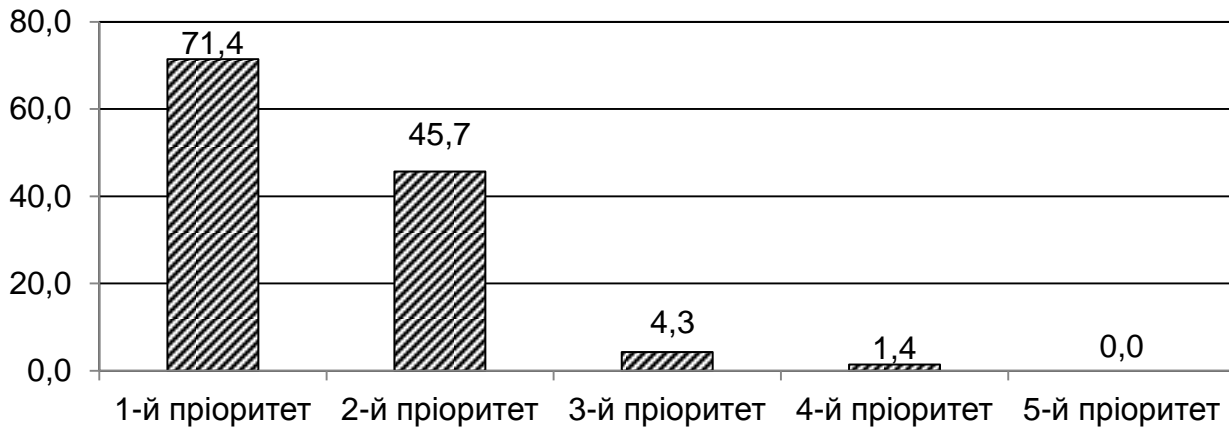

Рис. 1.4. Пріоритет університету під час подавання документів, %

Більшість респондентів (98,6 %) планували вступати на I курс бакалаврату, інші (1,4 %) – на II, III курс бакалаврату.

Серед опитаних були, переважно, абітурієнти факультету менеджменту і маркетингу (35,7 %), з інших факультетів респондентів було значно менше (рис. 1.5).

Рис. 1.5. Вибір факультетів університету, %

Більшість респондентів планували навчання за бюджетні кошти (67,1 %), менше за третину – на контракті (32,9 %).

1.4. Джерела інформації про університет

Головним джерелом інформації про університет для абітурієнтів був офіційний сайт, такий варіант вибрали 50,0 % опитаних.

На другому та третьому місцях – рекомендації знайомих і друзів (45,7 %) та засоби масової інформації (38,6 %) (рис. 1.6).

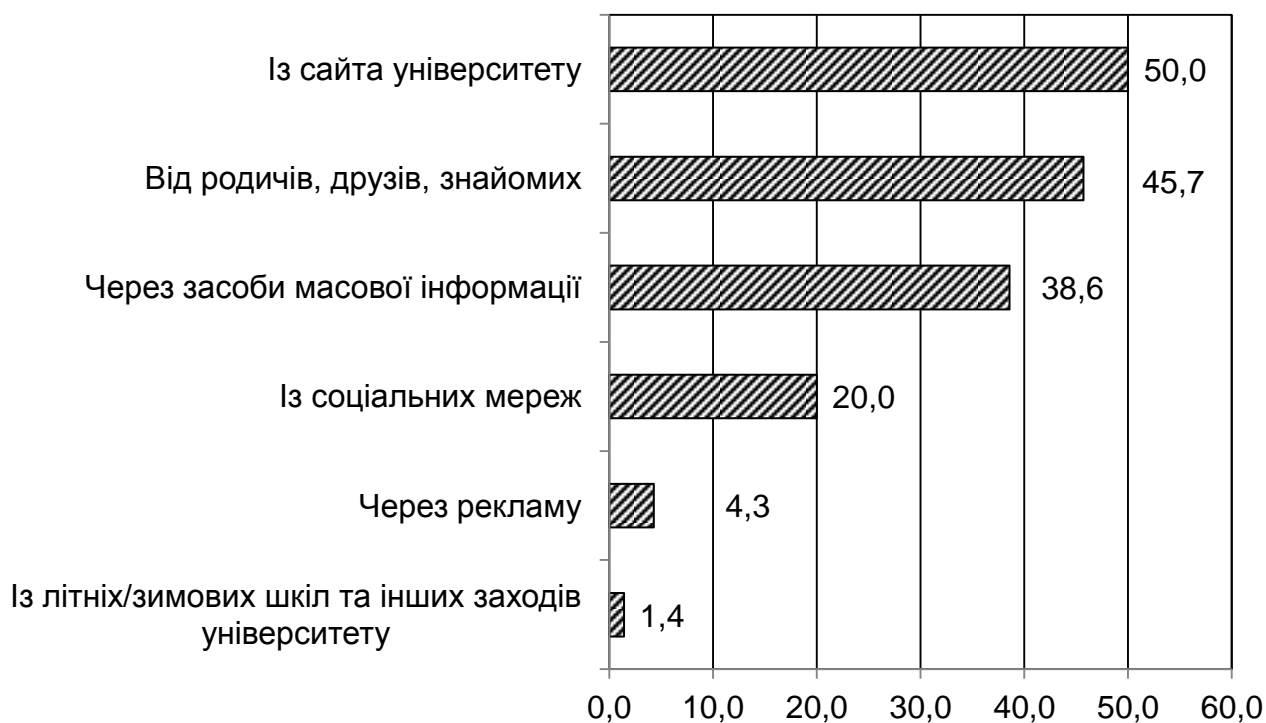

Рис. 1.6. Джерела інформації про університет, %

Це відрізняється від минулих років, коли зі значним відривом виділяли рекомендації друзів і знайомих, але, це також зрозуміло, оскільки більшість респондентів цього року не є місцевими.

1.5. Мотиви здобуття вищої освіти

Серед мотивів здобуття вищої освіти в респондентів лідирують гарна робота (77,1 %), життєвий успіх (67,1 %), професійна підготовка (64,3 %). Такий пріоритет мотивів в абітурієнтів зберігається кілька років поспіль.

Половину абітурієнтів (50,0 %) у вищій освіті вбачають можливість саморозвитку, значна частина (40,1 %) – можливість навчатися та працювати за кордоном України (рис. 1.7).

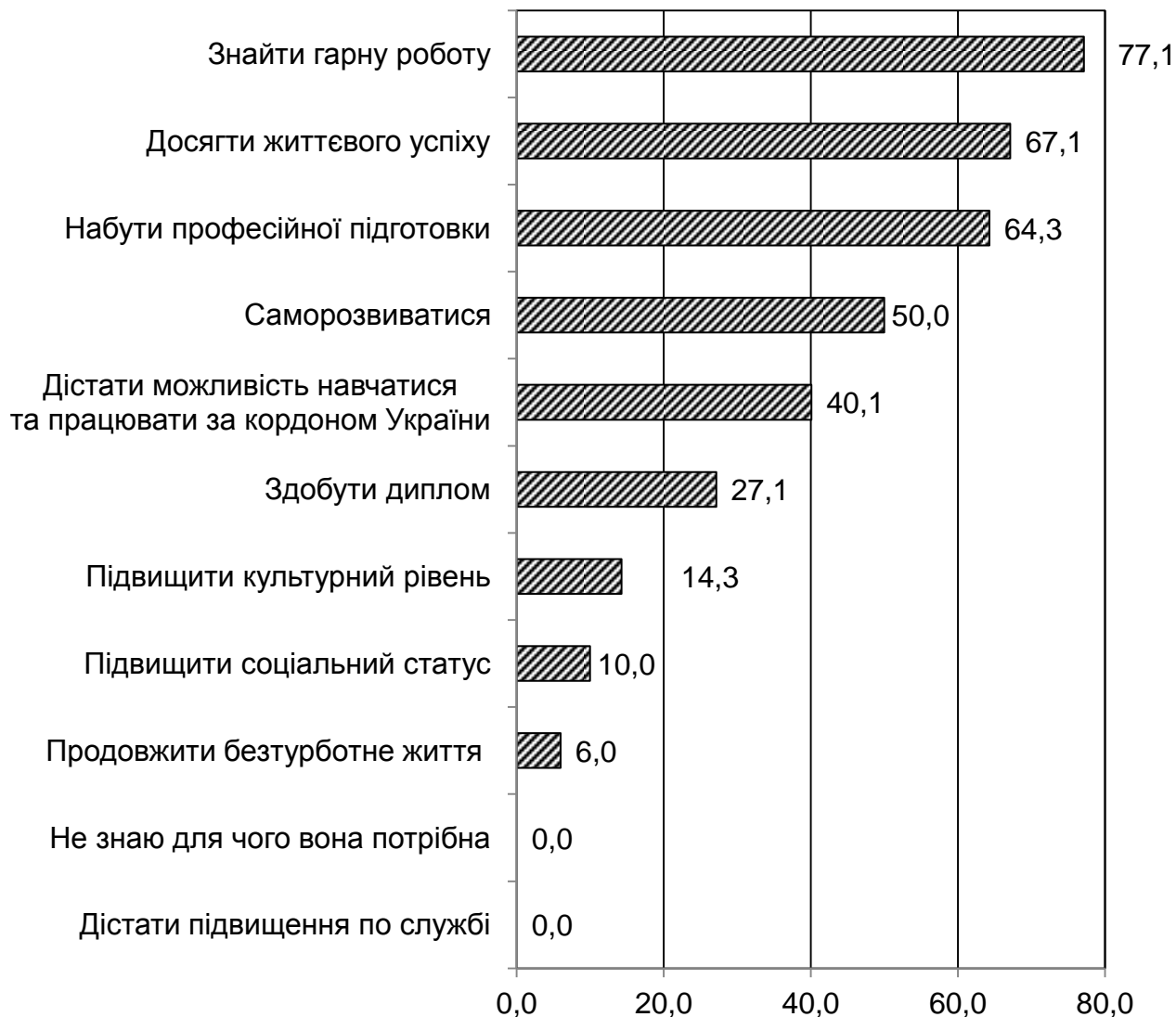

Рис. 1.7. Мотиви здобуття вищої освіти, %

Формальний мотив, здобуття диплома, становить 27,1 % і з кожним роком зменшується; зовсім невелика кількість респондентів зазначили бажання продовжити безтурботне життя (6,0 %).

Усі респонденти мають усвідомлені мотиви здобуття вищої освіти, ніхто з респондентів не зазначив відповідь, що не знає для чого потрібна вища освіта.

1.6. Пріоритети у виборі закладу вищої освіти

Рейтинг пріоритетів у виборі закладу вищої освіти, що зазначають абітурієнти, майже не змінюється останніми роками.

За позитивними відповідями ("дуже важливо" і "скоріше важливо"), переважають:

можливість працевлаштування (100,0 %);

високий рівень викладання (100,0 %);

поважне ставлення до студентів (98,6 %).

Більш значущим, ніж у попередні роки, виявилися: зручність аудиторій і сучасні умови проведення занять (100,0 %) та інформаційні ресурси (98,6 %).

На останніх місцях опинилися:

функціонування аспірантури та докторантури за економічними спеціальностями (48,6 %);

престиж, імідж університету (74,3 %);

можливість здобуття подвійних дипломів (77,1 %).

Окремо було розглянуто *дуже важливі* пріоритети.

Перші місця з великими відсотками посідають:

можливість працевлаштування після закінчення університету (91,4 %);

високий рівень та якість викладання (90,0 %);

наявність спеціальностей, які цікавлять, (85,1 %).

Далі з однаковими відсотками йдуть фінансові питання: доступний рівень оплати за навчання (84,3 %) і наявність бюджетних місць (84,3 %), а також поважне ставлення до студента (84,3 %).

Зручність аудиторій та сучасні умови навчання як дуже важливий пріоритет зазначили 80,0 % опитаних.

У цьому опитуванні близько половини зазначили важливість:

вільного вибору навчальних дисциплін (55,7 %);

активного студентського життя (55,7 %);

здобуття подвійних дипломів нашого університету та європейського (51,4 %);

гарні відгуки випускників (51,4 %).

Функціонування економічної аспірантури та докторантури традиційно вибирає приблизно однакова кількість абітурієнтів (22,9 %).

Але такі пріоритети, як престиж, імідж університету (21,4 %), уже кілька років поспіль респонденти зазначають менше (рис. 1.8).

Рис. 1.8. Пріоритети у виборі ЗВО за позитивними відповідями, %

1.7. Формування компетентностей в університеті

Серед переліку важливих компетентностей, які абітурієнти бажають здобути в університеті, переважають (рис. 1.9):

уміння запропонувати свої здібності роботодавцю (94,3 %);

навички у спілкуванні (85,7 %);

здатність адаптуватися до ситуації, гнучкість до змін (68,6 %).

Рис. 1.9. Формування компетентностей в університеті, %

Здатність до лідерства є важливим для половини опитаних. Приблизно однаково важливими виявилися творчість, креативність (37,1 %) і здатність вирішувати питання без конфліктів (35,7 %). Трохи менше за третину

вибрали вміння навчатися самостійно (30,0 %) і мати креативне мислення (30,0 %). Дивно, але здатність до самоменеджменту зазначили лише чверть респондентів (24,3 %)

На останніх місцях – навички в науково-дослідній роботі (11,4 %), здоровий спосіб життя (15,7 %).

1.8. Очікування від студентського життя та навчання

Бажання навчатися іноземною мовою мають приблизно третина респондентів (35,7 %), майже стільки ж не мають такого бажання (34,3 %), більше ніж чверть не визначилися із цим питанням (28,6 %).

Традиційно значна більшість абітурієнтів хочуть виявити себе, насамперед, у навчанні (91,4 %). Багатьох цікавить творчість (64,3 %) і суспільна діяльність (58,6 %).

Зазвичай наукова й дослідна діяльність не дуже приваблюють, але такий відсоток (14,3 %) приблизно однаковий кожного року, тобто бажання займатися науковою роботою є в певного сегмента абітурієнтів (рис. 1.10).

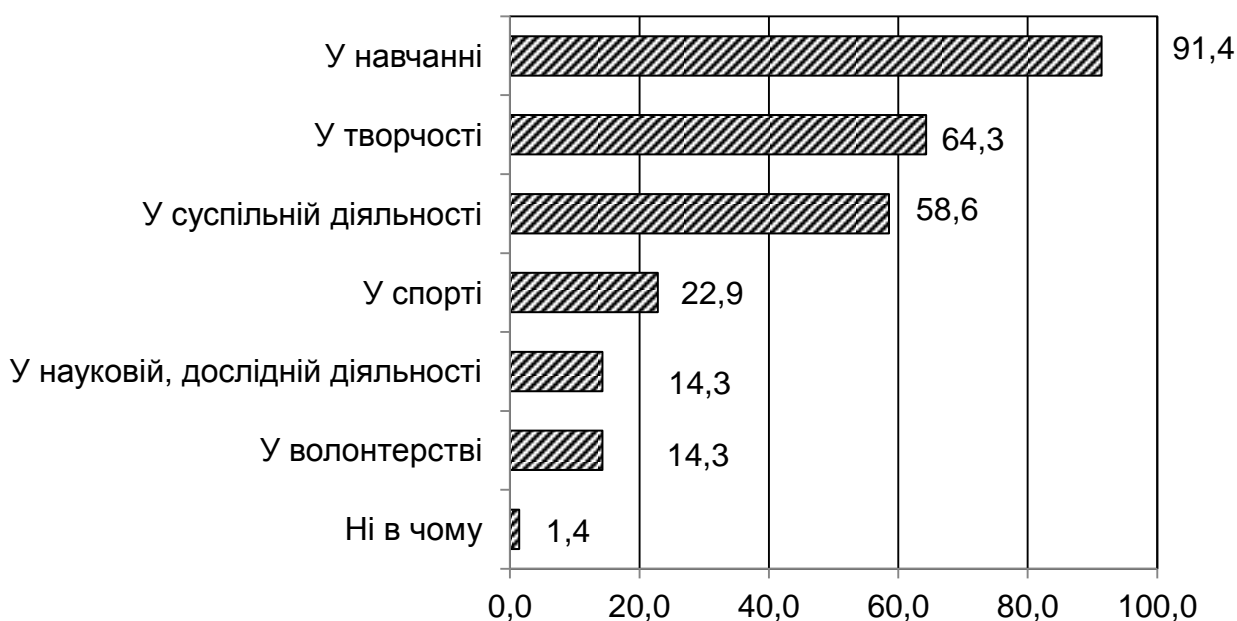

Рис. 1.10. Бажання виявити себе в університеті, %

Традиційно професійна складова переважає в очікуванні від студентських років: здобути знання та набути досвіду, що допоможуть у житті, (78,6 %), знайти роботу у своїй сфері діяльності (72,9 %), традиційно лише потім половина респондентів (52,9 %) очікує знайти друзів (рис. 1.11).

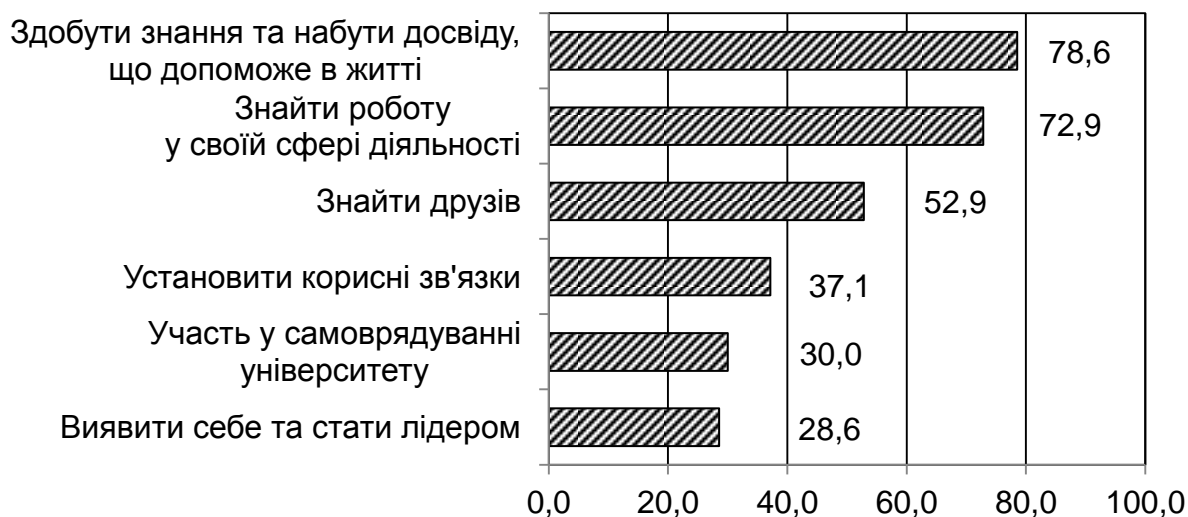

Рис. 1.11. Очікування від студентських років, %

Серед цьогорічних респондентів відсоток тих, хто хотів би встановити корисні зв'язки, є значно меншим (37,1 %), ніж звичайно.

1.9. Висновки за результатами дослідження

У дослідження "Пріоритети абітурієнтів у виборі закладу вищої освіти" взяли участь 70 абітурієнтів, які самостійно заповнили онлайн-анкету на сайті університету. Незважаючи на невелику кількість респондентів, результати опитування схожі з результатами минулих років, коли респондентів було більше; їх можна враховувати в маркетинговій, профорієнтаційній та виховній роботі університету.

За соціально-демографічними характеристиками в опитуванні брали участь, переважно, абітурієнти з інших областей України (48,6 %) та Харківської області (27,1 %), із сімей середнього (41,4 %) і вищого за середній (37,1 %) рівнів матеріального забезпечення.

Майже всі респонденти планували вибирати університет у 1-му (71,4 %) або 2-му (45,7 %) пріоритетах, тобто були потенційними абітурієнтами нашого університету.

Основним джерелом інформації про університет названо офіційний сайт університету (50,0 %); на другому та третьому місцях – рекомендації знайомих і друзів (45,7 %) і засоби масової інформації (38,6 %).

Серед мотивів здобуття вищої освіти лідирують: гарна робота (77,1 %), життєвий успіх (67,1 %), професійна підготовка (64,3 %). Формальний мотив здобуття диплома зазначили близько чверті респондентів.

У рейтингу дуже важливих пріоритетів вибору закладу вищої освіти, переважають: можливість працевлаштування після закінчення університету (91,4 %); високий рівень та якість викладання (90,0 %); наявність спеціальностей, які цікавлять (85,1 %). Однакові відсотки набрали такі показники, як доступний рівень оплати за навчання (84,3 %) і наявність бюджетних місць (84,3 %), а також поважне ставлення до студента (84,3 %). Зручність аудиторій та сучасні умови навчання як дуже важливий пріоритет зазначили 80,0 % опитаних.

Серед переліку компетентностей в університеті, передусім, абітурієнти хотіли б набути: уміння запропонувати свої здібності роботодавцю (94,3 %), навички у спілкуванні (85,7 %), здатність адаптуватися до ситуації, гнучкість до змін (68,6 %). Останні місця посідають навички в науково-дослідній роботі (11,4 %) та здоровий спосіб життя (15,7 %).

Більшість абітурієнтів в університеті хочуть виявити себе в навчанні (91,4 %), цікавить їх також творчість (64,3 %) і суспільна діяльність (58,6 %).

Професійна складова переважає в очікуванні від студентських років: здобути знання та набути досвіду, що допоможуть у житті, (78,6 %), знайти роботу у своїй сфері діяльності (72,9 %), потім знайти друзів (52,9 %).

Бажання навчатися іноземною мовою мають 35,7 %, не мають 34,3 %, не визначилися 28,6 %.

2. Психологічне тестування першокурсників "Вимірювання рівня інтелекту та креативності"

2.1. Опис дослідження

Мета дослідження: визначення рівня інтелекту та креативності студентів університету I курсу першого рівня вищої освіти.

Завдання дослідження:

визначення загального рівня інтелекту;

визначення творчих здібностей;

опис наявних взаємозв'язків статі та рівня інтелекту, креативності.

Предмет дослідження: загальний рівень інтелекту та креативності.

Об'єкт дослідження: студенти I курсу першого рівня вищої освіти.

Строки проведення: початок навчального року.

Метод збирання емпіричної інформації: суцільне тестування студентів I курсу університету. У процесі психологічного дослідження було протестовано 1 247 (87,6 %) студентів I курсу, шести факультетів (результати тестування іноземних студентів не було додано до звіту, оскільки тестування розраховано на носіїв мови).

Аналіз результатів здійснено по університету загалом та за факультетами.

2.2. Методика дослідження та аналізу даних

Методика дослідження. Дослідження проводили за допомогою тесту структури інтелекту Р. Амтгауера, методики креативності Е. Торренса та оцінювання складових емоційного інтелекту Г. Голла.

Тест структури інтелекту Р. Амтгауера призначено для вимірювання рівня інтелектуального розвитку студентів, яких було надано. Тест структури інтелекту Р. Амтгауера було подано студентам у надрукованому варіанті для індивідуальної роботи.

Окремі субтести зведено в набір тестів, що дозволяє оцінити рівні розвитку інтелекту (вербальний, математичний та просторовий інтелект). Субтести містять 16 – 20 завдань. Час виконання кожного субтесту обмежено та коливається від 6 до 10 хвилин. Загальний час тестування становить 90 хвилин.

Тест складається з дев'яти субтестів, кожен із яких спрямовано на вимірювання різних функцій інтелекту.

Перший субтест "Доповнення пропозицій" тестує загальну обізнаність інформаційність у різних галузях знань (не тільки наукових, але й життєвих), дозволяє досліджувати індивідуальне мислення та мовне чуття студентів, яких було протестовано.

Другий субтест "Виняток слова" тестує здатності до абстрагування й оперування вербальними поняттями.

Третій субтест "Аналогії" тестує комбінаторні здібності, тобто здатності випробуваного робити власні висновки й умовивід, ці здатності практично не змінюються з віком.

Четвертий субтест "Узагальнення" тестує здатності випробуваного робити висновки та узагальнення.

П'ятий субтест "Арифметичні задачі" тестує рівень розвитку практичного, математичного мислення, дозволяє виявити математичні здібності й наявність арифметичного мислення.

Шостий субтест "Числові ряди" тестує індуктивне мислення, здатності оперувати числами, визначає наявність математичних здібностей.

Сьомий субтест "Просторова уява" досліджує просторову уяву, комбінаторні здібності, визначає здібності бачити, сприймати й маніпулювати об'єктами в розумі, сприймати та створювати зорово-просторові композиції.

Восьмий субтест "Просторове узагальнення" досліджує просторову уяву та комбінаторні здібності, діагностує візуальний синтез, оцінює точність і час вирішення.

Дев'ятий субтест "Пам'ять, мнестичні здібності" досліджує здатності до зосередження уваги та збереження в пам'яті засвоєної інформації.

Тест розподілено на комплекси, які об'єднують такі субтести:

1. **Комплекс вербальних субтестів**, що передбачає загальну здатність оперувати словами як сигналами й символами: субтести "Доповнення пропозицій", "Виняток слова", "Аналогії", "Узагальнення" – цей комплекс характеризує *вербальне мислення*.

2. **Комплекс математичних субтестів**, що передбачає здібності в галузі практичної математики та програмування: субтести "Арифметичні задачі" та "Числові ряди" – цей комплекс характеризує *математичне мислення*.

3. **Комплекс просторових субтестів**, що передбачає розвинені конструктивні здібності теоретичного та практичного плану, він містить субтести: "Просторову уяву" та "Просторове узагальнення" – цей комплекс характеризує *просторове мислення*.

Інтерпретація даних за тестом структури інтелекту (IQ) за Р. Амтгауером:

130 балів та більше – високий рівень (IQ);

110 – 129 балів – вищий за норму (IQ);

90 – 109 балів – норма (IQ);

70 – 89 балів – нижчий норму (IQ);

Менше за 69 балів – низький рівень (IQ).

Розподіл студентів за рівнями розвитку окремих складових інтелекту та результатів субтестів відбувається на основі відсоткової шкали, яка відповідає шкалі IQ:

низький < 36,5 %;

нижчий за норму 36,5 – 46,9 %;

норма 46,9 – 57,3 %;

вищий за норму 57,3 – 67,7 %;

високий > 67,7 %.

У процесі дослідження необхідно згрупувати студентів, згідно з їхнім балансом розвитку окремих складових інтелекту. Пропонують виділити 7 типів мислення, залежно від балансу переважних оцінок:

1) вербальний – навички в оперуванні словами, вербальними конструкціями, розуміння змісту, багатство мови, спрямованість на опанування гуманітарних та суспільних наук (є найбільш корисним для тих, хто працюють із людьми, – менеджерів, маркетологів);

2) математичний – навички у веденні розрахунків, розуміння формул, програмування, спрямованість до вивчення математичних та технічних наук (є найбільш корисним для тих, хто займаються опрацюванням та аналізом даних, – аналітиків, економістів, фінансистів);

3) просторовий – навички в конструкторській роботі, наглядному мисленні та практичній діяльності, спрямованість на природничі й технічні науки (є найбільш корисним для тих, хто працюють із дво- та тривимірними об'єктами, – проєктувальників, дизайнерів);

4) вербально-математичний – синтезований тип, що характеризує здібності до логічної та послідовної аргументації, грамотне використання слів для висловлення власних думок та емоцій (є найбільш корисним для тих, кому необхідно чітко та послідовно мислити та будувати логічні конструкції, – програмістів) ;

5) вербально-просторовий – синтезований тип, що характеризує здібності до образного мислення, творчості та прагнення реалізувати ідеї

власними руками (є найбільш корисним для людей із творчими та графічними професіями – дизайнерів, спеціалістів із реклами);

6) математично-просторовий – синтезований тип, що характеризує здібності до абстрактного мислення, пошуку закономірностей тощо (є найбільш корисним для тих, хто займаються аналізом даних, побудовою теоретичних конструкцій, – аналітиків, програмістів);

7) універсальний – тип що не має чіткої переваги окремого типу мислення.

У процесі дослідження балансу складових інтелекту було прийнято, що оцінки складових, які відрізняються на 5 % та менше, уважати однаковими для визначення змішаних типів мислення.

Креативність – це здатність знаходити несподівані, нестандартні, оригінальні способи вирішення завдань різного роду.

Креативність підвищує адаптаційні можливості в повсякденних ситуаціях, особливо в тих випадках, коли звичні способи дії виявляються неефективними. Необхідно для вчинення проривів і відкриттів, досягнення якісно іншого рівня, порівняно з наявними стандартами в навчальній і професійній діяльності.

У дослідженні використано методику оцінювання рівня креативності Е. Торренса, яка діагностує творчі здібності. Тест Е. Торренса – найбільш часто використовуваний у психологічній практиці стандартизований інструмент для вимірювання творчого (креативного) мислення. Тест дозволив оцінити такі креативні здібності, як гнучкість і оригінальність.

Гнучкість мислення розкривають в умінні бути вільним від прийнятих шаблонних прийомів і способів вирішення завдань будь-якого змісту й рівня, швидко змінювати свої дії в разі зміни обстановки, оперативно переключатися з одного способу вирішення поведінки на інший, урізноманітнювати спроби розв'язання проблеми або вирішення завдання і тим самим швидше знаходити нові шляхи їхнього вирішення. Гнучкість визначають кількістю різних категорій відповідей, для визначення яких можна використовувати як самі малюнки, так і їхні назви (що іноді не збігається). Максимальна оцінка – 10 балів. Шкала оцінювання відповідає відсотковій шкалі IQ.

Оригінальність мислення – це вияв високого рівня творчих здібностей, який указує на нестандартність мислення та відхилення від загальноприйнятого. Максимальна оцінка – 20 балів. Шкала оцінювання відповідає відсотковій шкалі IQ.

У дослідженні застосовували методику оцінювання складових емоційного інтелекту Г. Голла. Методика передбачає виокремлення 5 складових емоційного інтелекту:

1. **Емоційна обізнаність** – це усвідомлення й розуміння своїх емоцій, а для цього потрібно постійне поповнення власного словника емоцій. Люди з високою емоційною обізнаністю більшою мірою, ніж інші, обізнані зі своїм внутрішнім станом.

2. **Управління своїми емоціями** – це емоційна відхідливість, емоційна гнучкість тощо, інакше кажучи, довольне управління власними емоціями.

3. **Самотивація** – управління своєю поведінкою шляхом управління емоціями.

4. **Емпатія** – це розуміння емоцій інших людей, уміння співпереживати поточному емоційному стану іншої людини, а також готовність надати підтримку. Це вміння зрозуміти стан людини за мімікою, жестами, відтінками мовлення, позою.

5. **Розпізнавання емоцій інших людей** – уміння впливати на емоційний стан інших людей.

Шкала оцінювання інтегративного показника рівня емоційного інтелекту:

70 балів та більше – високий рівень;

40 – 69 – середній рівень;

39 та менше – низький рівень.

Шкала оцінювання окремих складових емоційного інтелекту:

14 балів та більше – високий рівень;

8 – 13 – середній рівень;

7 та менше – низький рівень.

У разі дістання оцінок, нижчих за нуль, можна говорити про повністю негативний стан відповідної складової.

2.3. Загальні показники рівня IQ студентів

2.3.1. Оцінки рівня інтелекту (IQ) по університету

Результати дослідження демонструють таке: середній рівень інтелекту у студентів – 109,0 балів із можливих 192 балів за цим тестом.

Під час розподілу студентів на категорії за рівнем IQ більшість студентів отримали оцінки, вищі за норму (34,9 %), трохи менше – норму (34,0 %),

високий рівень дістали 12,5 %. Загалом можна сказати, що рівень IQ студентів є досить високим (рис. 2.1).

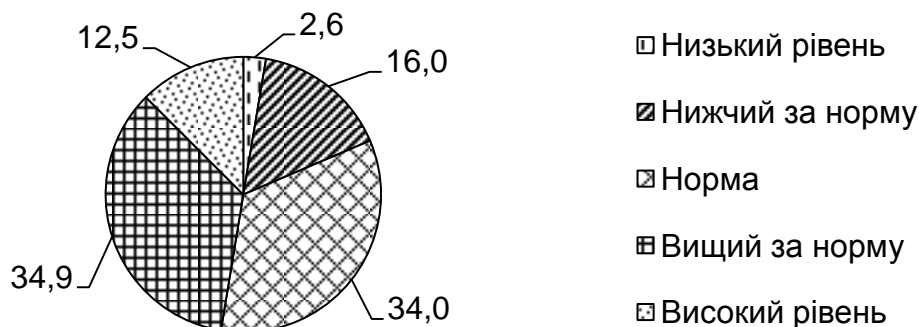

Рис. 2.1. Розподіл студентів університету за рівнем IQ, %

Серед складових інтелекту у студентів ХНЕУ (рис. 2.2) переважає вербальне мислення (середня оцінка – 58,4 % від максимуму, що відповідає оцінці, вищій за норму), на другому місці – математичне (51,5 %, що є нижньою межею оцінки, вищої за норму), просторове мислення дістало найменшу оцінку (45,8 %, що відповідає оцінці, нижчій за норму).

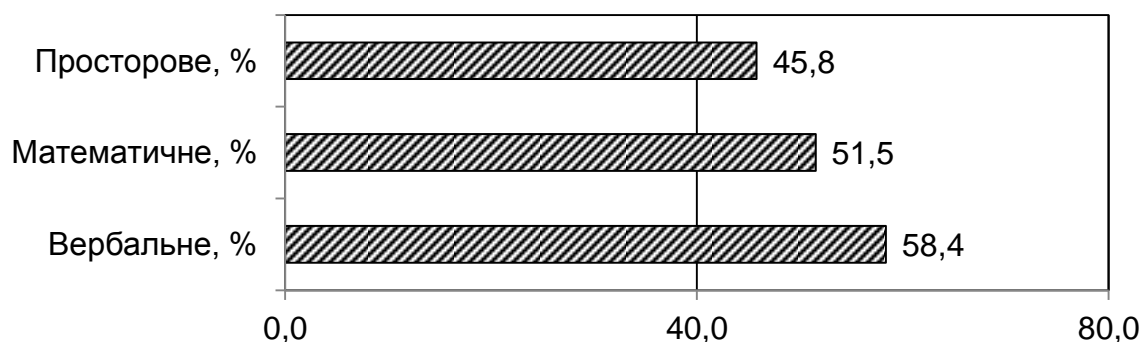
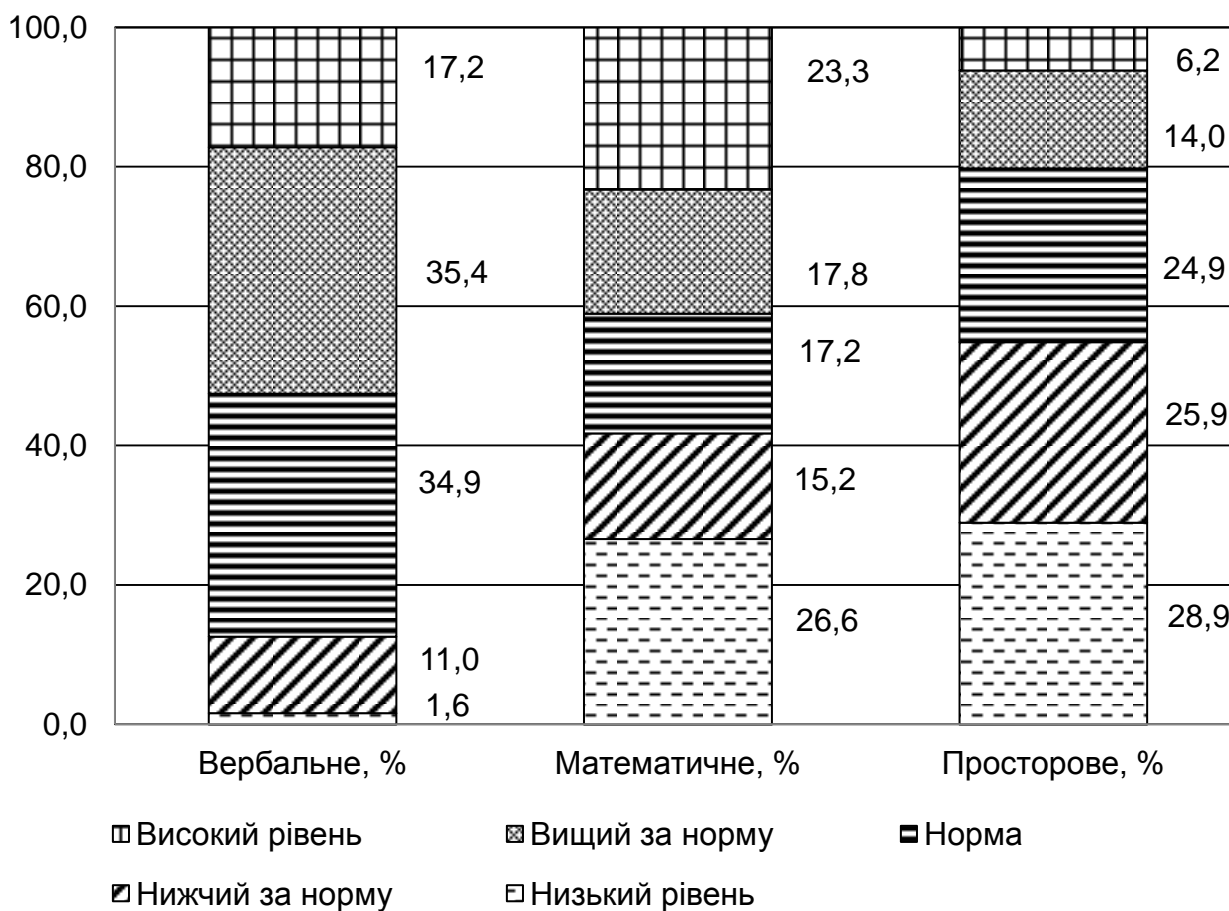

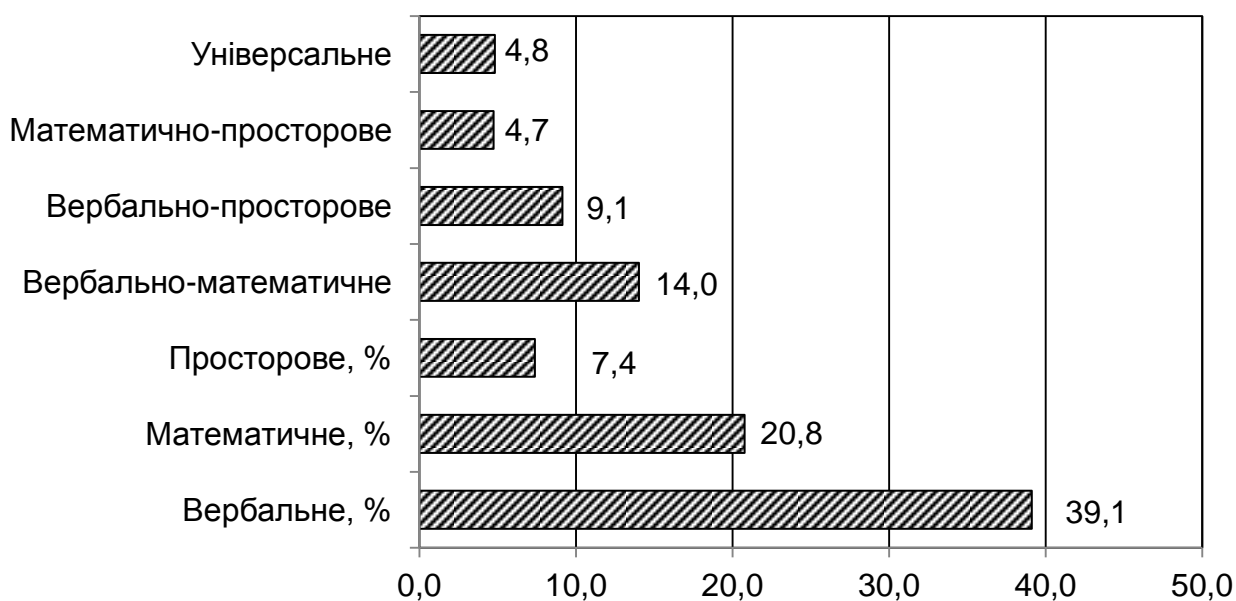
Рис. 2.2. Рівень розвитку окремих складових інтелекту, % від максимальної оцінки

Розподіл студентів за рівнем розвитку окремих складових показано на рис. 2.3. За вербальним інтелектом 52,6 % студентів дістали оцінки, вищі за норму та високі. Що свідчить про високий рівень (оцінок, нижчих за норму та низьких лише 12,6 % разом). Розподіл студентів за математичним мисленням є нормальним із медіаною на оцінках "норма", однак найбільша частка студентів дістали низькі оцінки (26,6 %). Оцінки за просторовим мисленням є відносно низькими (високі та вищі за норму оцінки дістали 20,2 %), та більше ніж половина студентів – на низькому рівні (54,8 % дістали оцінки, нижчі за норму та низькі).

Рис. 2.3. Розподіл студентів за рівнем розвитку окремих складових інтелекту, %

Розподіл студентів за типами мислення показано на рис. 2.4.

Рис. 2.4. Розподіл студентів за типами мислення, %

Найбільша частина студентів має виключно вербальне мислення (39,1 %), на другому місці – математичне (20,8 %), на третьому місці – вербально-математичне (14,0 %). Усі інші типи мислення дістали невеликі оцінки (від 4,7 до 9,1 %). Особливу увагу потребує категорія "універсальне" – ті студенти, що мають однаковий рівень розвитку всіх складових (4,8 %).

У методиці тесту IQ Амтгауера виокремлюють розподіл студентів, згідно зі спрямуванням (теоретичне та практичне). Результати показано на рис. 2.5.

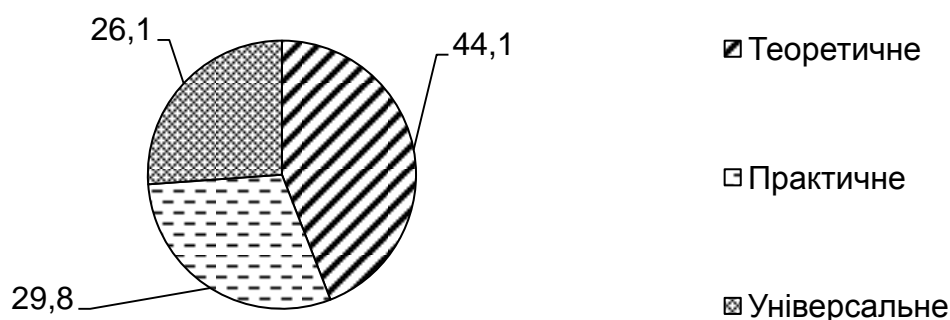

Рис. 2.5. Розподіл студентів за спрямуванням мислення, %

Менше ніж половина студентів мають теоретичне мислення (44,1 %), практичне мислення переважає у 29,8 %, інші 26,1 % не мають чітко виявленої переваги.

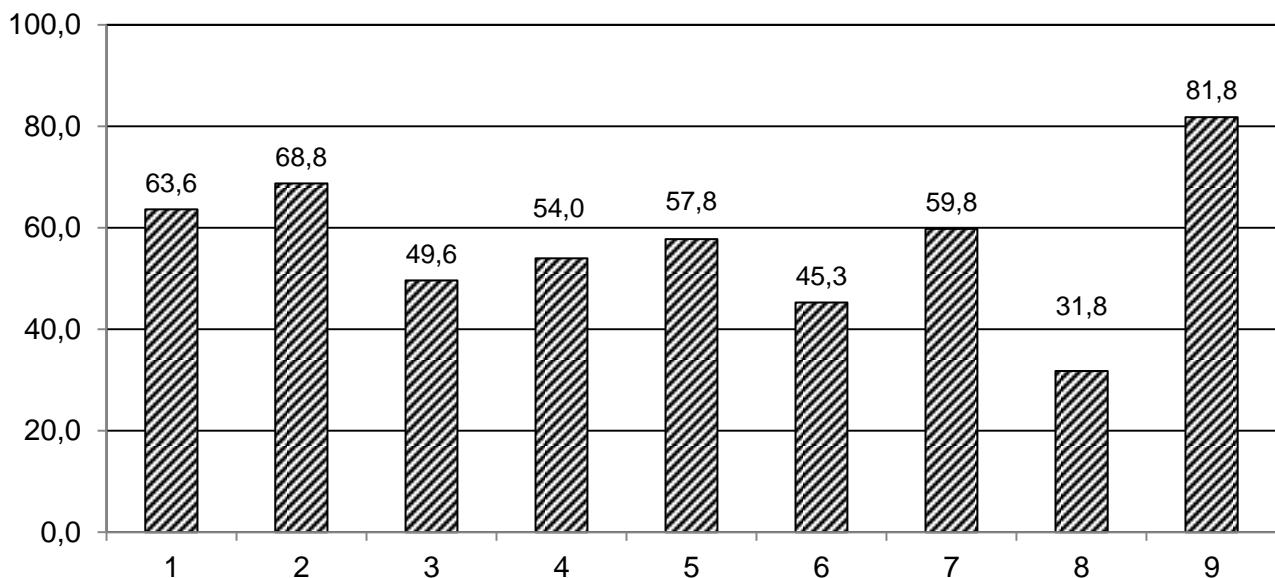
2.3.2. Загальні показники за окремими субтестами

Середні показники по університету за кожним із субтестів показано на рис. 2.6. Найкращі результати за мнестичними здібностями (81,8 %). Серед складових інтелекту – найкращі результати за субтестом "Виняток слова" та "Доповнення пропозиції" (68,8 та 63,6 %). Найменшу оцінку дістав субтест "Просторове узагальнення" (31,8 %).

Розподіл студентів за оцінками за кожним із субтестів показано на рис. 2.7 – 2.16.

Результати дослідження за субтестом "Доповнення пропозицій" демонструють таке: 47,6 % студентів університету показали високі результати; 26,0 % студентів – вищі за норму; 16,0 % – норму; 7,7 % – нижчі за норму, 2,8 % – низькі (див. рис. 2.7).

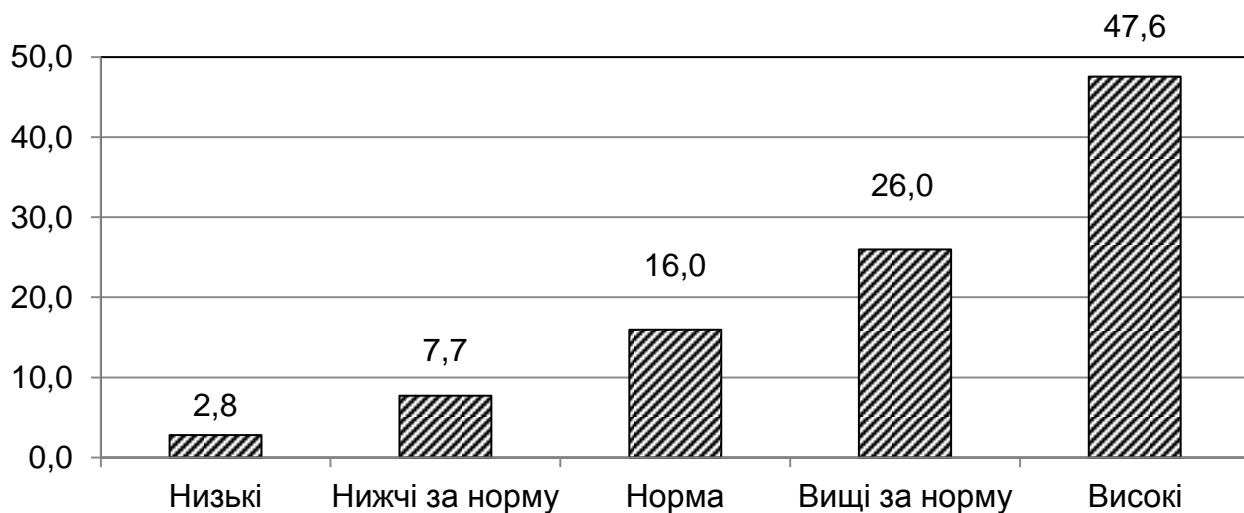
Визначені результати свідчать про те, що в більшості студентів на високому рівні розвинено індуктивно-мовне мислення, широкий лексичний запас, відносно високий рівень обізнаності в життєвих і наукових сферах.

Умовні позначення:

1 – субтест 1 "Доповнення пропозицій"; 2 – субтест 2 "Виняток слова"; 3 – субтест 3 "Аналогії"; 4 – субтест 4 "Узагальнення"; 5 – субтест 5 "Арифметичні задачі"; 6 – субтест 6 "Числові ряди"; 7 – субтест 7 "Просторова уява"; 8 – субтест 8 "Просторове узагальнення"; 9 – субтест 9 "Пам'ять, мнестичні здібності".

Рис. 2.6. Середні показники по університету за кожним із субтестів, %

Рис. 2.7. Результати субтесту "Доповнення пропозицій", %

Результати дослідження за субтестом "Виняток слова" демонструють таке: більшість студентів університету (64,9 %) показали високі результати; 21,4 % студентів – вищі за норму; 8,1 – норму; 4,4 – нижчі за норму; і 1,2 % студентів – низькі (див. рис. 2.8).

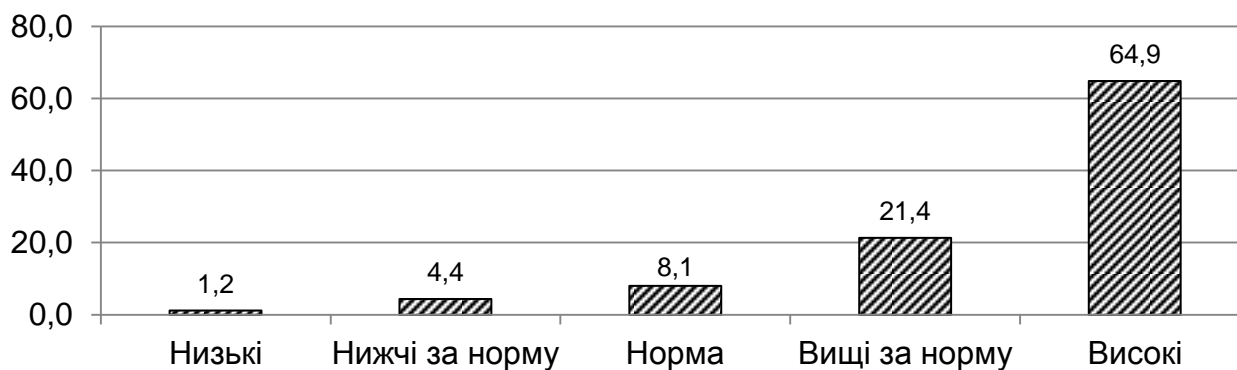

Рис. 2.8. Результати субтесту "Виняток слова", %

Визначені результати свідчать про те, що студенти на високому рівні володіють здатністю до абстрагування (виявленню відмінностей і подібностей предметів), класифікацією понять і мовним мисленням, яке дозволяє людині повністю абстрагуватися від явищ навколишньої дійсності, використовуючи замість образів явищ знакові символи цих явищ – слова.

Результати дослідження за субтестом "Аналогії": 24,0 % студентів університету показали високі результати; 19,3 % – вищі за норму; 17,1 – норму і 14,8 % – нижчі за норму та 24,9 % – низькі (див. рис. 2.9).

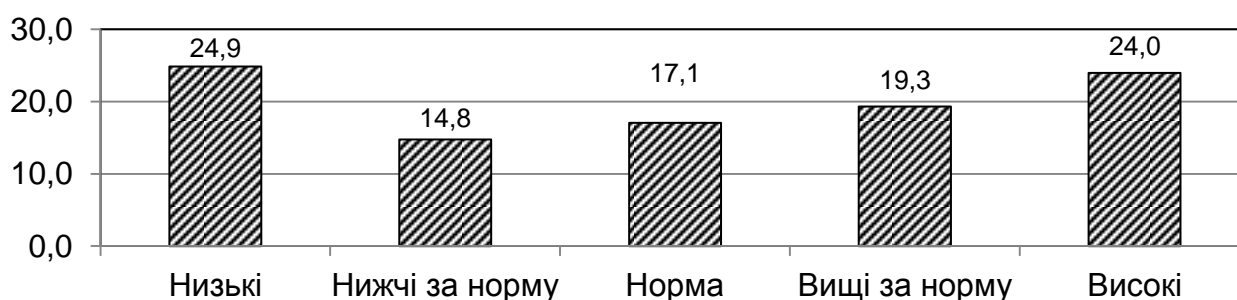

Рис. 2.9. Результати субтесту "Аналогії", %

Визначені результати свідчать про те, що студенти володіють комбінаторними здібностями, що дозволяє створювати нові образи об'єктів, трансформувати образ у кінцевий результат комбінаторної задачі, гнучкість мислення та здатність до переключення уваги у процесі аналізу на середньому рівні. Серед вербальних субтестів цей показав найменший результат. Особливо слід зазначити аномально велику кількість студентів (24,9 %), що дуже погано виконали завдання, тому мають досить низькі комбінаторні здібності.

Результати дослідження за субтестом "Узагальнення": високі результати показали 22,1 % студентів; 13,8 % студентів – вищі за норму; 32,0 % – норму; 20,5 % – нижчі за норму і 11,5 % студентів – низькі (див. рис. 2.10).

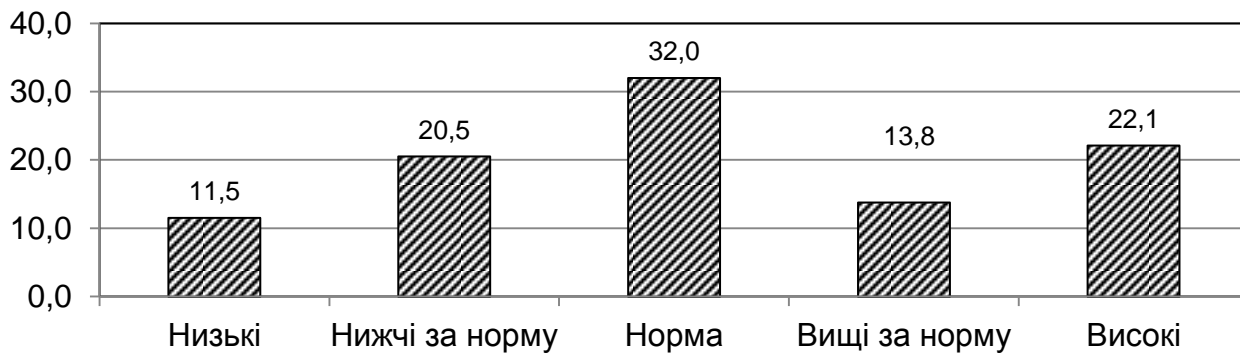

Рис. 2.10. **Результати субтесту "Узагальнення", %**

Визначені результати свідчать про те, що в більшості студентів досить високо розвинено точність логічного розподілу відомостей і здатність до узагальнення, тобто здатність до об'єднання, групування об'єктів на основі певної ознаки. Особливо слід зазначити, що максимальна кількість студентів дістали високі та нормативні оцінки. Це свідчить, що студенти зазвичай мають високий або нормативний рівень. Ураховуючи формат завдання, студентів розподіляють на тих, хто досить точно розуміє порядок узагальнення та виокремлення максимально точних спільних рис, і тих, хто може лише приблизно визначити їх.

Результати дослідження за субтестом "Арифметичні задачі": більшість студентів (41,5 %) показали високі результати; 14,9 % студентів – вищі за норму; 11,4 % – норму; 11,0 % – нижчі за норму та 21,3 % студентів – низькі (див. рис. 2.11).

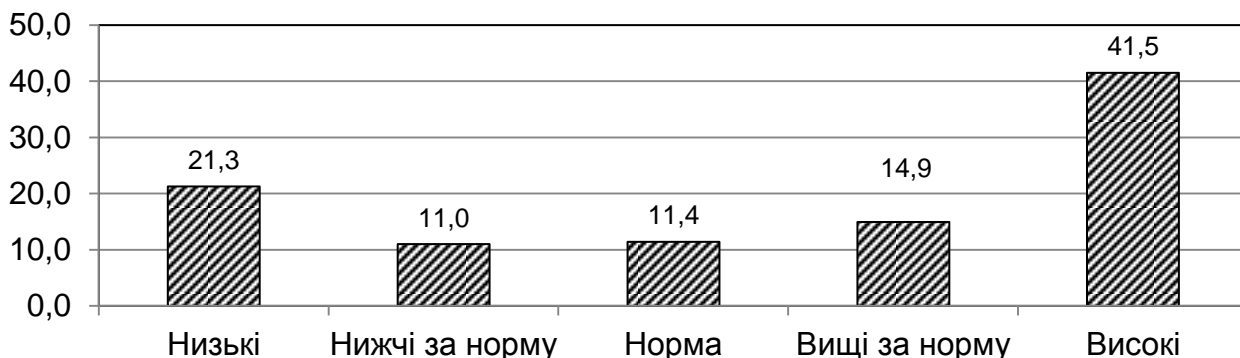

Рис. 2.11. **Результати субтесту "Арифметичні задачі", %**

Визначені результати свідчать про те, що в більшості студентів на високому рівні розвинено арифметичні здібності, тобто здатності досить швидко робити розрахунки "в думці", використовувати алгоритмічні процедури розрахунків, аналітичні здібності та практичне математичне мислення.

Слід зауважити на трохи більше значення низьких результатів. Тобто чітко виокремлено студентів, які досить легко справляються з математичними завданнями, та тих, у кого вони викликають значні труднощі.

Результати дослідження за субтестом "Числові ряди": 20,0 % студентів показали високі результати; 13,3 % студентів – вищі за норму і 14,0 % – норму; 19,5 % – нижчі за норму та 33,1 % – низькі (див. рис. 2.12).

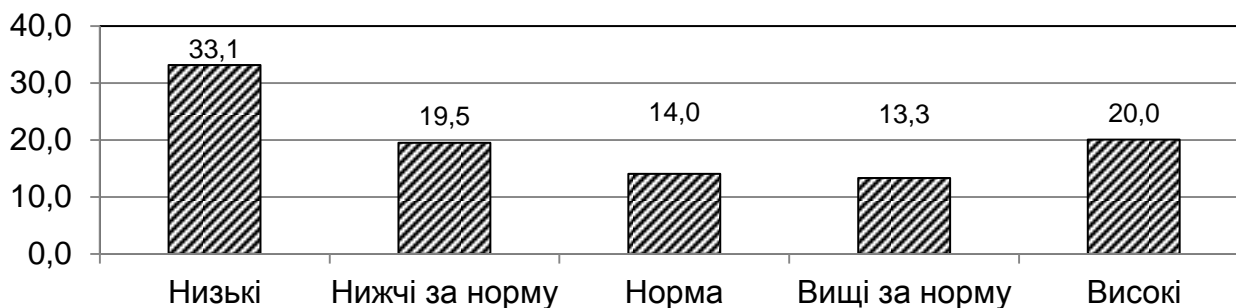

Рис. 2.12. Результати субтесту "Числові ряди", %

Визначені результати свідчать про те, що студенти володіють індуктивним, теоретичним і математичним мисленням, здібностями оперувати числами й обчислювальними здібностями, у них на середньому рівні розвинено здатності до виявлення нових зв'язків, оволодіння загальними прийомами, які приводять їх до вирішення нових завдань та оволодіння новими знаннями. Як і в попередньому субтесті, чітко виділяються ті, хто легко справляється із цими завданнями, та ті, у кого вони викликають труднощі.

Результати дослідження за субтестом "Просторова уява": 41,4 % студентів показали високі результати; 20,0 % – вищі за норму; 17,5 % – норму; 10,7 % – нижчі за норму та 10,4 % – низькі (див. рис. 2.13).

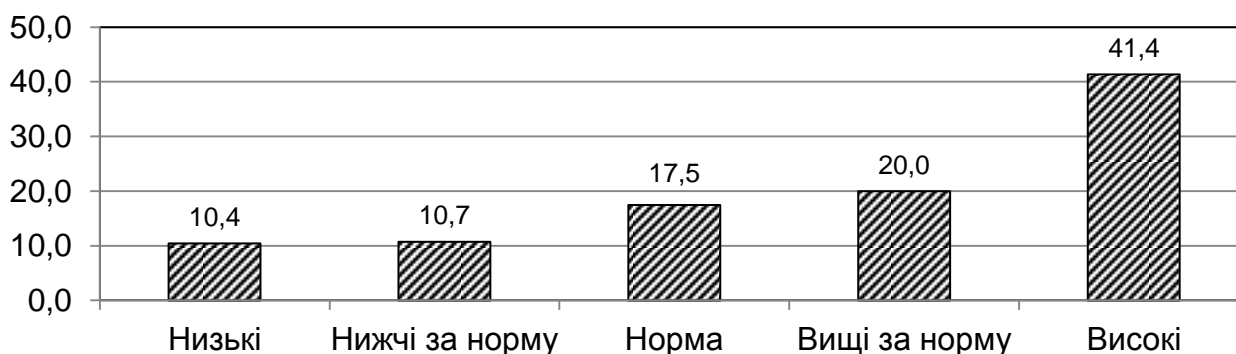

Рис. 2.13. Результати субтесту "Просторова уява", %

Визначені результати свідчать про те, що студенти володіють просторовою уявою, наочно-дієвим мисленням і конструктивними здібностями

на середньому рівні, до того ж розподіл студентів за групами оцінювання є майже однаковим.

Результати дослідження за субтестом "Просторове узагальнення" є низькими: 4,8 % дістали високі оцінки; 4,0 % – вищі за норму; 11,9 % – норму; 19,9 % – нижчі за норму та 59,4 % – низькі (див. рис. 2.14).

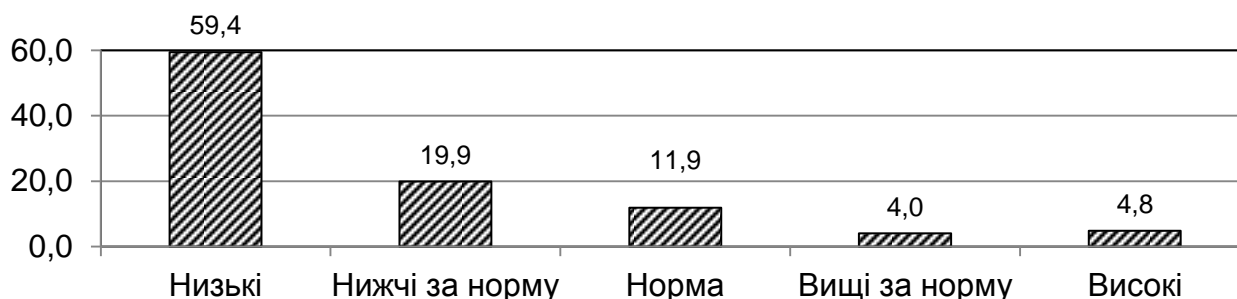

Рис. 2.14. Результати субтесту "Просторове узагальнення", %

Визначені результати свідчать про те, що наочно-дієве мислення, здатності до об'ємно-геометричного аналізу, оперування просторовими образами й узагальнення у студентів розвинено на низькому рівні.

Результати дослідження за субтесту "Пам'ять, мнестичні здібності": більшість студентів (79,9 %) показали високі результати; 4,8 % студентів – вищі за норму; 9,1 % – норму; 2,3 % – нижчі за норму та 3,8 % студентів – низькі (див. рис. 2.15).

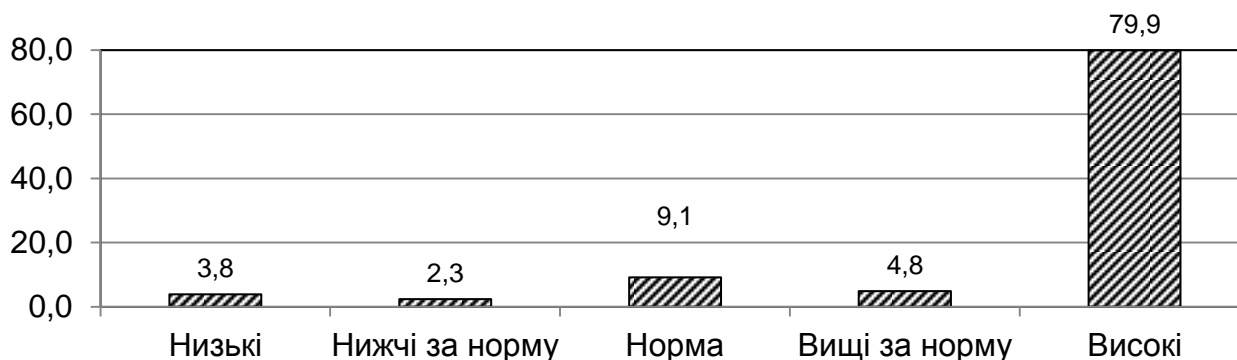
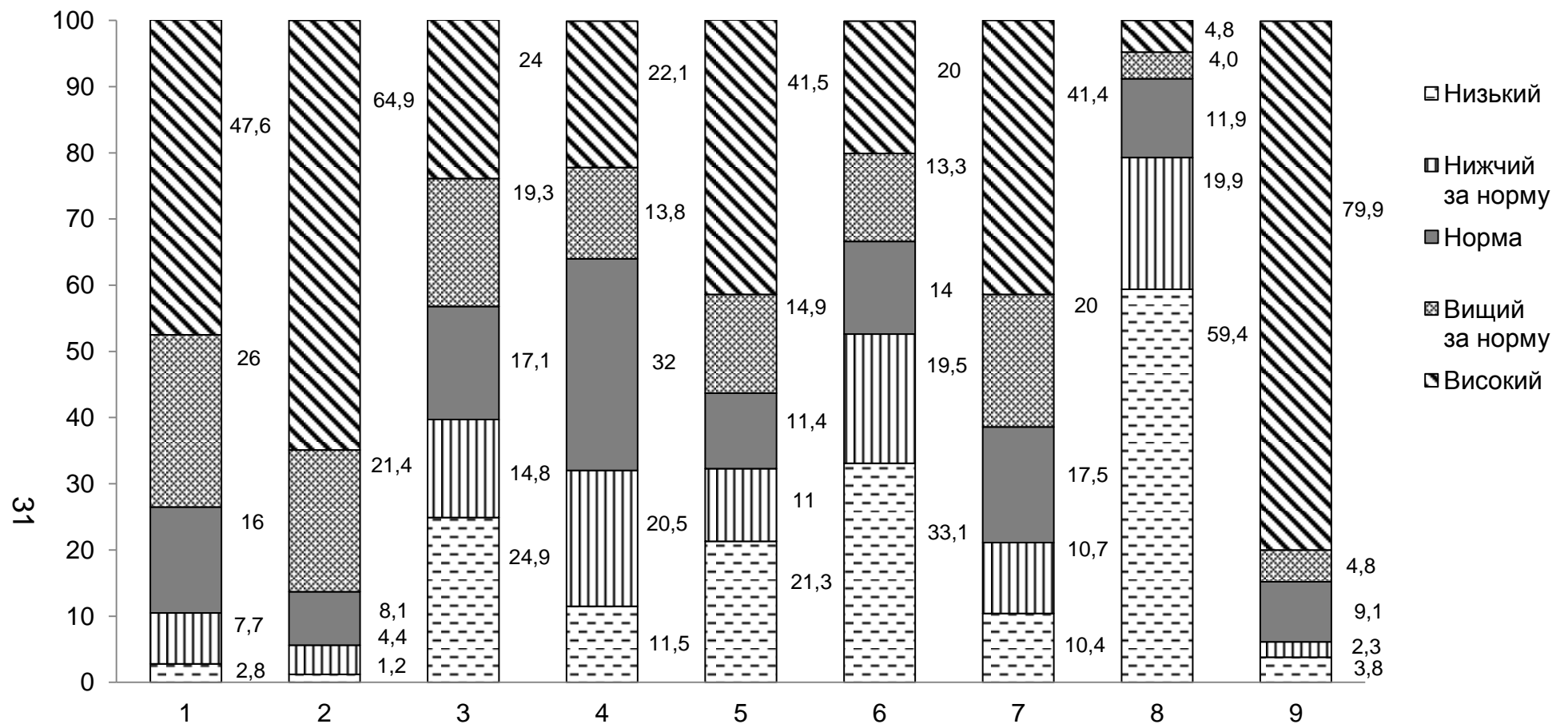

Рис. 2.15. Результати субтесту "Пам'ять, мнестичні здібності", %

Визначені результати свідчать про те, що у студентів розвинено вміння працювати з формальними та смисловими ознаками слів, які зберігаються в короткочасній пам'яті, саме з обсягом короткочасної пам'яті пов'язано "рухливий інтелект", який дозволяє швидко вирішувати нові завдання, саме від цього виду пам'яті залежить кмітливість.

На рис. 2.16 показано порівняння розподілу студентів за оцінками субтестів.

Умовні позначення:

субтест 1 "Доповнення пропозицій";

субтест 2 "Виняток слова";

субтест 3 "Аналогії";

субтест 4 "Узагальнення";

субтест 5 "Арифметичні задачі";

субтест 6 "Числові ряди";

субтест 7 "Просторова уява";

субтест 8 "Просторове узагальнення";

субтест 9 "Пам'ять, мнестичні здібності".

Рис. 2.16. Розподіл студентів за рівнем оцінок у кожному із субтестів, %

2.4. Оцінки рівня інтелекту (IQ) за факультетами

Результати оцінювання рівня IQ студентів за факультетами й освітніми програмами наведено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Рівень IQ за факультетами й освітніми програмами, бали

Факультети / освітні програми	Бали
1	2
Університет	109,0
Факультет економіки і права (ЕП)	106,9
Економіка підприємства	102,1
Економічна теорія та економічна політика	92,2
Медіа-комунікації	112,3
Правове регулювання економіки	109,3
Публічне управління	104,2
Реклама і зв'язки з громадськістю	111,2
Управління персоналом та економіка праці	107,0
Управління соціальною сферою	99,9
Факультет економічної інформатики (ЕІ)	115,0
Бізнес-статистика і аналітика	116,0
Економічна кібернетика	123,8
Інженерія програмного забезпечення	113,0
Інформаційні системи та технології	117,1
Кібербезпека	110,9
Комп'ютерні науки	115,3
Комп'ютерні технології та системи видавничо-поліграфічних виробництв	114,0
Технології електронних мультимедійних видань	111,8
Управління складними системами	120,7
Факультет консалтингу і міжнародного бізнесу (КіМБ)	112,2
Бізнес-консалтинг	118,0
Міжнародний бізнес	116,0
Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії	106,9
Облік і аудит	114,6
Факультет менеджменту і маркетингу (МіМ)	109,1
Бізнес-адміністрування	114,9
Логістика	105,1
Маркетинг	103,2
Менеджмент інноваційної діяльності	122,9
Менеджмент організацій і адміністрування	106,0
Підприємництво	114,2
Факультет міжнародних економічних відносин (МЕВ)	104,8
Міжнародний готельно-ресторанний бізнес	94,7
Міжнародна економіка	108,8
Міжнародна торгівля	107,2

1	2
Міжнародний менеджмент	108,5
Туризм	98,4
Факультет фінансовий (ФФ)	106,8
Банківська справа	116,8
Митна справа	95,0
ІТ-фінанси	124,3
Фінанси і кредит	114,1

Максимальне значення (123,8 бала) набрано студентами факультету економічної інформатики, мінімальне значення (92,2 бала) студентами факультету економіки і права (рис. 2.17).

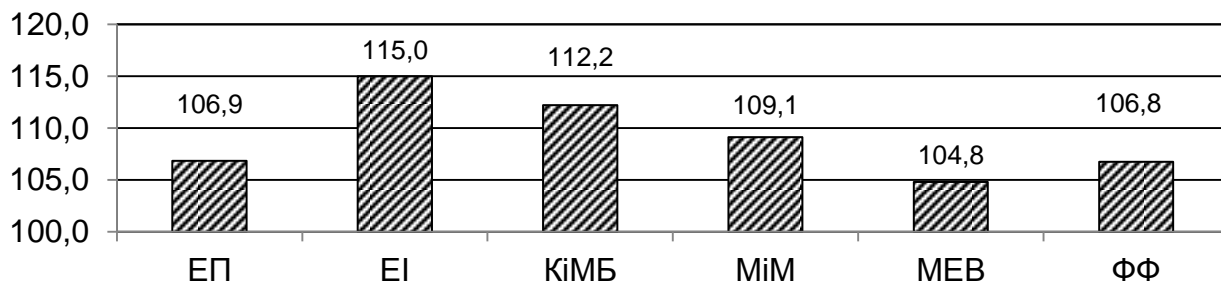

Рис. 2.17. Середнє значення IQ студентів різних факультетів, %

У середньому найвищим IQ характеризуються студенти факультетів ЕІ, найменшим – МЕВ (рис. 2.18).

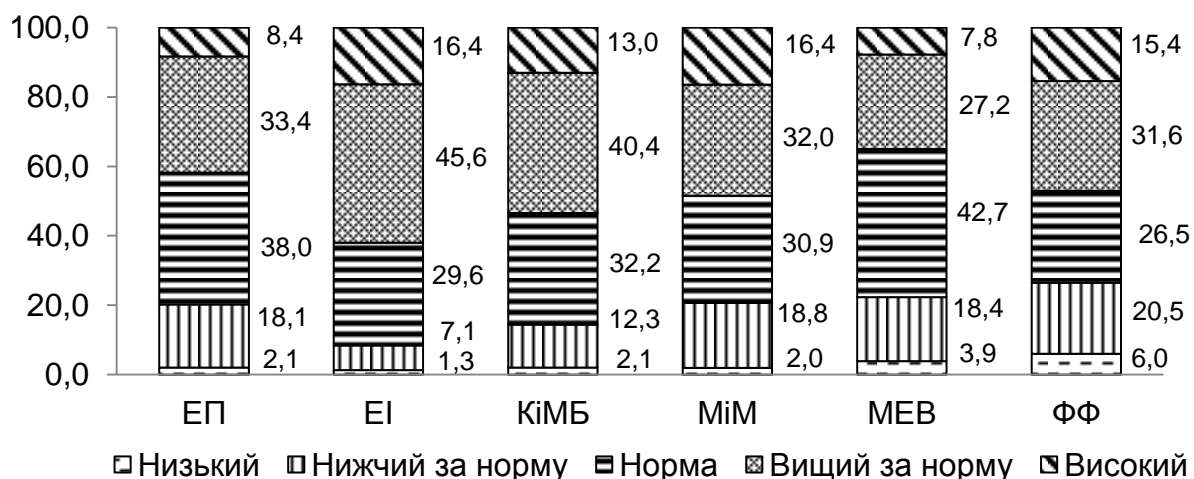
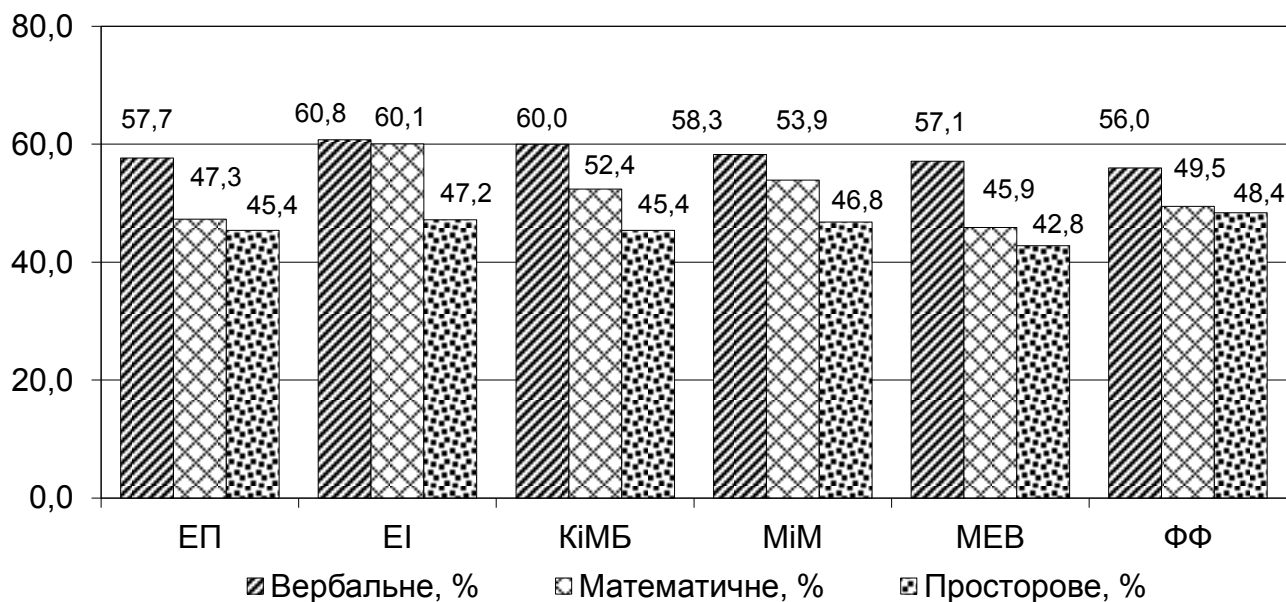

Рис. 2.18. Розподіл студентів за рівнем IQ за факультетами, %

Найбільше студентів із високими та вищими за норму оцінками рівня IQ на факультетах ЕІ та КіМБ (сумарна оцінка 62,0 та 53,4 %, відповідно). Низьких та нижчих за норму оцінок найменше на факультеті ЕІ (1,3 та 7,1 %, відповідно).

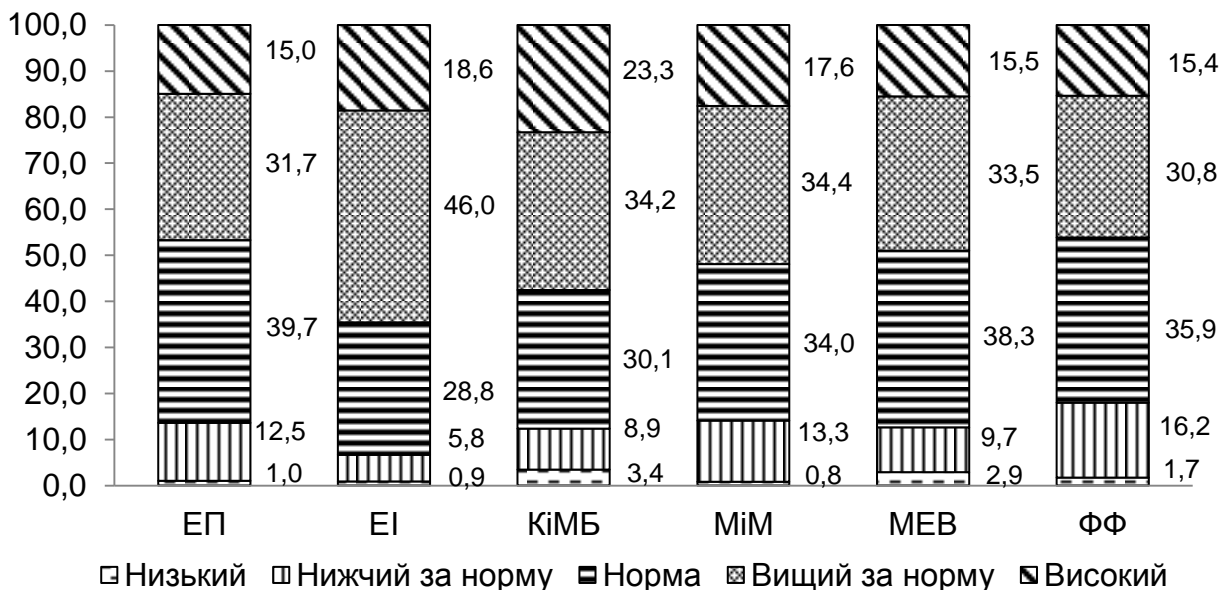
На рис. 2.19 показано узагальнені результати окремих структурних складових інтелекту за факультетами.

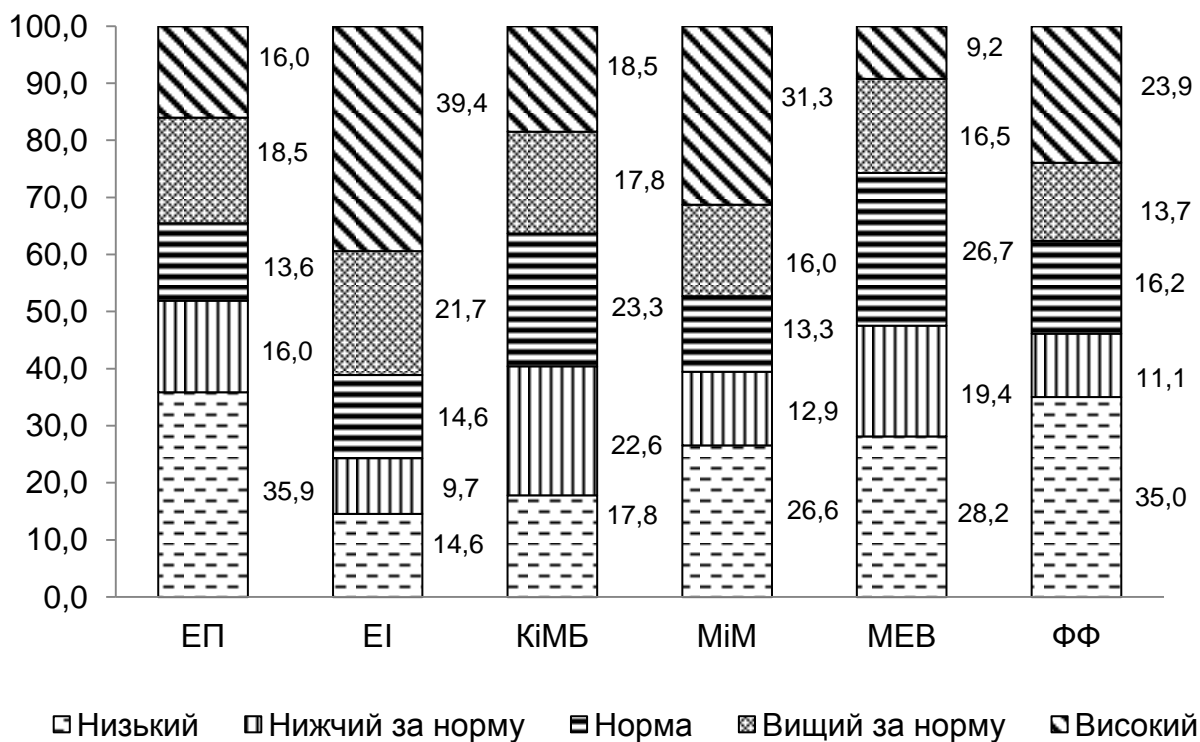
Рис. 2.19. Середня оцінка розвитку складових інтелекту у студентів кожного з факультетів, %

Найвищі оцінки за вербальним інтелектом на факультетах ЕІ та КіМБ, математичного – на ЕІ, просторовий інтелект найбільше розвинено на факультетах ФФ та ЕІ.

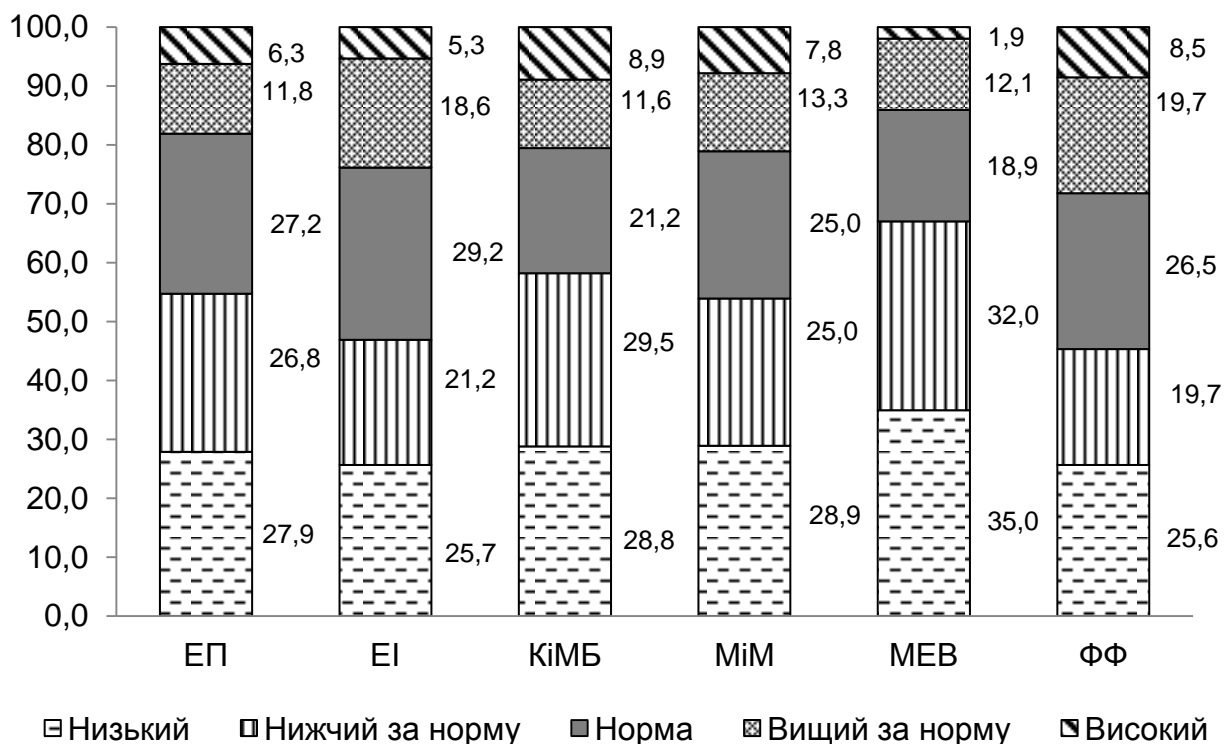
Розподіл студентів за рівнями оцінок розвитку складових інтелекту за факультетами показано на рис. 2.20 – 2.22.

Рис. 2.20. Розподіл студентів за рівнями оцінок розвитку вербальної складової інтелекту за факультетами, %

Рис. 2.21. Розподіл студентів за рівнями оцінок розвитку математичної складової інтелекту за факультетами, %

Рис. 2.22. Розподіл студентів за рівнями оцінок розвитку просторової складової інтелекту за факультетами, %

Середні результати оцінок окремих субтестів за факультетами наведено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Оцінки окремих субтестів за факультетами, %

Субтести	ЕП	ЕІ	КіМБ	МіМ	МЕВ	ФФ	Університет
Субтест 1 "Доповнення пропозицій"	61,4	64,4	62,4	66,2	64,4	62,8	63,6
Субтест 2 "Виняток слова"	67,5	69,8	69,1	67,8	70,4	68,5	68,8
Субтест 3 "Аналогії"	47,8	55,8	52,3	47,5	47,9	46,9	49,6
Субтест 4 "Узагальнення"	55,5	55,9	57,7	54,1	50,1	49,6	54,0
Субтест 5 "Арифметичні задачі"	51,7	68,0	59,0	61,4	52,6	53,2	57,8
Субтест 6 "Числові ряди"	43,0	52,1	45,8	46,4	39,3	45,7	45,3
Субтест 7 "Просторова уява"	58,5	64,5	57,4	60,8	57,0	60,6	59,8
Субтест 8 "Просторове узагальнення"	32,3	29,9	33,4	32,8	28,6	36,2	31,8
Субтест 9 "Пам'ять, мнестичні здібності"	83,4	81,1	89,5	76,2	83,7	80,4	81,8

У процесі аналізу середніх результатів оцінки окремих субтестів за факультетами можна сказати, що жоден факультет не відрізняється дуже сильно, порівняно із середніми оцінками по університету. Серед інших виділяється факультет ЕІ, де студенти показали значно вищі результати, порівняно зі всім університетом, за субтестом 3 "Аналогії", субтестом 5 "Арифметичні задачі" та субтестом 6 "Числові ряди".

Розподіл студентів за типами мислення за факультетами наведено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Розподіл студентів за типами мислення за факультетами, %

Типи мислення	ЕП	ЕІ	КіМБ	МіМ	МЕВ	ФФ
Тільки вербальний	43,9	30,1	41,1	34,0	50,0	34,2
Тільки математичний	13,9	38,9	16,4	26,6	8,7	15,4
Тільки просторовий	7,7	4,0	5,5	8,2	7,3	14,5
Вербально-математичний	11,5	12,8	17,8	11,7	18,0	15,4
Вербально-просторовий	14,3	6,2	8,2	9,0	6,3	9,4
Математично-просторовий	3,8	4,4	6,2	5,5	3,9	6,0
Універсальний	4,9	3,5	4,8	5,1	5,8	5,1

Аналіз розподілу студентів за переважним типом мислення свідчить про наявність деякої залежності за факультетами.

На всіх факультетах, крім ЕІ, переважають студенти з вербальним мисленням (найбільша частка їх на МЕВ – 50,0 %). На факультеті ЕІ, навпаки, найбільше студентів із математичним мисленням (38,9 %), а вербальним – 30,1 %.

Студентів змішаного типу мислення небагато – 23 – 32 %. Найбільше на факультеті КіМБ (32,2 %). Серед них переважає вербально-математичне мислення (11,5 – 18,0 %).

"Універсалів" приблизно однакова кількість на всіх факультетах (3 – 6 %).

Розподіл студентів за переважною спрямованістю мислення за факультетами наведено в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Спрямованість мислення студентів за факультетами, %

Спрямованість мислення	ЕП	ЕІ	КіМБ	МіМ	МЕВ	ФФ
Універсали	25,8	31,0	20,5	23,0	27,7	29,1
Теоретики	48,4	38,9	52,7	44,1	40,3	40,2
Практики	25,8	30,1	26,7	32,8	32,0	30,8

Найбільше студентів із теоретичним мисленням на факультеті КіМБ (52,7 %), найменше – на ЕІ (38,9 %). Універсалів приблизно однакова кількість на всіх факультетах (20,5 – 31,0 %).

2.5. Загальні показники креативності студентів

2.5.1. Показники креативності по університету

За субтестом креативність (гнучкість) показано такі результати:

гнучкість – 8,32 бала (із 10 балів максимальних);

оригінальність – 9,02 балів (із 20 максимальних).

Згідно з рис. 2.23, оцінка креативності (гнучкості) студентів є досить високою (високий рівень – 49,5 %, вищий за норму – 43,3 %).

Згідно з рис. 2.24, оцінка креативності (оригінальності) студентів університету перебуває на середньому рівні ("норма" – 41,5 %), трохи зсунутому донизу (оцінок, нижчих за норму, – 39,7 %; вищих за норму – лише 11,5 %).

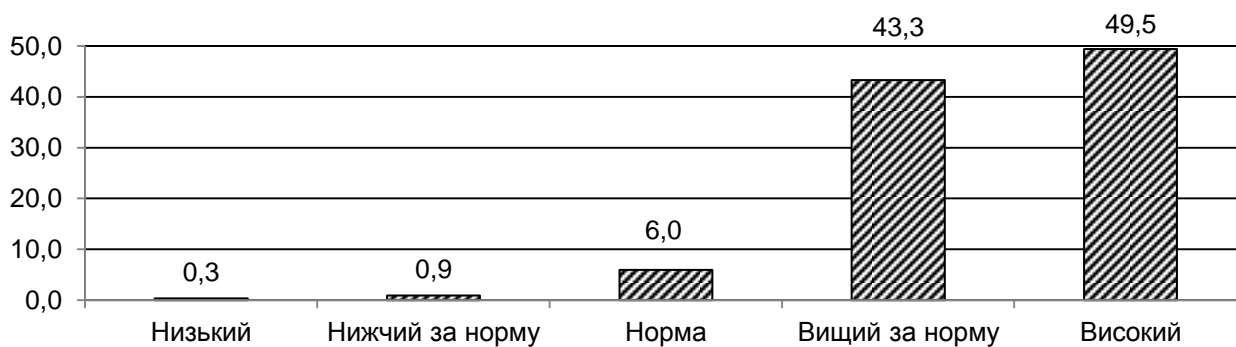

Рис. 2.23. Розподіл студентів за рівнем креативності (гнучкості), %

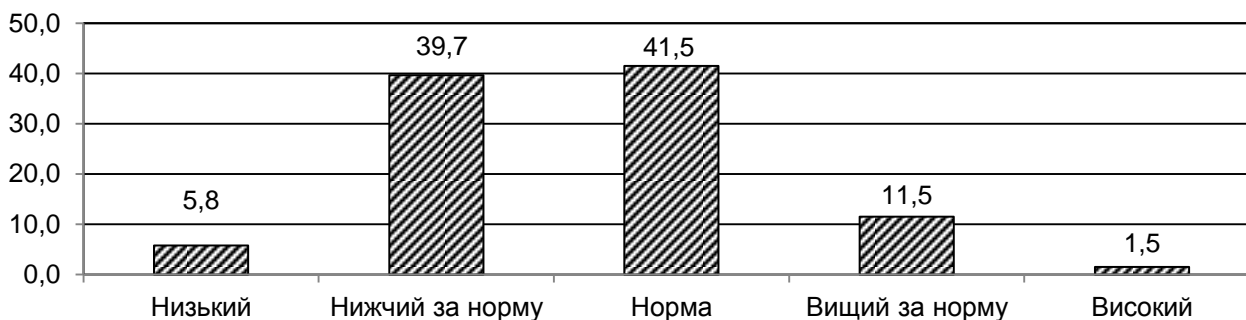

Рис. 2.24. Розподіл студентів за рівнем креативності (оригінальності), %

2.5.2. Показники креативності за факультетами

Показники креативності та розподіл студентів за рівнями креативності показано на рис. 2.25 – 2.28.

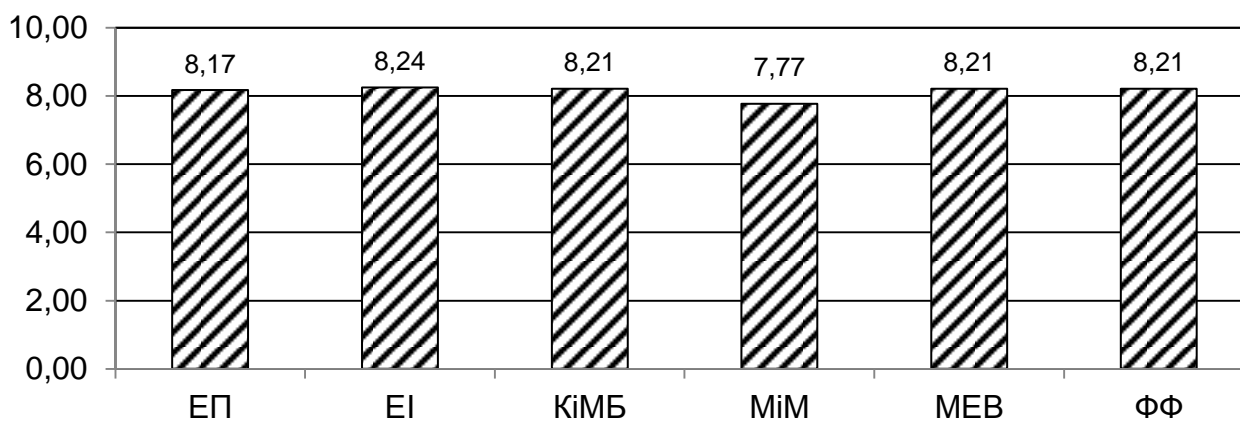

Рис. 2.25. Середній рівень креативності (гнучкості) студентів за факультетами, бали

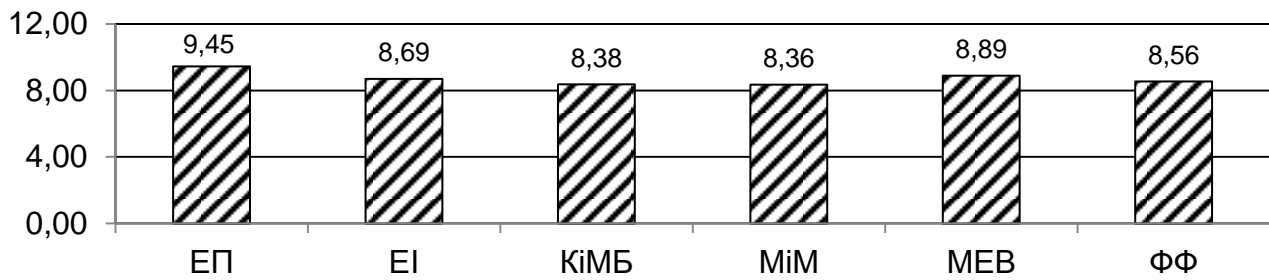

Рис. 2.26. Середній рівень креативності (оригінальності) студентів за факультетами, бали

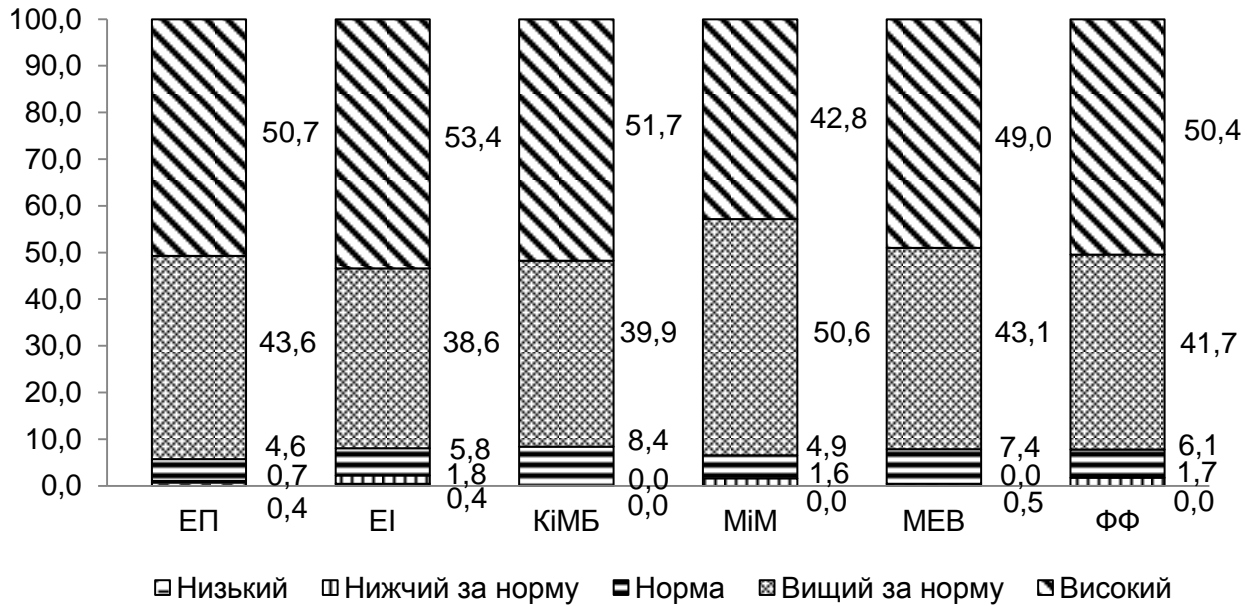

Рис. 2.27. Розподіл студентів факультетів за оцінками рівня креативності (гнучкості), %

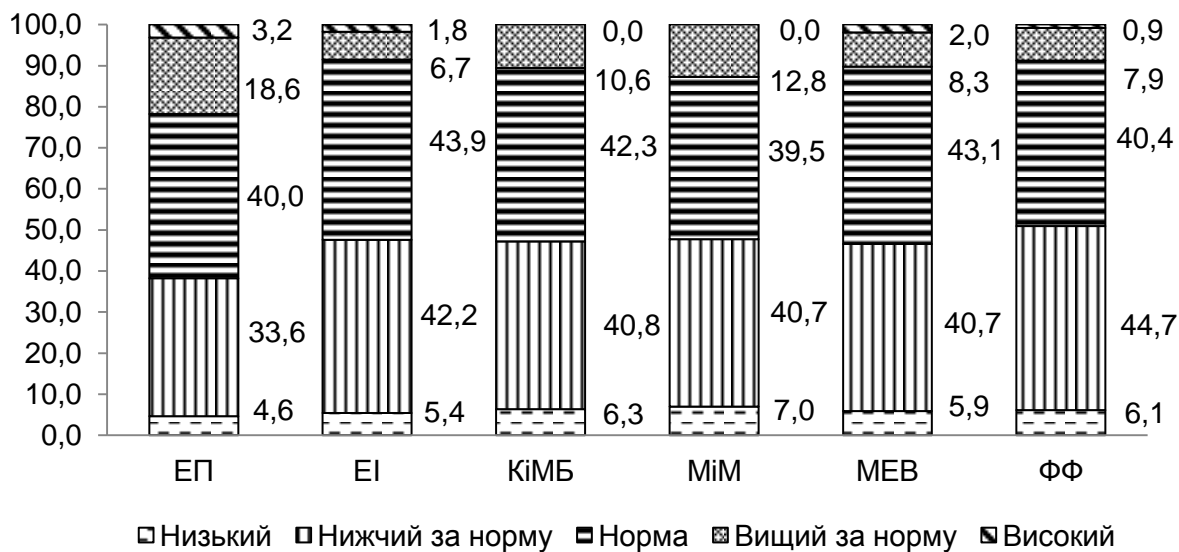

Рис. 2.28. Розподіл студентів факультетів за оцінками рівня креативності (оригінальності), %

Загалом рівень креативності студентів мало відрізняється, залежно від факультету, однак можна виокремити деякі тенденції.

Найвищим рівень креативності є на факультеті ЕП. На інших факультетах результати є майже однаковими.

2.6. Оцінки рівня емоційного інтелекту студентів

2.6.1. Оцінки рівня емоційного інтелекту по університету

Середній рівень емоційного інтелекту становить 35,5 балів, що відповідає низькій оцінці (меншій за 39 балів). Рівень розвитку кожної зі складових емоційного інтелекту показано на рис. 2.29.

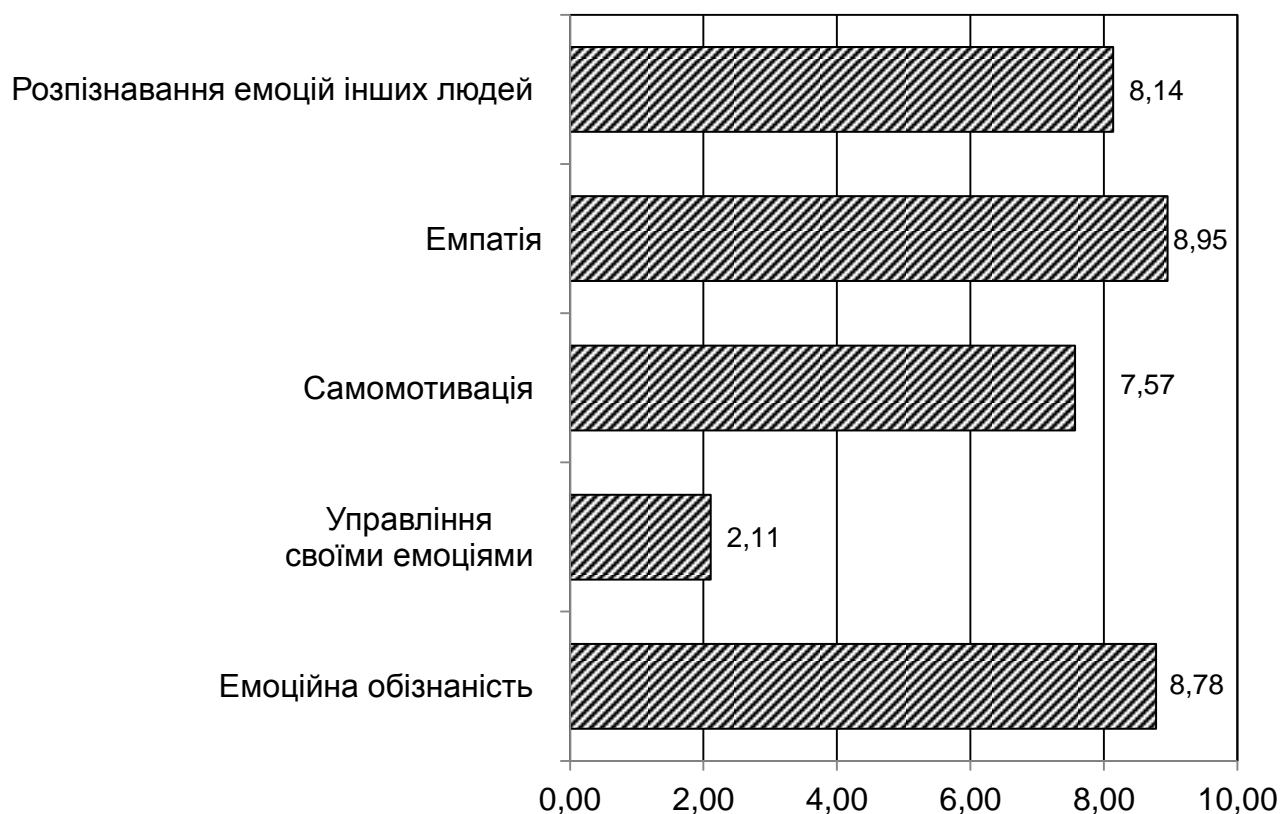
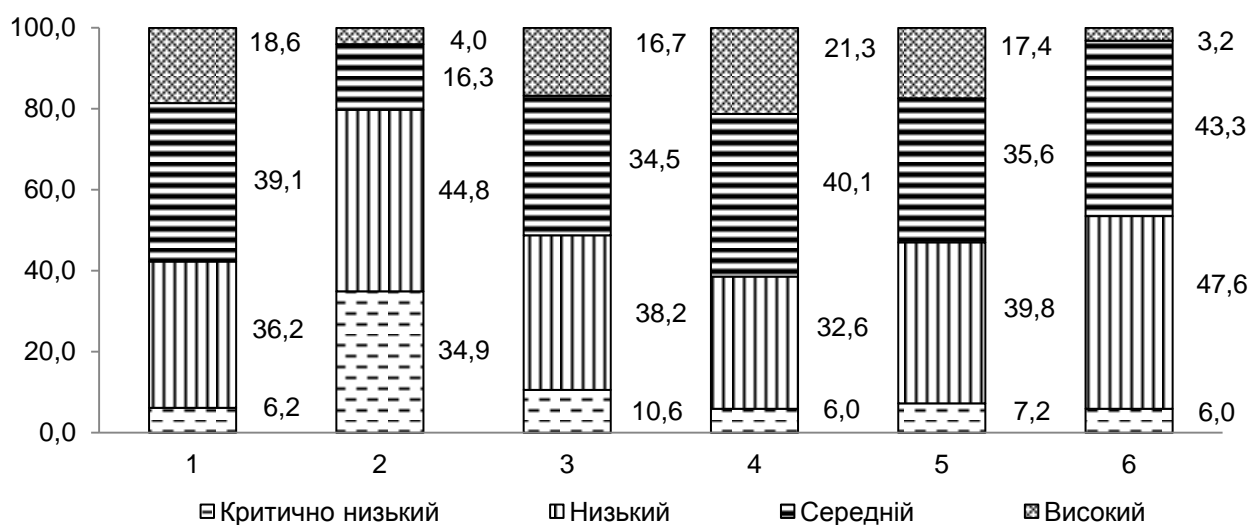

Рис. 2.29. Рівень розвитку кожної зі складових емоційного інтелекту, бали

Показники "емоційна обізнаність", "емпатія", "самомотивація", "розпізнавання емоцій інших людей" дістали середні оцінки (вищі за 7,5 балів). Низьку оцінку дістало управління своїми емоціями (2,11 бала), що свідчить про низький рівень цієї якості у студентів.

Результати розподілу студентів за рівнями розвитку емоційного інтелекту та його складових показано на рис. 2.30.

Умовні позначення: 1 – емоційна обізнаність; 2 – управління своїми емоціями; 3 – самомотивація; 4 – емпатія; 5 – розпізнавання емоцій інших людей; 6 – інтегральний EQ.

Рис. 2.30. Розподіл студентів університету за рівнями розвитку окремих складових емоційного інтелекту, %

Загалом можна сказати, що розподіл студентів за окремими складовими рівня розвитку емоційного інтелекту не має жодних аномалій та відмінностей.

2.6.2. Оцінки рівня емоційного інтелекту за факультетами

Результати оцінювання рівня емоційного інтелекту за факультетами наведено в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Оцінки рівня емоційного інтелекту за факультетами, бали

Показники EQ	Факультети					
	ЕП	ЕІ	КіМБ	МіМ	МЕВ	ФФ
Емоційна обізнаність	9,07	8,37	9,21	8,89	8,48	8,52
Управління своїми емоціями	2,21	2,01	0,83	2,79	2,40	2,15
Самомотивація	7,97	7,87	7,19	7,95	7,50	6,15
Емпатія	9,24	8,68	8,80	9,19	8,91	8,63
Розпізнавання емоцій інших людей	8,09	7,58	7,83	8,87	8,18	8,25
Інтегральний EQ	37,81	35,95	35,25	39,01	36,57	34,57

Під час оцінювання рівня розвитку емоційного інтелекту студентів за факультетами виявили, що всі факультети дістали низьку оцінку, крім факультету МіМ (39 балів – нижня межа середньої оцінки). Найнижчою є оцінка на факультеті ФФ (34,57 бала). Емоційна обізнаність студентів на всіх факультетах перебуває на середньому рівні (максимальною на КіМБ – 9,21 бала, мінімальною на ЕІ – 8,37 бала). Управління своїми емоціями на всіх факультетах є однаково низьким (від 0,83 до 2,79 бала). Самомотивація є найнижчою на ФФ (6,15 бала). Також досить низькою на КіМБ – 7,19 бала. Усі інші перебувають на середньому рівні (7,5 – 8,0). Показник емпатії на всіх факультетах перебуває на середньому рівні (у межах 8,6 – 9,2 бала). Розпізнавання емоцій інших людей також перебуває на середньому рівні (7,6 – 8,3 бала), крім факультету МіМ, де воно дістало оцінку 8,87 бала.

2.7. Висновки за результатами дослідження

1. Загальні показники інтелекту та креативності студентів по університету загалом.

Результати дослідження демонструють таке: із можливих 192 балів за цим тестом середній показник IQ студентів становив 109,0 балів. Найбільша частина студентів дістали оцінки, вищі за норму (34,9 %), на другому місці – норму (34,0 %).

У структурі інтелекту студентів переважає вербальна складова (58,4 %), на другому місці – математична (51,0 %), просторова – на третьому (45,8 %). Серед студентів найбільш поширено вербальне (39,1 %), математичне (20,8 %) та вербально-математичне (14,0 %) мислення. Студенти університету мають, переважно теоретичну спрямованість (44,1 %), практична є лише у 29,8 %, останні 26,1 % не мають яскраво виявлених переваг.

Студенти університету показали, переважно, високі результати за такими субтестами й тестами: "Виняток слова" та "Пам'ять, мнестичні здібності". Найгіршими результатами традиційно за субтестом "Просторове узагальнення".

Рівень креативності (гнучкості) становив 8,32 бала (із 10 максимальних), що відповідає високій оцінці та креативності (оригінальності) 9,02 (із 20 максимальних), що відповідає оцінці "норма".

Оцінка емоційного інтелекту становила 35,5 бала (низька). Найгіршу оцінку діставав показник "управління своїми емоціями". Показники "емоційна

обізнаність", "емпатія", "самотивація" та "розпізнавання емоцій інших людей" дістали оцінки на середньому рівні.

2. Загальні показники інтелекту та креативності за факультетами.

Найвищу оцінку рівня IQ дістали студенти факультету ЕІ (115 балів), мінімальним є значення 104,8 бала у студентів факультету МЕВ.

Найвищі оцінки за вербальною складовою дістали ЕІ та КіМБ, за математичною – ЕІ, просторовою – ФФ.

Оцінка субтестів за факультетами майже не відрізняється (відмінність не більше ніж 5 % від середньої оцінки по університету). Виняток становить факультет ЕІ: субтест 3 "Аналогії", субтест 5 "Арифметичні задачі", субтест 6 "Числові ряди" дістали значно вищі оцінки.

За типом мислення студентів значно відрізняється лише факультет ЕІ, де переважають студенти з математичним мисленням.

За переважною спрямованістю мислення перевага теоретиків над практиками на всіх факультетах.

Рівень креативності (обидва показники) мало відрізняється за факультетами.

3. Дослідження "Адаптація першокурсників до навчання в університеті"

3.1. Опис дослідження

Мета дослідження: визначення ступеня адаптованості студентів I курсу до навчання в університеті.

Завдання дослідження:

визначення ступеня обізнаності студентів з особливостями навчання в університеті;

визначення проблем, із якими стикаються студенти на першому етапі навчання в університеті;

виявлення рівня інтеграції першокурсників у новий колектив;

визначення ставлення першокурсників до навчання в університеті;

вивчення питань проживання у гуртожитку;

вивчення ставлення до суспільної активності в університеті;

визначення самооцінки адаптації першокурсників до навчання в університеті;

здійснення контент-аналізу відкритих відповідей.

Респонденти: здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти I курсу. В опитуванні взяли участь студенти всіх факультетів і всіх освітніх програм.

Строки проведення: початок весняного семестру.

Метод збирання емпіричної інформації: онлайн-анкетування на платформі для опитувань університету, анонімно, добровільно. Анкета містить 23 питання різного типу, сім блоків питань.

Аналіз результатів здійснено загалом по університету, за факультетами.

3.2. Результати опитування по університету

У дослідженні взяли участь 38,2 % студентів I курсу. Участь студентів за факультетами від 30,0 до 57,7 %. Найбільш активними в опитуванні були студенти факультету економіки і права, найменш – факультету менеджменту і маркетингу.

На рис. 3.1 – 3.3 показано перші враження та труднощі першокурсників. Найсильніше їх уразило організація навчання (65,3 %) та великий

обсяг самостійної роботи (43,8 %). Ключовими проблемами виявилось: пристосування до навчальних вимог (47,6 %), опанування системи оцінювання (56,4 %) та високий рівень відповідальності (44,7 %).

У відкритому запитанні респондентам пропонували уточнити, чим університетське навчання відрізняється від шкільного. Більшість написали, що до студентів ставляться інакше, ніж до школярів (54,7 %): більш поважне ставлення – 20,3 %; ставлення як до дорослих – 16,9 %, більш байдуже ставлення – 10,1 %. Деякі написали взагалі про відмінність викладачів, порівняно зі вчителями у школі (11,5 %).

Також були відповіді про збільшення рівня відповідальності та самостійності в університеті (14,2 %), але зниження контролю (5,4 %). Написали про зміну формату спілкування 25 % опитаних: 16,9 % про більш комфортне та дружнє спілкування, 4,1 % – про зниження згуртованості.

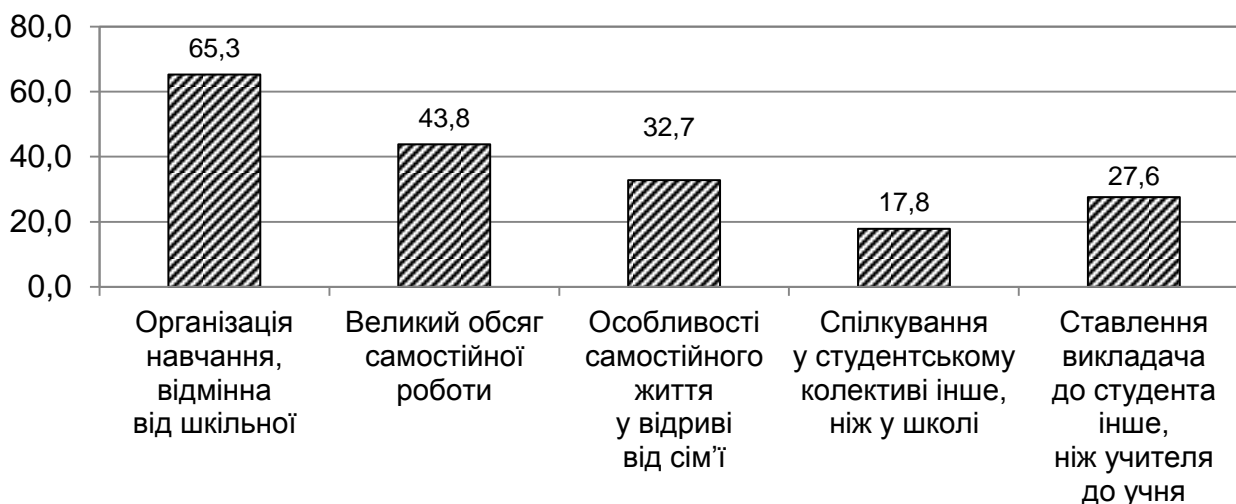

Рис. 3.1. Найсильніші враження на початку навчання, %

Рис. 3.2. Студентське життя, порівняно зі шкільним, %

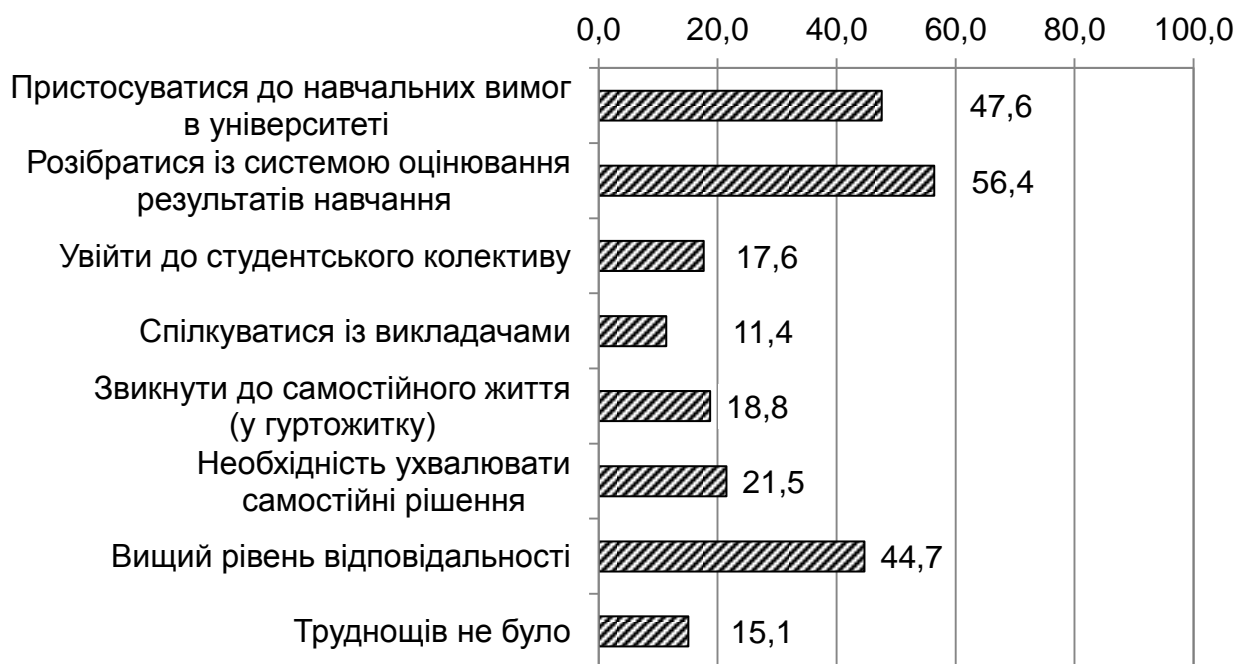

Рис. 3.3. Найважче на початковому етапі навчання в університеті, %

У більшості студентів майже не виникає проблем у спілкуванні: лише у 2,4 – 3,1 % респондентів проблеми виникають часто та дуже часто як із викладачами, студентами інших груп чи курсів, так і працівниками чи мешканцями гуртожитку або одногрупниками.

Найменше проблеми виникають під час спілкування з куратором та деканатом (рис. 3.4).

Рис. 3.4. Виникнення проблем у спілкуванні ("часто" + "дуже часто"), %

За самооцінкою першокурсників, вони навчаються переважно добре (58,2 %) та намагаються відвідувати всі заняття (54,2 %). Головними причинами пропусків занять названо хворобу (71,7 %), сімейні обставини (45,2 %) та поїздки додому (27,2 %) (рис. 3.5 – 3.7).

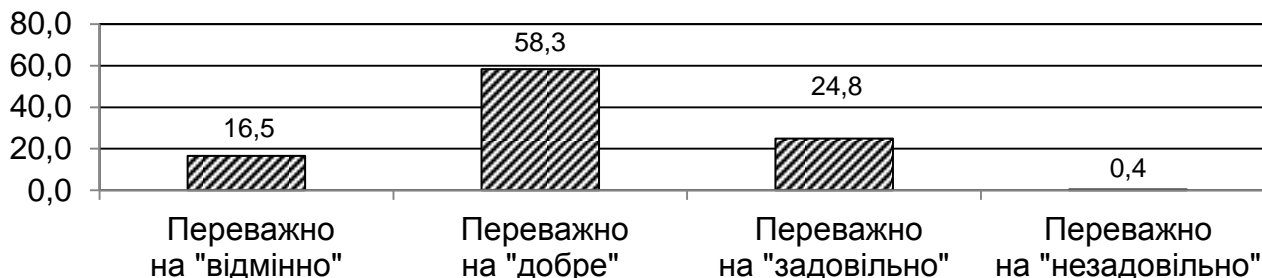

Рис. 3.5. Рівень навчання студентів, %

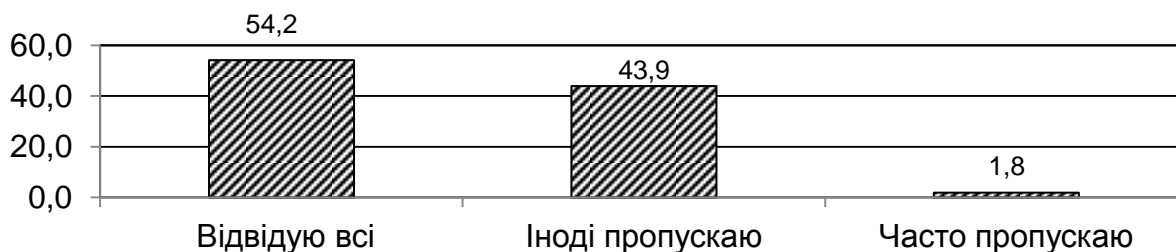

Рис. 3.6. Рівень відвідування занять студентами, %

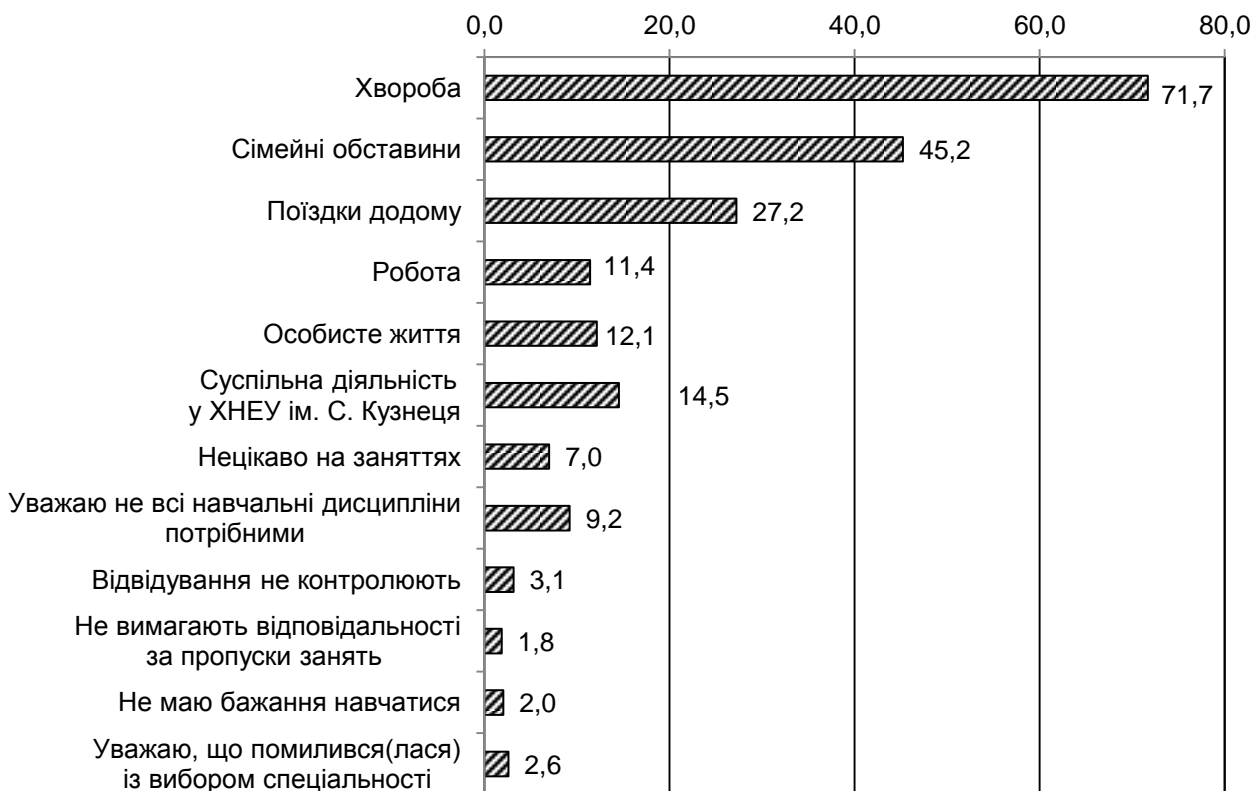

Рис. 3.7. Причини пропусків занять, %

Оцінювання стану навчання, викладання та оцінювання. Вимірювання проводили за шкалою: "повністю згодний", "скоріше згодний", "скоріше не згодний", "повністю не згодний", "важко відповісти"; позитивними відповідями вважали суму відповідей "повністю згодний" та "скоріше згодний".

Більшість тверджень мають оцінки більше 70,2 %. Проблемою виявилася упередженість ставлення викладачів, так вважають 34,9 % респондентів (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Оцінка стану навчання, викладання та оцінювання в університеті

Твердження	Позитивні відповіді, %
Я користуюся сайтом ПНС у навчанні	97,1
Я розумію систему оцінювання	92,8
Мене задовольняє якість навчання в університеті	89,7
Викладачі об'єктивно оцінюють виконані роботи	86,4
Мені подобається перелік та зміст навчальних дисциплін	75,0
Заняття проводять в активній, цікавій формі	74,3
Я розумію, як виконувати завдання для самостійної роботи	73,3
Мені вистачає часу на опанування навчальних дисциплін	70,2
Викладачі ставляться до мене неупереджено	65,1

Частина респондентів відчуває недостатність часу на опанування навчальних дисциплін (29,8 %); більше ніж чверть не розуміють, як виконувати самостійні роботи, (26,7 %); не цікавими є форми проведення занять також майже для чверті респондентів (25,7 %).

Незважаючи на недоліки, зазначили, що їх задовольняє якість навчання в університеті 89,7 % респондентів. Майже всі першокурсники користуються персональними навчальними системами (ПНС) у навчанні (97,1 %), розуміють систему оцінювання (92,8 %) та задоволені об'єктивністю оцінювання (86,4 %).

Під час оцінювання умов освітнього середовища, привертає увагу невисокий рівень користування бібліотекою та репозитарієм (54,0 %) (табл. 3.2).

На думку частини респондентів, не дуже ефективно працюють куратори групи (23,3 % вважають, що не достатньо їхньої уваги).

Усі інші умови освітнього середовища оцінено досить високо (задоволеність не менше ніж 85 %).

Оцінка умов освітнього середовища та рівня підтримки

Твердження	Позитивні відповіді, %
Я розумію структуру університету	95,8
Я відчуваю безпечність для життя та здоров'я в університетському середовищі	94,7
Мені подобаються аудиторії, у яких проходять заняття	93,6
Я знаю власні права та обов'язки як студента	93,4
У моїй групі склалися доброзичливі взаємини	92,3
Я дістаю інформацію про заходи та події, що відбуваються в університеті	91,5
Я знаю про терміни сесій, канікул, практики тощо	90,8
Я розумію політику академічної доброчесності в університеті	88,1
В університеті для мене є можливість саморозвитку	87,3
Я отримую консультації від викладачів	86,9
Я вибрав(ла) ті навчальні дисципліни, що мені подобаються	83,5
Куратор приділяє мені та одногрупникам достатньо уваги	76,7
Мені подобається організація харчування в університеті	68,6
Я користуюся навчальними ресурсами бібліотеки та репозитарію	54,0

У разі потреби в допомозі більшість студентів розраховують, насамперед, на себе (91,0 %), рідних (71,0 %) та друзів (63,8 %) (рис. 3.8).

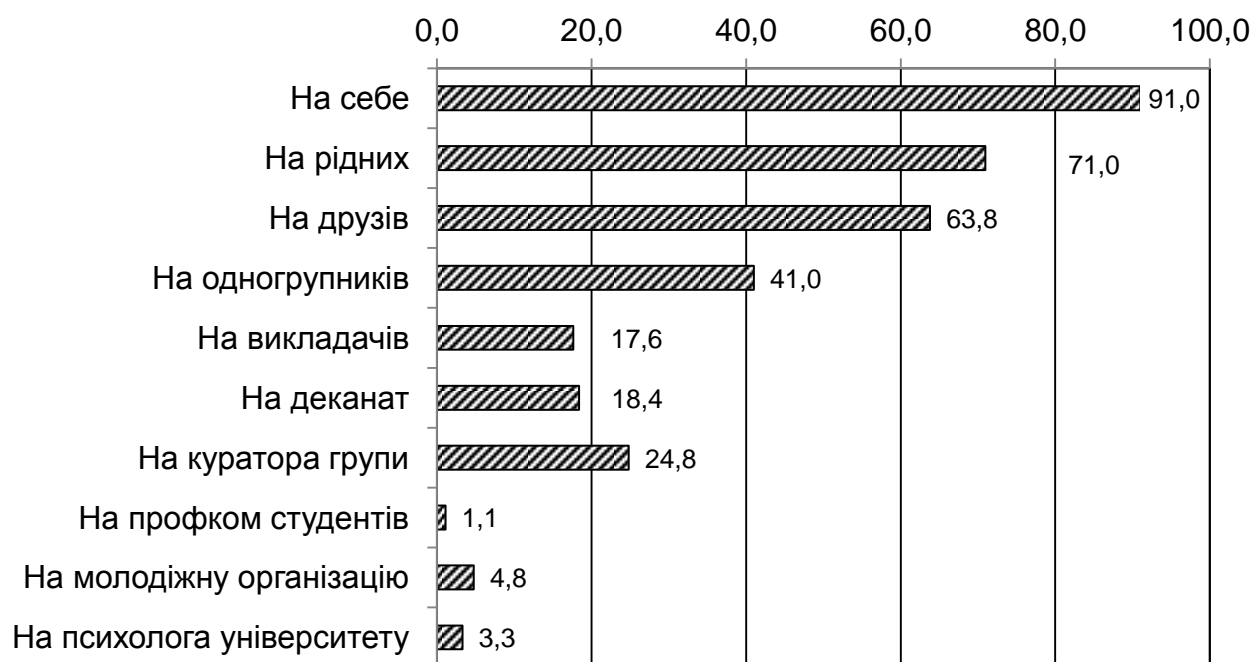

Рис. 3.8. Якщо потрібна допомога, то на кого розраховують студенти, %

Під час оцінювання емоційних станів та рівня комфортності найбільш поширеними проблемами є втома (27,6 %) та страх під час публічного виступу (30,0 %) (рис. 3.9).

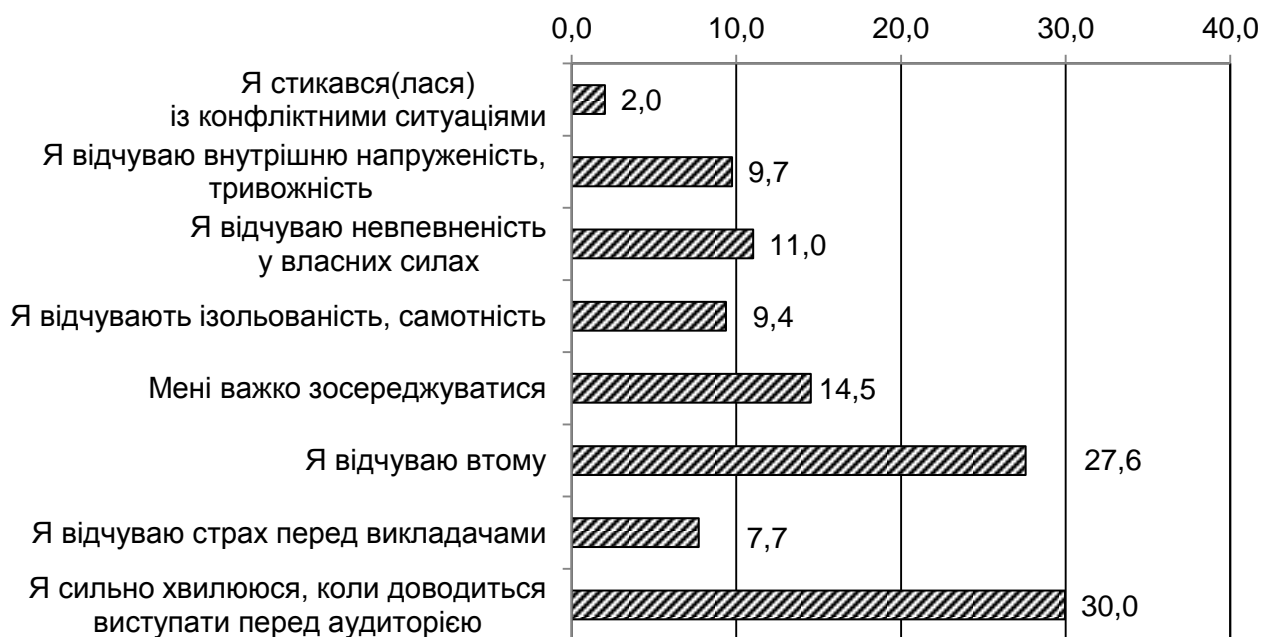

Рис. 3.9. Оцінка емоційних станів та рівня комфортності, %

У гуртожитку проживають близько половини респондентів (49,6 %). Організація проживання та взаємодія з керівними органами гуртожитку майже не викликає проблем (більше ніж 82 % задоволених). У частини респондентів (24,9 %) є незадоволеність умовами проживання. Однак найбільшою проблемою названо сусідів по кімнаті (лише 67,4 % є ними задоволеними) (рис. 3.10).

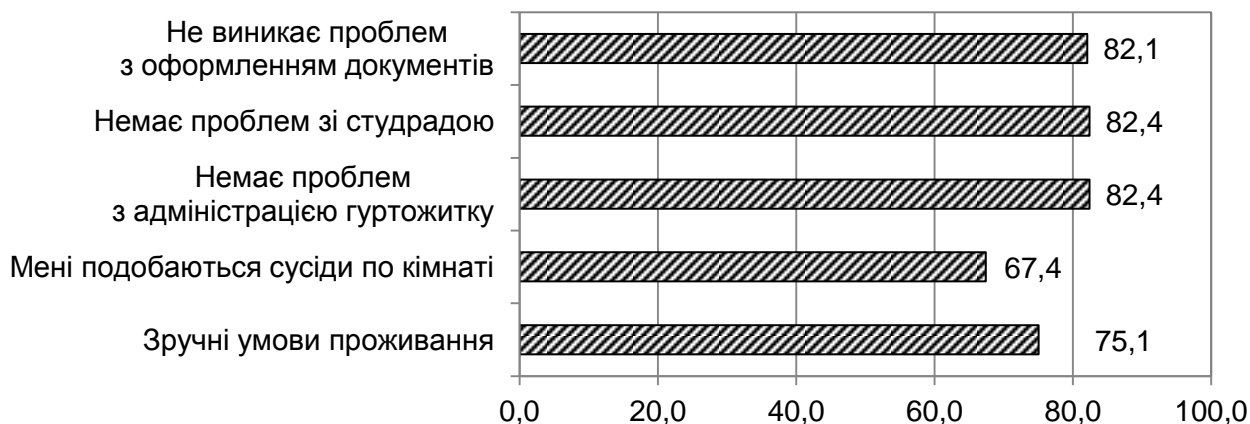

Рис. 3.10. Оцінка умов проживання в гуртожитках, % від кількості тих, що проживають у гуртожитках

Найбільший інтерес студенти виявляють до молодіжної організації (24,3 %) та спортивних секцій (19,9 %) (рис. 3.11).

Рис. 3.11. Активність студентів у суспільному житті університету, %

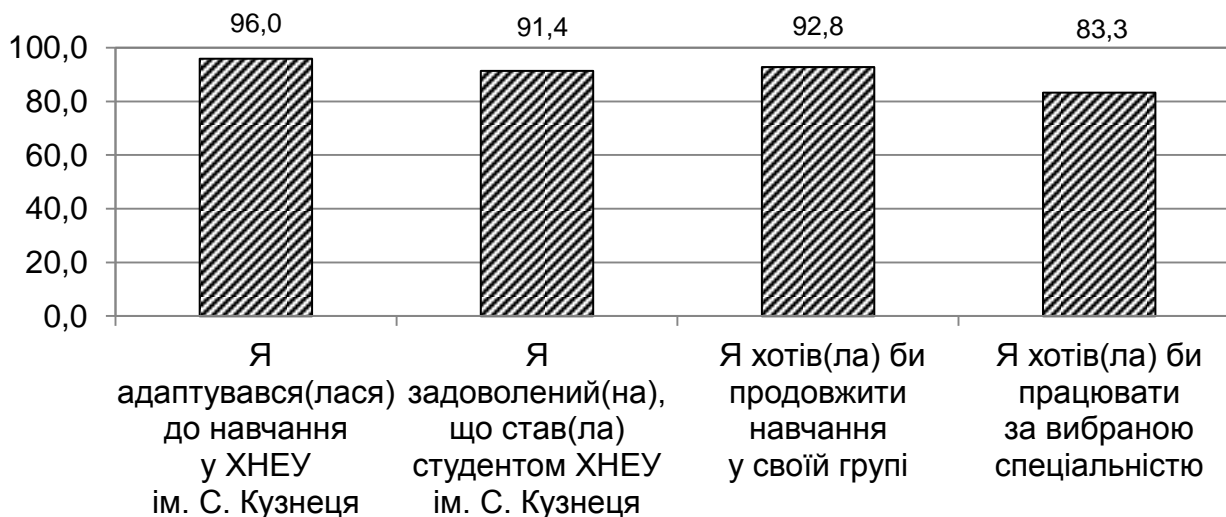
Більшість студентів не бере участі в суспільному житті університету (51,1 %). Причинами названо: відсутність часу (37,3 %), відсутність бажання (21,1 %) (рис. 3.12).

Рис. 3.12. Причини, через які студенти не беруть участі в суспільному житті університету, %

Самооцінка адаптації до навчання в університеті є достатньо високою і становить 96,0 %. Також майже всі студенти (91,4 %) задоволені, що навчаються саме в цьому університеті, і хотіли б продовжувати навчатися у своїй групі (92,8 %) (рис. 3.13а).

Однак за спеціальністю прагнуть працювати менше респондентів (83,3 %), змінити спеціальність хотіли б 14,3 %, а покинути навчання в університеті взагалі – 6,3 % (рис. 3.13б).

а) позитивні відповіді

б) негативні відповіді

Рис. 3.13. Самооцінка адаптації до навчання в університеті, %

Головними факторами, що заважають адаптації в університеті, за самооцінкою самих респондентів, є власна неорганізованість та лінощі (37,5 %) та велике навантаження (31,8 %) (рис. 3.14).

Рис. 3.14. **Фактори, що заважають адаптації до навчання, %**

Основними факторами, що сприяли адаптації, названо: бажання навчатися (67,1 %) та доброзичливі одногрупники (56,1 %) (рис. 3.15).

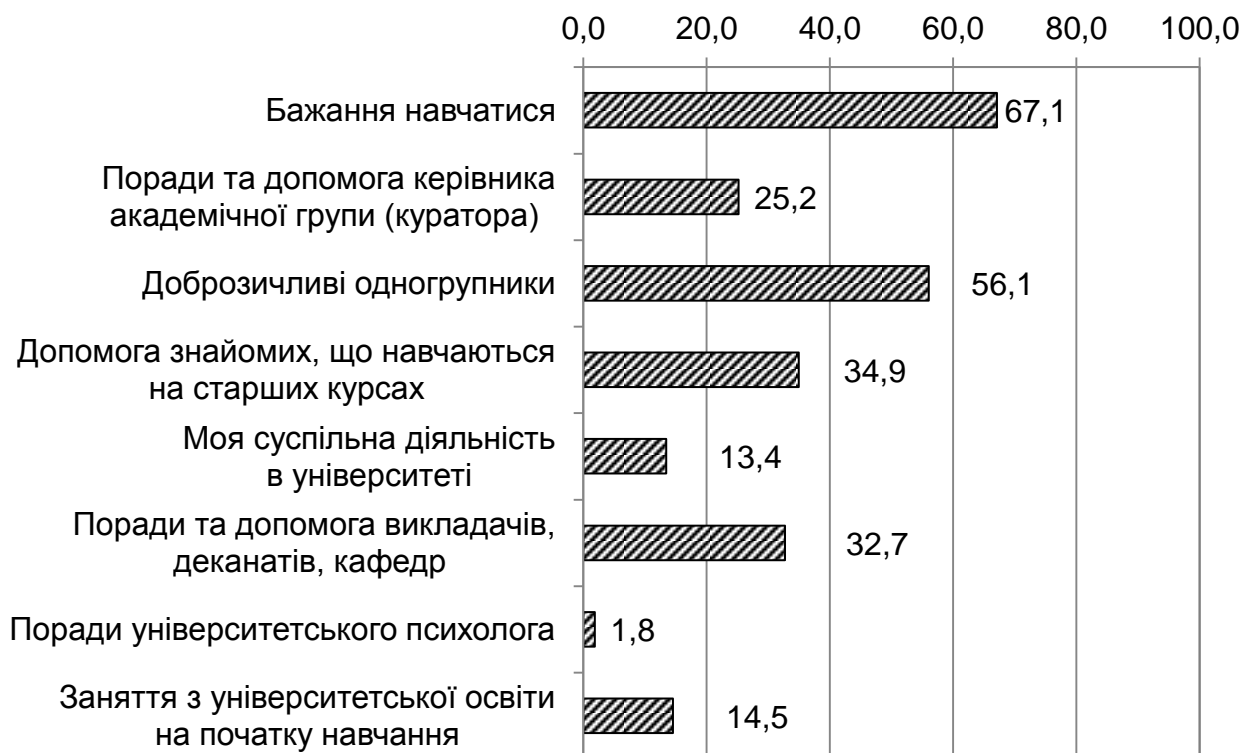

Рис. 3.15. **Фактори, що сприяють поліпшенню процесу адаптації, %**

Близько третини також назвали: допомогу знайомих, що навчаються на старших курсах, (34,9 %); поради та допомогу викладачів, кафедр, деканатів (32,7 %). Є такі, що назвали куратора групи (25,2 %), заняття з університетської успішності на початку навчання (14,5 %), власну суспільну діяльність в університеті (13,4 %) та поради університетського психолога (1,8 %).

3.3. Контент-аналіз відкритих відповідей

На відкрите питання щодо пропозицій і зауважень у процесі адаптації першокурсників до навчання в університеті надали свої відгуки 18,0 % респондентів.

Серед них 15,3 % стосувалися дистанційного навчання, яке було впроваджено на період проведення дослідження: студентів цікавила організація навчання під час карантину (33,3 %), оцінювання та контроль за результатами під час дистанційного навчання (33,3 %).

Тематики дослідження стосувалися інші відгуки (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Відгуки студентів за тематикою опитування

Тематика відгуків	% від загальної кількості відгуків
1. Загальні відгуки	33,7
1.1. Позитивні	22,9
1.2. Відсутність пропозицій і зауважень	10,8
2. Навчання та підтримка	37,3
2.1. Зміст освіти та викладання	9,6
2.2. Навантаження	3,6
2.3. Академічна підтримка	7,2
2.4. Оцінювання	6,0
2.5. Робота ПНС / електронного журналу	10,8
3. Спілкування та взаємини	3,6
4. Суспільне життя	4,8
5. Умови та ресурси	15,6
5.1. Їдальня	9,6
5.2. Гуртожиток	2,4
5.3. Різне	3,6
6. Ставлення до опитування	4,8

Ключовими питаннями, на яке звертали увагу першокурсники, виявилися: навчання та підтримка (37,3 %); робота персональних навчальних систем та електронного журналу (10,8 %); зміст освіти та викладання (9,6 %). Серед інших питань виділяють харчування у їдальні (9,6 %).

Слід зауважити, що деякі студенти (4,8 %) висловили подяку за проведення дослідження та бажання університету почути їхню думку.

3.4. Аналіз результатів за факультетами

Оцінка першого враження студентів від навчання в університеті майже не відрізняється за факультетами. Можна виділити, що на факультеті менеджменту і маркетингу студентів менше вразила організація навчання, порівняно зі шкільною, а на факультеті консалтингу і міжнародного бізнесу значно більше вразив обсяг самостійної роботи.

Перші труднощі є однотипними, лише на факультеті економічної інформатики викликало більше проблем (у середньому в межах 10,1 %) пристосування до вимог навчання, а не система оцінювання, як в інших; на факультеті консалтингу і міжнародного бізнесу перше місце посіло підвищення відповідальності.

Ставлення до спілкування майже не відрізняється у студентів різних факультетів. Виділити можна лише факультет менеджменту і маркетингу, де більше проблем у спілкуванні зі студентами інших груп та курсів; на фінансовому факультеті частіше виникають проблеми у спілкуванні з викладачами.

Найкраще відвідують заняття студенти факультету міжнародних економічних відносин та фінансового: усі заняття відвідують 61,3 та 64,1 %, відповідно; на інших факультетах цей показник становить 50 – 54 %. Причини пропусків подібні на різних факультетах. Однак на факультеті міжнародних економічних відносин значно більше, ніж по університету, пропускають через хворобу та суспільну активність, а на факультеті менеджменту і маркетингу – через сімейні обставини та роботу.

Щодо оцінки навчання, викладання та оцінювання виділяються факультет консалтингу і міжнародного бізнесу, де студенти є значно більше задоволеними, ніж загалом по університету, і факультет економічної інформатики, де рівень задоволеності є значно нижчим, ніж по університету.

Оцінка умов освітнього середовища та підтримки студентів майже не відрізняється на різних факультетах. Така сама ситуація з рівнем комфортності та емоційних станів.

Більше студентів проживають у гуртожитках на факультеті фінансовому. Оцінка умов проживання та відносин у гуртожитках майже не відрізняється на різних факультетах.

У суспільній діяльності є більш задіяними студенти фінансового факультету та міжнародних економічних відносин, найменш активними є студенти консалтингу і міжнародного бізнесу. У молодіжній організації також є задіяними, переважно, студенти факультету міжнародних економічних відносин, майже не задіяними студенти факультету економічної інформатики.

Серед факторів, що заважали адаптації, можна знов виділити факультет економічної інформатики, де дуже велику роль відігравала власна неорганізованість, яку назвали більше ніж половина респондентів. На факультетах менеджменту і маркетингу та фінансовому значну роль відіграло велике навантаження, що назвали близько 40 % респондентів.

Фактори, що позитивно впливають на адаптацію, не відрізняються на різних факультетах.

Результат адаптації студентів також є однаковим, крім факультету фінансового, де задоволеність від того, що став студентом університету є значно меншою, ніж по університету (79,5 %) (порівняно з 91,4 %).

3.5. Висновки за результатами дослідження

Перше враження. Найбільше першокурсників вразило організація навчання (65,3 %) та великий обсяг самостійної роботи (43,8 %). Основними проблемами є пристосування до навчальних вимог (47,6 %), опанування системи оцінювання (56,4 %) та більш високий рівень відповідальності (44,7 %). Головними відмінностями навчання в університеті та школі, названо: ставлення до студента, порівняно з учнем, (54,7 %); особливості спілкування між студентами (25,0 %); підвищення відповідальності (19,8).

Спілкування. Проблем у спілкуванні в першокурсників майже не виникає ані один з одним, ані з іншими учасниками освітнього процесу в університеті.

Навчання та підтримка. Респонденти за їхнього самооцінкою, навчаються переважно на "добре" (58,2 %) та намагаються відвідувати

всі заняття (54,2 %). Головними причинами пропусків занять названо хворобу (71,7 %), сімейні обставини (45,2 %) та поїздки додому (27,2 %).

Під час оцінювання стану навчання, викладання та оцінювання найбільшою проблемою названо упередженість ставлення викладачів (34,9 %). Усі інші питання дістали 70 % та більше позитивних відповідей.

Під час оцінювання умов освітнього середовища слід звернути увагу на невисокий рівень користування бібліотекою та репозитарієм (лише 54,0 %).

У разі потреби в допомозі більшість студентів розраховують на себе (91,0 %), рідних (71,0 %) та друзів (63,8 %).

Під час оцінювання емоційних станів та рівня комфортності найбільш поширеними проблемами названо втому (27,6 %) та страх під час публічного виступу (30,0 %).

Гуртожиток. У гуртожитку проживають близько половини респондентів (49,6 %). Є деякі проблеми у взаєминах із сусідами по кімнаті (задоволених сусідами є 67,4 %). Загалом умовами проживання задоволено 75,1 %.

Суспільна активність. Більшість студентів (51,1 %) не бере участі в суспільному житті університету, головним чином, через відсутність часу (37,3 %) та бажання (21,1 %). Найбільшу активність студенти виявляють у молодіжній організації (24,3 %) та спортивних секціях (19,9 %).

Самооцінка адаптації. За самооцінкою респондентів, більшість студентів адаптувалися до навчання та задоволені своїм статусом (більше ніж 90 %). Однак змінити спеціальність хотіли б 14,3 та 6,3 % респондентів хотіли б покинути навчання в університеті загалом. Головними факторами, що заважають адаптації названо власну неорганізованість та лінощі (37,5 %), велике навантаження (31,8 %). Фактори, що сприяли адаптації: бажання навчатися (67,1 %) та доброзичливі одногрупники (56,1 %).

Результати за факультетами. За факультетами майже немає відмінностей в оцінках. Оцінка першого враження студентів: на факультеті менеджменту і маркетингу найменше вразила відмінна організація навчання; на факультеті консалтингу і міжнародного бізнесу значно більше вразив обсяг самостійної роботи. Головною проблемою для студентів-першокурсників загалом по університету стала система оцінювання, однак на факультеті економічної інформатики – це пристосування до вимог навчання, на факультеті консалтингу і міжнародного бізнесу – збільшення відповідальності.

Найкраще відвідують заняття студенти факультетів міжнародних економічних відносин і фінансового. Причини пропусків подібні на різних факультетах. Однак на факультеті міжнародних економічних відносин значно більше пропускають через хворобу та суспільну активність, а на факультеті менеджменту і маркетингу – через сімейні обставини та роботу.

Загалом студенти консалтингу і міжнародного бізнесу значно більше за інших є задоволеними власним навчанням та оцінюванням. Студенти економічної інформатики, навпаки, є найменше задоволеними власним навчанням.

У суспільній діяльності більш задіяними є студенти фінансового факультету та міжнародних економічних відносин, найменш активними – студенти консалтингу і міжнародного бізнесу.

Фактори адаптації є подібними на різних факультетах, однак на факультеті економічної інформатики студенти частіше зазначали власну неорганізованість як негативний фактор; на факультетах менеджменту і маркетингу та фінансовому – велике навантаження. Фактори, що позитивно впливають на адаптацію, не відрізняються на різних факультетах.

Результат адаптації студентів також є однаковим для студентів різних факультетів, відрізняється лише фінансовий, де задоволеність від того, що став студентом університету, є на 11,9 % меншою, ніж у середньому по університету.

4. Дослідження "Актуальні питання організації освітнього процесу в університеті"

4.1. Опис дослідження

Мета дослідження: вивчення актуальних питань організації освітнього процесу в університеті для його поліпшення.

Завдання дослідження:

вивчення питань академічної підтримки;
вивчення питань якості оцінювання;
вивчення питань відвідування занять;
вивчення питань програм подвійних дипломів;
вивчення питань соціальної активності та дозвілля;
вивчення питань академічної доброчесності;
контент-аналіз відкритих відповідей.

Респонденти: здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) рівня II курсу.

Строки проведення: середина весняного семестру.

Метод збирання емпіричної інформації: онлайн-анкетування на платформі для опитувань університету, анонімно, добровільно; анкета містить 29 питань різного типу.

Участь у дослідженні є добровільною, за бажанням респондентів, що є допустимим у цьому дослідженні, оскільки активні студенти здатні більш адекватно оцінити організацію освітнього процесу в університеті.

В опитуванні взяли участь студенти всіх факультетів і всіх освітніх програм.

Аналіз результатів здійснено загалом по університету, за факультетами.

4.2. Участь респондентів у дослідженні

У дослідженні взяли участь 36,4 % здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня II курсу.

Участь здобувачів за факультетами: менеджменту і маркетингу – 15,2 %; фінансовим – 28,0 %; міжнародних економічних відносин – 36,2 %; консалтингу і міжнародного бізнесу – 52,9 %; економічної інформатики – 40,9 %; економіки і права – 46,2 %.

Участь в опитуванні в більшості факультетів відбулася в межах 36,2 – 52,9 % від студентів факультетів. Виняток становлять факультети менеджменту і маркетингу та фінансовий; результати за цими факультетами є нерепрезентативними, але достатніми для загального аналізу.

4.3. Аналіз результатів по університету

4.3.1. Академічна підтримка

Джерела інформації про заходи в університеті. Проводили вимірювання частоти використання джерел за шкалою: "часто", "іноді", "ніколи"; позитивними відповідями вважали суму відповідей "часто" та "іноді".

Респонденти користуються інформацією про заходи в університеті переважно із чатів: від інших студентів, деканату, викладачів, студентських організацій.

Лише 7,0 % зазначили, що їм недостатньо інформації; 36,2 %, що таке буває іноді, але для більшості (56,8 %) інформації достатньо.

Найпопулярнішими є два джерела інформації про університет: це передавання інформації один від одного, зокрема через групові чати (часто або іноді цим користуються 99,2 %) і сторінки університету (факультету) у соціальних мережах (часто або іноді ними користуються 88,3 %).

Найменш популярними як джерело інформації виявилися офіційні сайти факультетів та університету, більше ніж третина респондентів ними ніколи не користуються (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Джерела інформації про заходи в університеті

Джерела інформації	Часто + Іноді, %
Від студентів, зокрема через групові чати	99,2
Зі сторінок університету/факультетів у соцмережах	88,3
Від викладачів, зокрема через групові чати	84,4
Від деканату, зокрема через групові чати	81,3
Від студентських організацій університету, зокрема через групові чати	74,5
З офіційного сайту університету	60,2
З офіційного сайту факультету	56,3
Недостатнє інформування про заходи в університеті	43,2

Консультативна підтримка від викладачів. Більшість респондентів (рис. 4.1) вважають, що їм достатньо консультативної підтримки щодо: іспитів, заліків – 82,6 % (позитивних відповідей); складних питань, тем тощо – 78,8 % (позитивних відповідей); виконання самостійної роботи – 76,4 % (позитивних відповідей). До того ж **не достатньо підтримки щодо soft skills:** позитивних відповідей – 49,7 %, негативних – 50,3 %, зокрема вважають, що зовсім не дістають, 17,7 %. Виняток становить фінансовий факультет, на якому значно менше таких виявів.

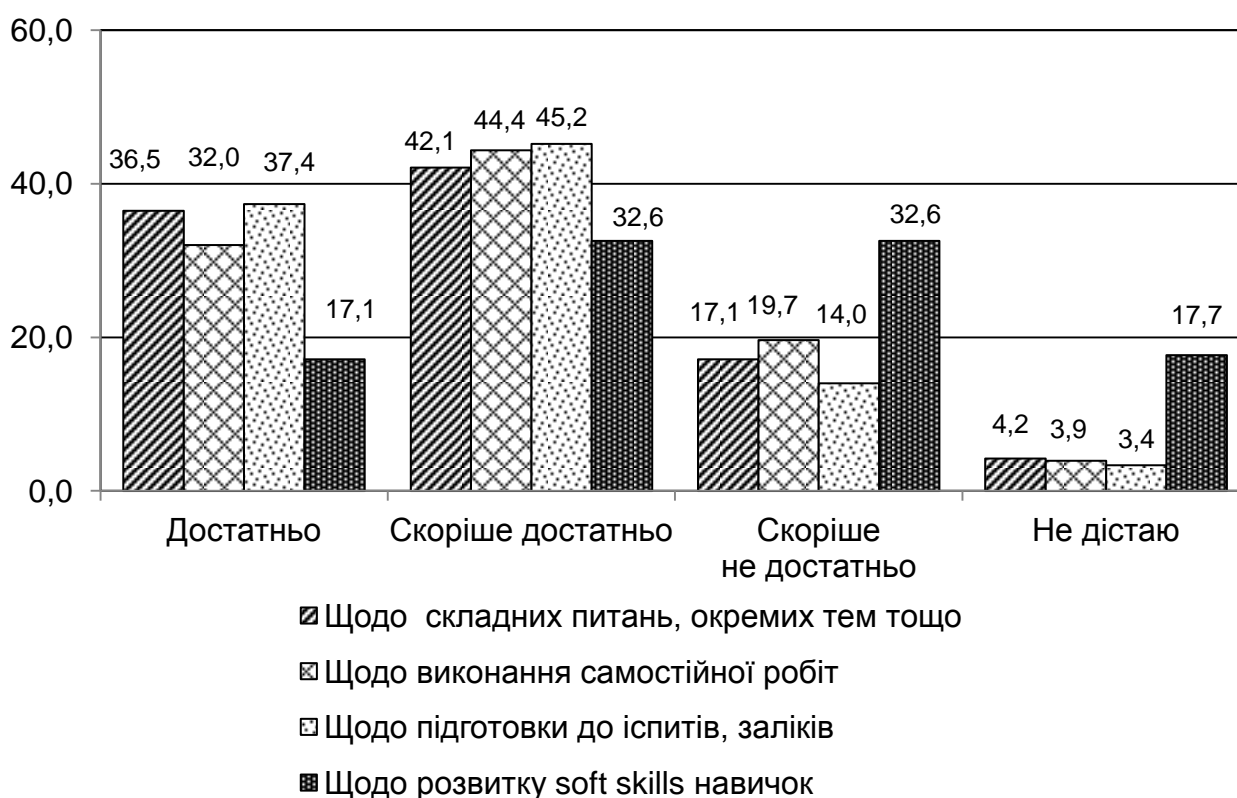

Рис. 4.1. Достатність консультативної підтримки за напрямками, %

Обізнаність із наявністю соціально-психологічної служби. Більше ніж половина (52,3 %) студентів II курсу тією чи тією мірою знають, що в університеті є соціально-психологічна служба для здобувачів і викладачів (рис. 4.2). Із них більшість не користувалися послугами цієї служби, оскільки не було потреби (39,6 %); є такі, що соромляться до неї звертатися (10,4 %).

Майже половина другокурсників (46,9 %) не знають про наявність соціально-психологічної служби в університеті.

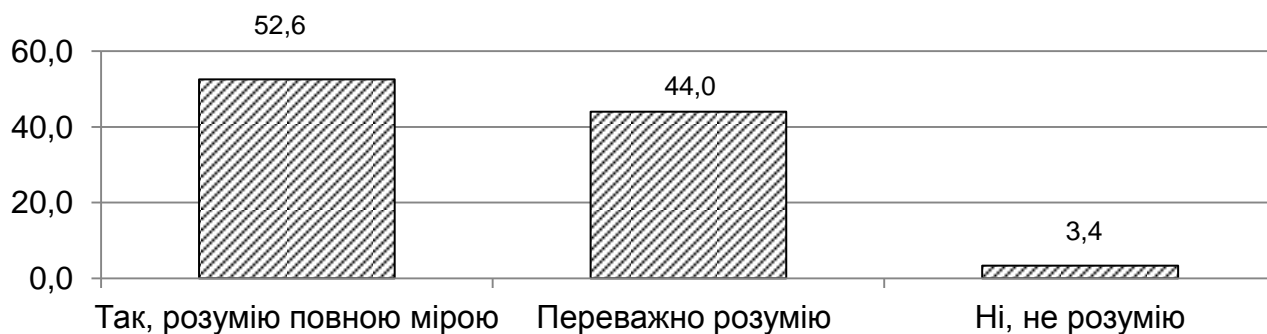

Рис. 4.2. Обізнаність із наявністю соціально-психологічної служби в університеті, %

Висновки за блоком питань "Академічна підтримка". У більшості питань академічну підтримку оцінено високо, але потребують уваги такі: привабливість офіційних сайтів факультетів та університету; розвитку soft skills у студентів; поширення інформації про наявність соціально-психологічної служби в університеті.

4.3.2. Якість оцінювання

Розуміння питання щодо набрання балів за технологічними картами оцінювання. Студенти II курсу питання щодо набрання балів за технологічними картами розуміють повною мірою (52,6 %); тих, хто розуміє цей процес частково, 44,0 % (рис. 4.3).

Рис. 4.3. Питання щодо набрання балів за технологічними картами, %

Відповідність оцінювання технологічній карті. На думку переважної більшості (66,4 %) студентів викладачі оцінюють за всіма пунктами технологічної карти; третина (32,8 %) вважає, що викладачі лише приблизно дотримуються технологічної карти (рис. 4.4).

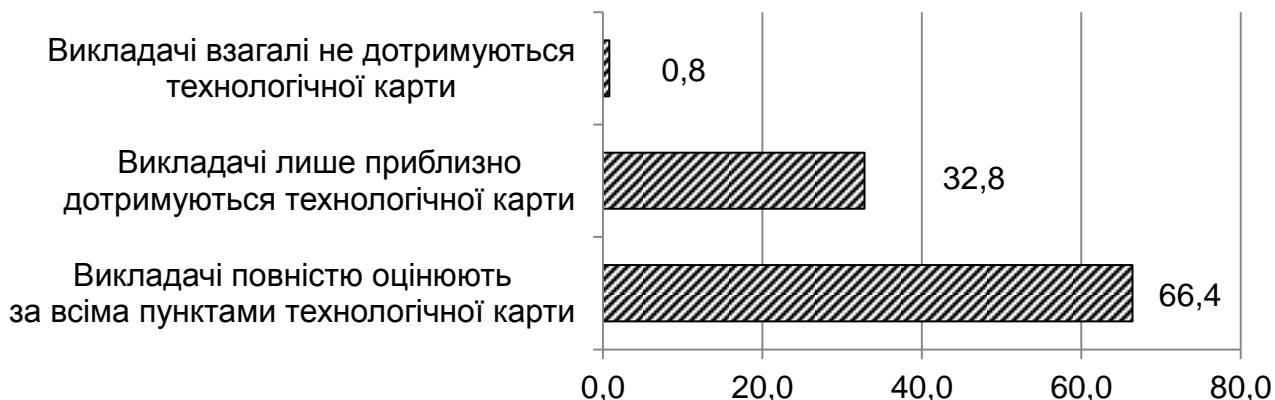

Рис. 4.4. **Відповідність оцінювання технологічній карті, %**

Справедливість оцінювання у групі зазначено так:

більшість студентів (46,6 %) вважають, що у їхній групі є лише одиничні випадки завищування оцінок; приблизно стільки ж (43,5 %) зазначили, що оцінки нікому не завищують;

є рідкісні випадки (3,4 – 6,5 %), коли студенти вважають, що оцінки завищують половині або більше ніж половині студентів у групі (рис. 4.5).

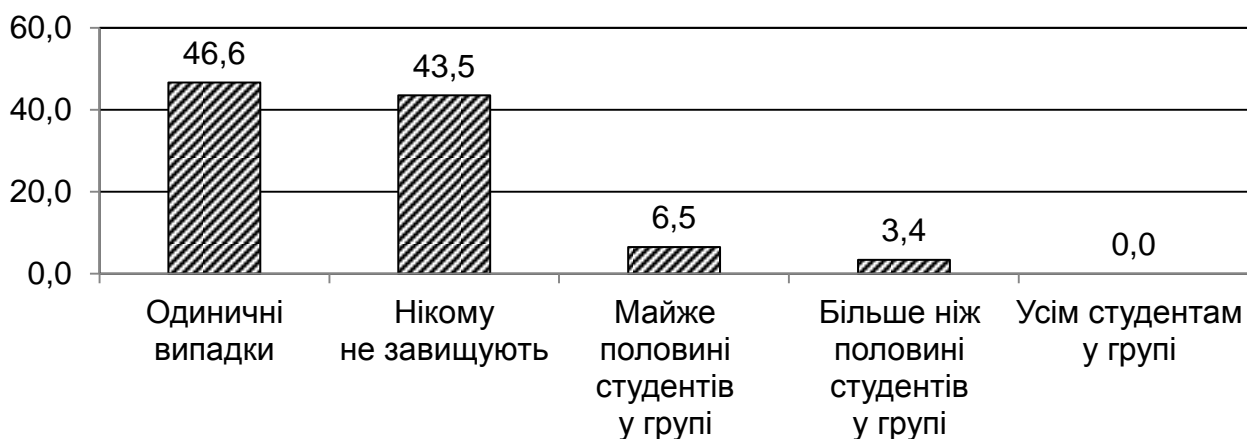

Рис. 4.5. **Справедливість оцінювання у групі, %**

Електронний журнал. Опитування показало, що здобувачі так користуються електронним журналом: більше ніж половина – завжди (56,3 %), третина – іноді (32,8 %); таких, що не користуються, – 10,9 %.

Більшість вважають електронний журнал корисним у навчанні (79,9 %), зокрема: частково корисним – 40,6 %, завжди корисним – 39,3 %. Не допомагає він у навчанні – 20,1 % респондентів.

Але своєчасність заповнення електронного журналу викладачами студенти оцінили невисоко. Половина зазначили, що його заповнюють несвоєчасно (51,8 %) або іноді несвоєчасно (39,8 %), лише 8,3 % – що завжди своєчасно (рис. 4.6).

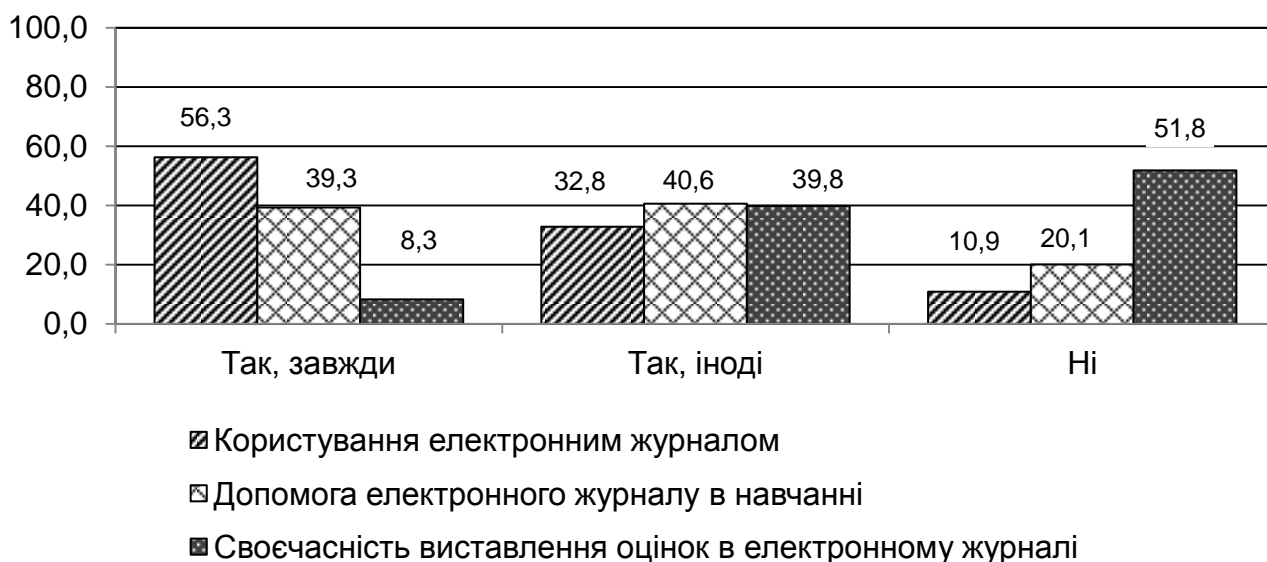

Рис. 4.6. Достатність консультативної підтримки за напрямками, %

Висновки за блоком питань "Якість оцінювання":

студенти розуміють оцінювання за технологічними картами та зазначають, що викладачі, переважно, дотримуються технологічної карти оцінювання;

у групах є одиничні випадки завищування оцінок, рідко – більш ніж одиничні;

студенти користуються електронним журналом, зазначають його користь у навчанні, але викладачам слід звернути увагу на своєчасність його заповнення.

4.3.3. Відвідування занять

Самооцінка відвідування занять студентами виявилася високою (94,5 %): відвідують усі заняття – 42,7 %; іноді пропускають – 51,8 %; зізналися, що часто пропускають заняття, – 5,5 % студентів (рис. 4.7).

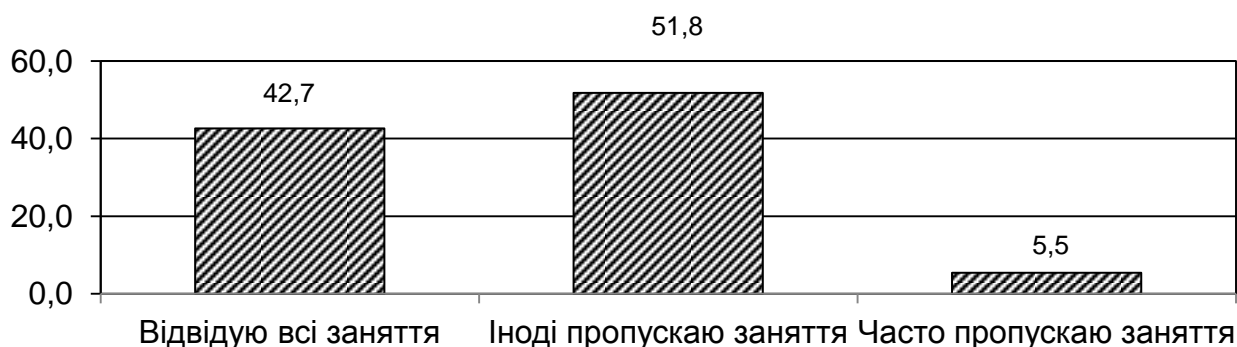

Рис. 4.7. Відвідування занять, %

Причини пропусків занять. Серед причин пропусків занять у відповідях респондентів, зазвичай, переважають об'єктивні причини: хвороба (76,0 %); позауніверситетська діяльність (76,0 %); поїздки додому (35,2 %); робота (31,8 %) (рис. 4.8).

Рис. 4.8. Причини пропусків занять, %

Майже третина (31,5 %) зазначили, що вважають не всі навчальні дисципліни потрібними; нецікаво на заняттях, як причина пропусків занять, є актуальною для 10,7 % респондентів.

Заходи для поліпшення відвідування занять. У попередньому питанні лише невелика кількість студентів зазначили відповідь "Нецікаво на заняттях" як причину пропусків занять, але серед засобів поліпшення відвідування занять, студентами, передусім, запропоновано саме підвищення привабливості занять (72,9 %).

На думку значної кількості респондентів, на поліпшення відвідування може вплинути підвищення балів за роботу на заняттях (63,3 %). Є такі, що вибрали жорсткі заходи: відрахування (21,1 %), жорсткий контроль (7,6 %), заборону перескладань (6,3 %).

Припустили, що нічого не вплине лише 8,9 % студентів (рис. 4.9).

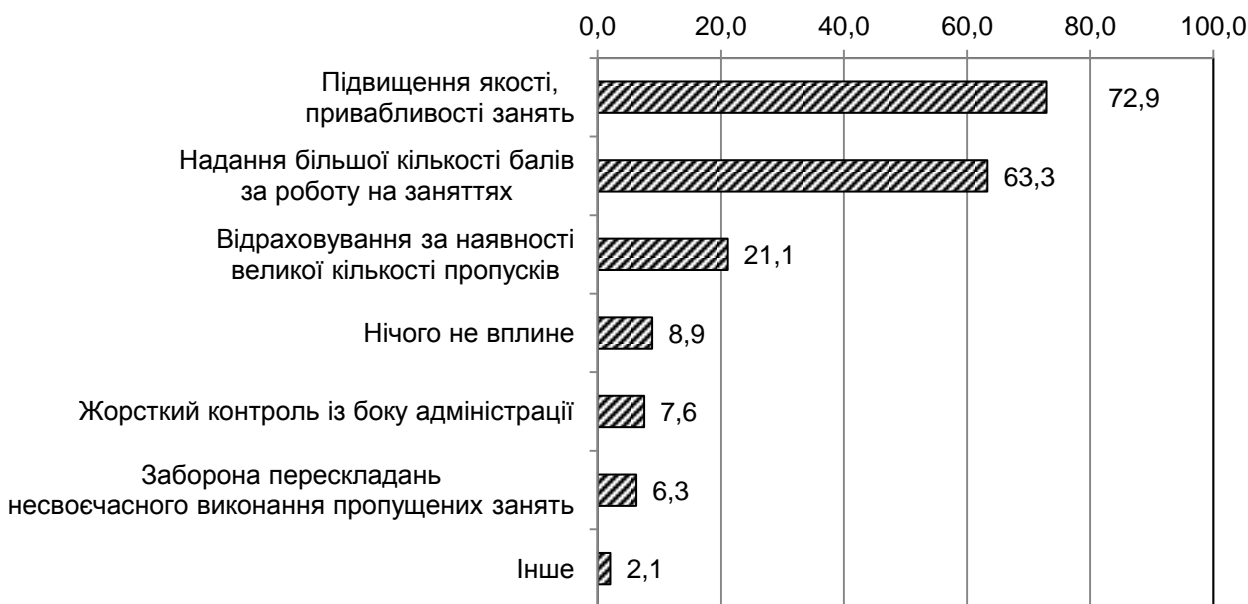

Рис. 4.9. **Заходи для поліпшення відвідування занять, %**

У варіанті "Інше" відповіді студентів, переважно, стосувалися кваліфікації викладачів, комунікацій викладачів і студентів, здатності викладачів зацікавити навчальною дисципліною, а також пропозиції до деканатів більш суворо ставитися до студентів, що навчаються за контрактом.

Висновки за блоком питань "Відвідування занять":

самооцінка відвідування занять студентами є високою;

серед причин пропусків занять переважають такі: хвороба, позауніверситетська діяльність, поїздки додому, робота. Слід звернути увагу, що третина респондентів причиною назвали непотрібні навчальні дисципліни;

серед заходів поліпшення відвідування занять на перших місцях підвищення якості та привабливості занять, а також підвищення балів за роботу на заняттях.

4.3.4. Програми подвійних дипломів

Обізнаність із можливістю навчатися за програмами подвійних дипломів на бакалавраті та магістратурі серед студентів II курсу бакалаврату є високою: більше ніж половина (56,3 %) знають про це; знають про це частково, без подробиць – 38,0 %; лише 5,7 % відповіли, що їм не відомо про таку можливість.

Бажання взяти участь у програмах подвійних дипломів також виявилось високим – 63,3 % студентів (позитивні відповіді: "так" + "скоріше так"); "ні" відповіли лише 7,6 % студентів (рис. 4.10).

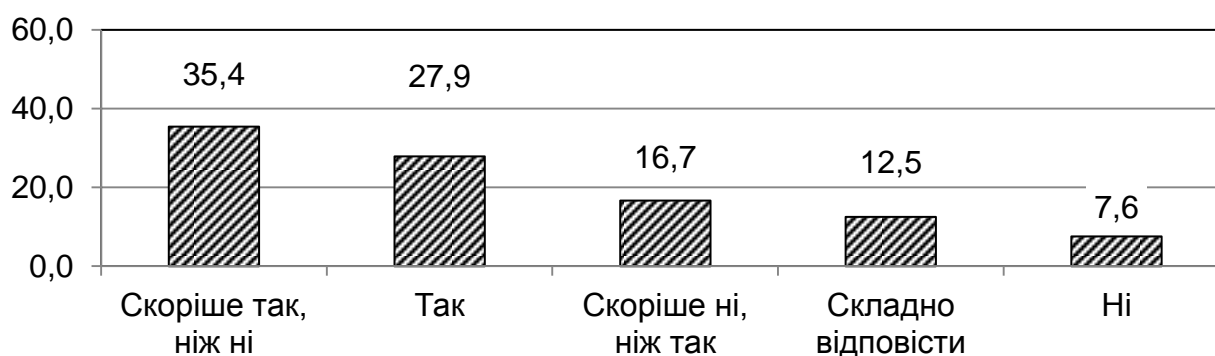

Рис. 4.10. Бажання взяти участь програмах подвійних дипломів, %

Зацікавленість навчанням за програмами академічної мобільності. Програмами академічної мобільності студенти цікавляться та планують узяти в них участь 8,3 % респондентів; зазначають, що їм цікаво, але недостатньо інформації із цього питання (48,4 %); цікаво, але лякають труднощі (28,6 %); зовсім не цікавим є це питання лише 13,8 % респондентів (рис. 4.11).

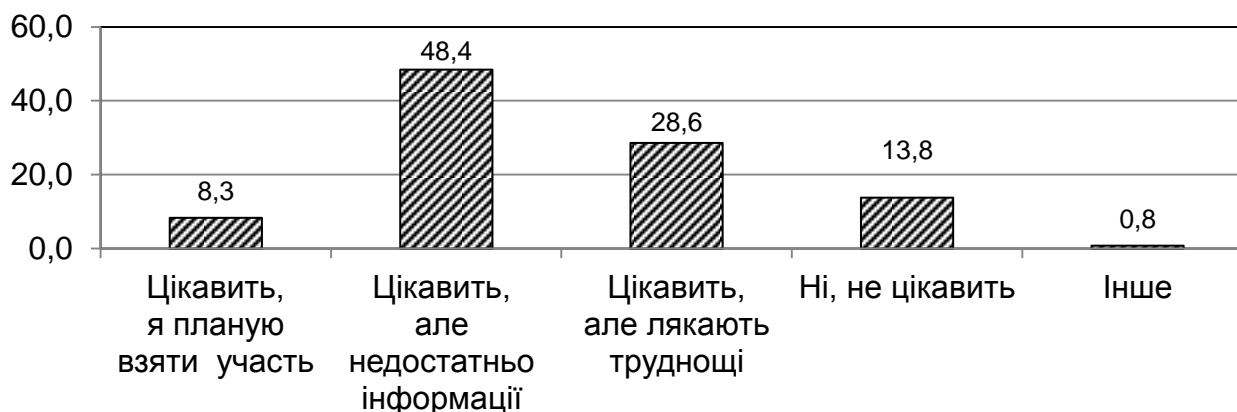

Рис. 4.11. Зацікавленість програмами академічної мобільності, %

Висновки за блоком питань "Програми подвійних дипломів":
 переважно, студенти обізнані із програми подвійних дипломів і їх цікавить це питання;
 щодо програм академічної мобільності серед студентів недостатньо інформації;
 значну кількість респондентів лякають можливі труднощі в таких програмах;
 потрібно підвищити інформованість серед студентів про програми подвійних дипломів та академічної мобільності.

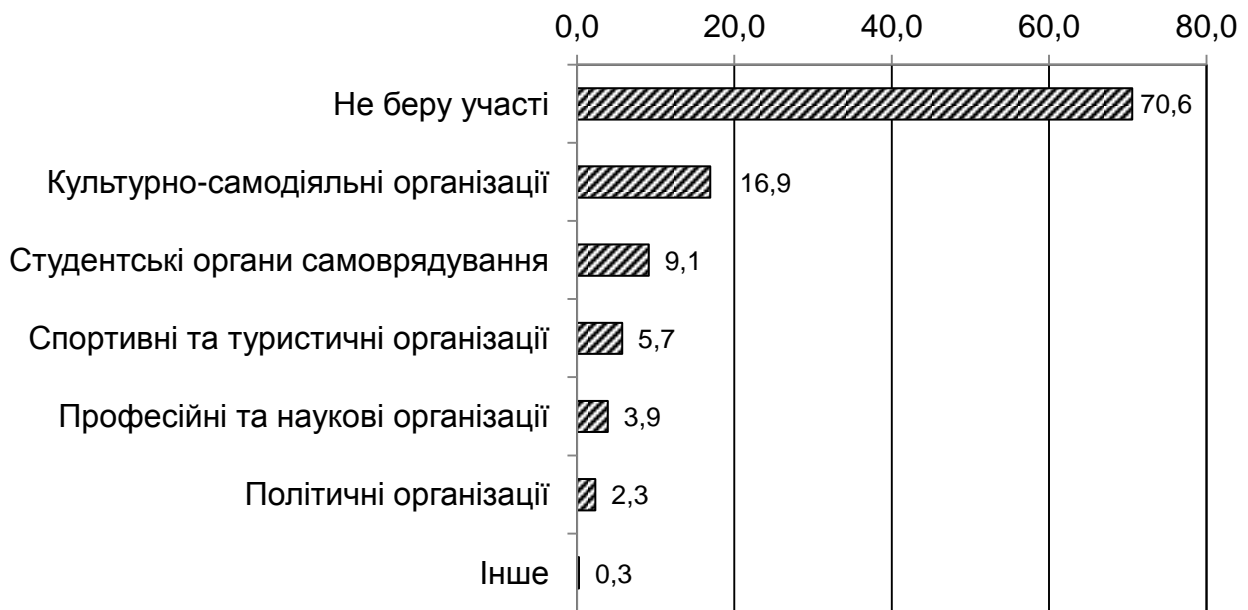
4.3.5. Соціальна активність та дозвілля

Участь у суспільному житті університету. Активність студентів у суспільному житті університету традиційно є низькою: 63,8 % зазначили, що не беруть у ній участі. Серед перелічених видів діяльності більш менш популярною є молодіжна організація (15,1 %), в інших видах позанавчальної активності беруть участь зовсім мало респондентів (рис. 4.12).

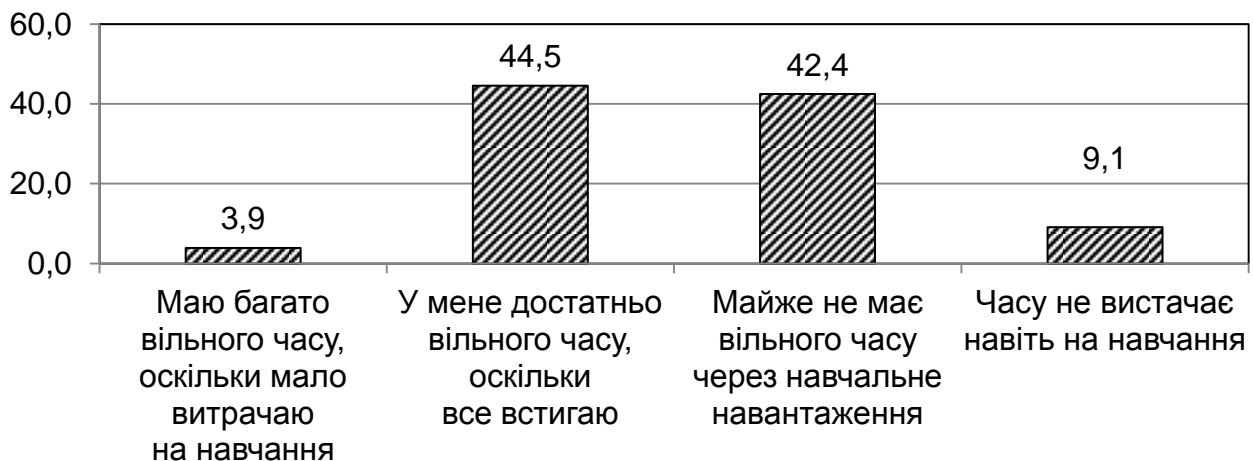
Рис. 4.12. Участь у суспільному житті університету, %

Участь у громадських організаціях за межами університету. Активність студентів у позауніверситетських організаціях також є незначною: 70,6 % зазначили, що не беруть у ній участі (рис. 4.13). Найбільш популярними є культурно-самодіяльні організації (16,9 %) та студентські органи самоврядування (9,1 %).

Рис. 4.13. Участь у позауніверситетських громадських організаціях, %

Наявність вільного часу. Відповіді студентів розподілилися майже однаково між тими, хто має достатньо часу, оскільки все встигає, (44,5 %); і тими, хто не має вільного часу через навчальне навантаження, (42,4 %) (рис. 4.14).

Рис. 4.14. Наявність вільного часу, %

Наповнення вільного часу. Наповнюють свій вільний час студенти різнопланово: розвагами, спілкуванням із друзями (72,4 %); спортом (53,6 %); додатковим навчанням (41,7 %); роботою (42,2 %); суспільною діяльністю (20,6 %) (рис. 4.15).

Рис. 4.15. Наповнення вільного часу, %

Висновки за блоком питань "Соціальна активність та дозвілля":

Більшість студентів II курсу є дуже активними в суспільному житті університету та за його межами; майже половина респондентів весь вільний час витрачає на навчання, інша половина – устигає навчатися й мати вільний час, проводячи його досить різнопланово.

4.3.6. Академічна добросовісність

Форми академічної недобросовісності. Найчастіше студенти виявляють академічну недобросовісність через:

подання суміші власних і запозичених аргументів без належного цитування (32,3 %);

використання чужого тексту без посилання на автора (25,5 %).

Інші форми (переклад чужих текстів з іншої мови та використання їх у власних роботах без указівки джерела; видавання чужих ідей за власні; копіювання або купівля чужих робіт; підроблення результатів завдань) також використовують, хоча у значно менших розмірах, (14,3 – 8,1 %).

У першому запитанні майже половина студентів (47,4 %) зазначили, що ніякі форми недобросовісності не використовують (рис. 4.16).

Особисто респонденти до різних форм академічної недобросовісності вдаються: рідко – 49,6 %; іноді – 28,4 %; ніколи – 23,4 %; часто – 8,6 %. Добросовісних виявилось значно менше, ніж у попередньому запитанні.

Рис. 4.16. **Форми вияву академічної недоброчесності, %**

Респонденти схильні вважати, що інші студенти до недоброчесності вдаються частіше, ніж вони самі: іноді – 44,3 %; часто – 26,3 %; рідко – 21,9 %, ніколи – 7,6 % (рис. 4.17).

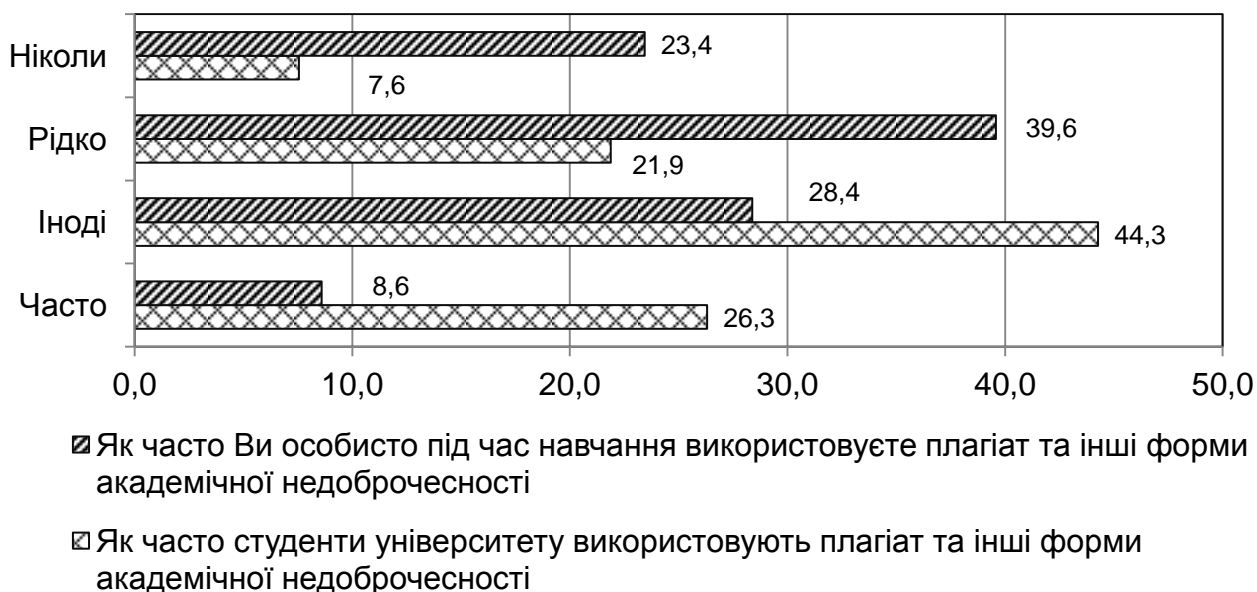

Рис. 4.17. **Частота використання академічної недоброчесності, %**

Випадки покарання за академічну недоброчесність студентів. Більше ніж половина студентів (56,8 %) не стикалися з випадками санкцій за вияви академічної недоброчесності (рис. 4.18).

Але майже третина респондентів (33,9 %) стикалися з таким із боку викладачів.

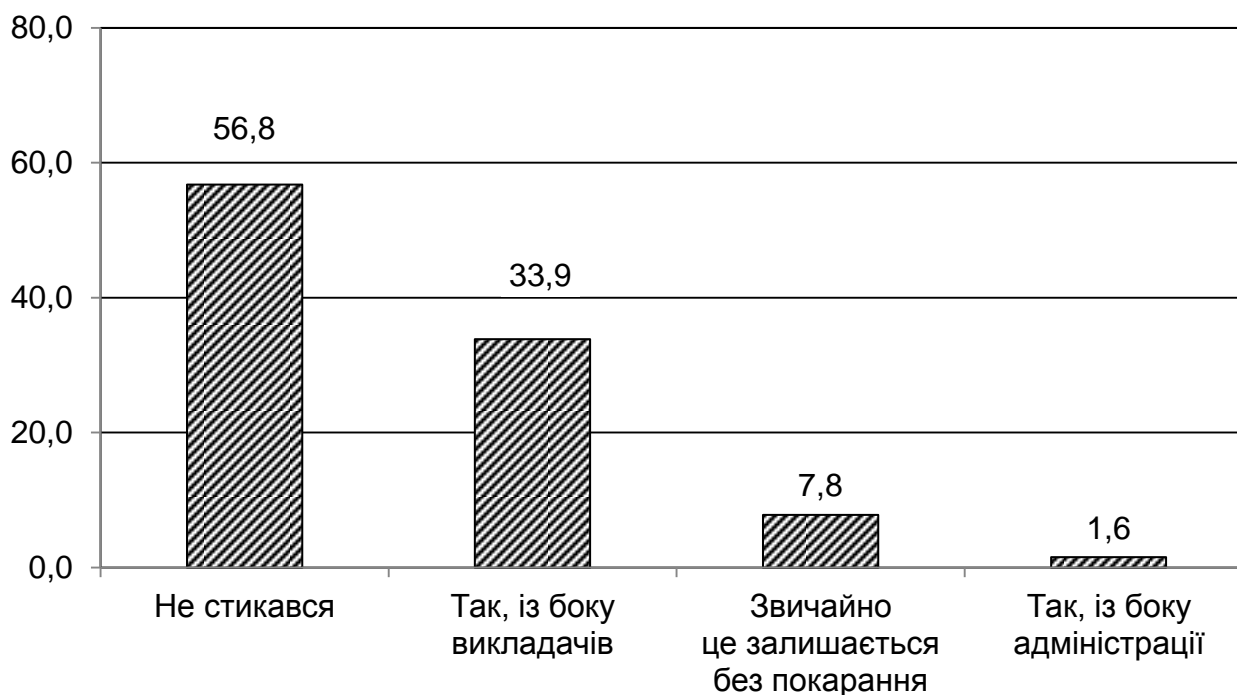

Рис. 4.18. **Випадки покарання за академічну недоброчесність, %**

Причини використання різних форм академічної недоброчесності. У відповіді на це питання заявили, що не вдаються до плагіату та інших форм академічної доброчесності, 35,4 % опитаних (у першому запитанні – 47,4 %, у другому – 23,4 %).

Серед тих, хто вдаються, причинами такого явища назвали:
 надто велике навчальне навантаження (35,4 %);
 відсутність користі від виконання завдань (34,6 %);
 складність завдань (30,7 %);
 відсутність зв'язку між завданнями та майбутньою професією (30,2 %);
 небажання виконувати завдання за непрофільними або нецікавими навчальними дисциплінами (23,4 %) (рис. 4.19).

Інші причини названо менше (3,9 – 13,8 %). Можна припустити, що використання плагіату або інших форм недоброчесності для багатьох студентів є легким засобом виконання завдань.

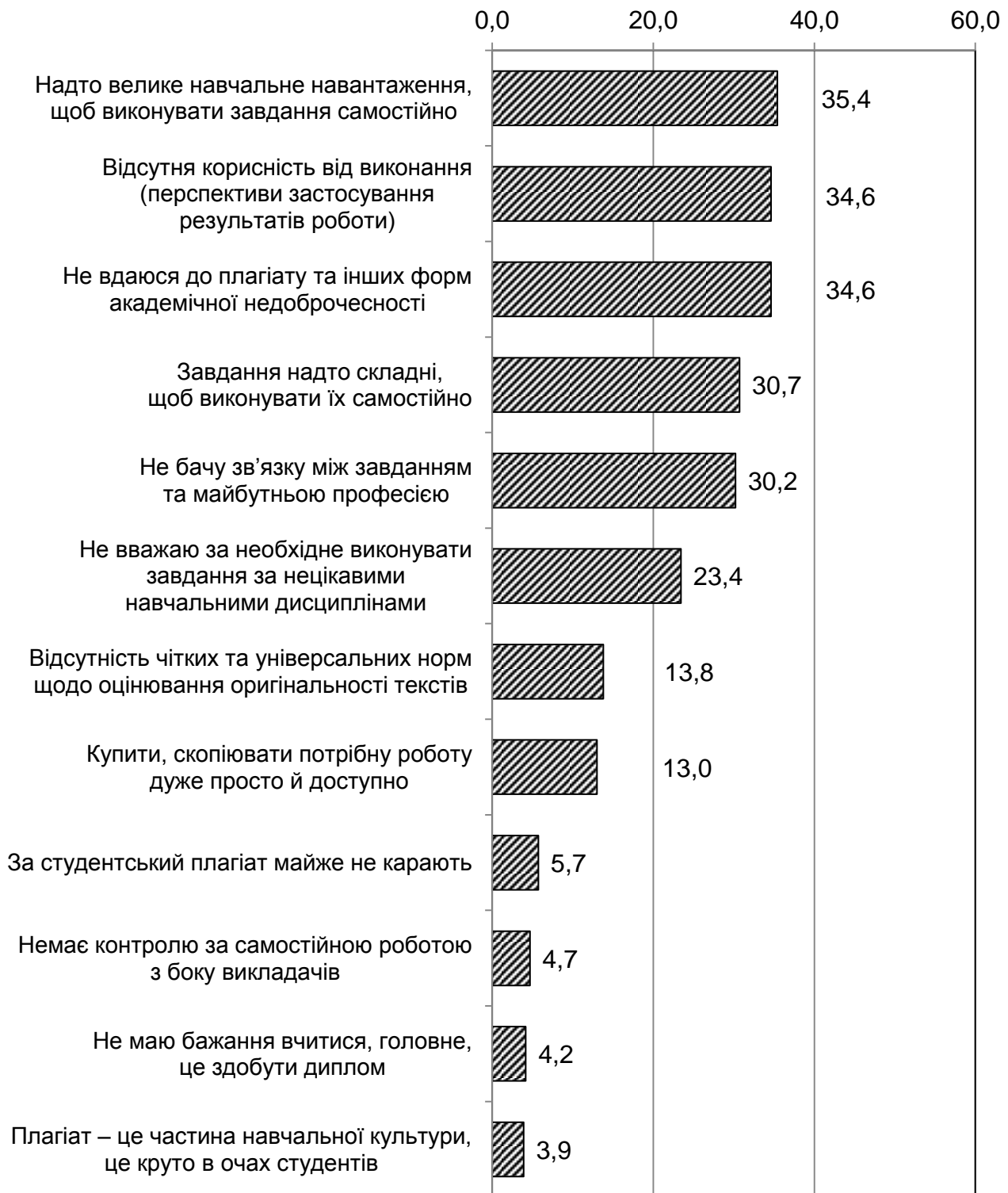

Рис. 4.19. Причини використання різних форм недоброчесності, %

Відповідальність за використання різних форм академічної недоброчесності в університеті. "За" підвищення відповідальності виступили 26,0 % студентів, "проти" – 64,3 %, "байдужі" – 9,4 % респондентів (рис. 4.20).

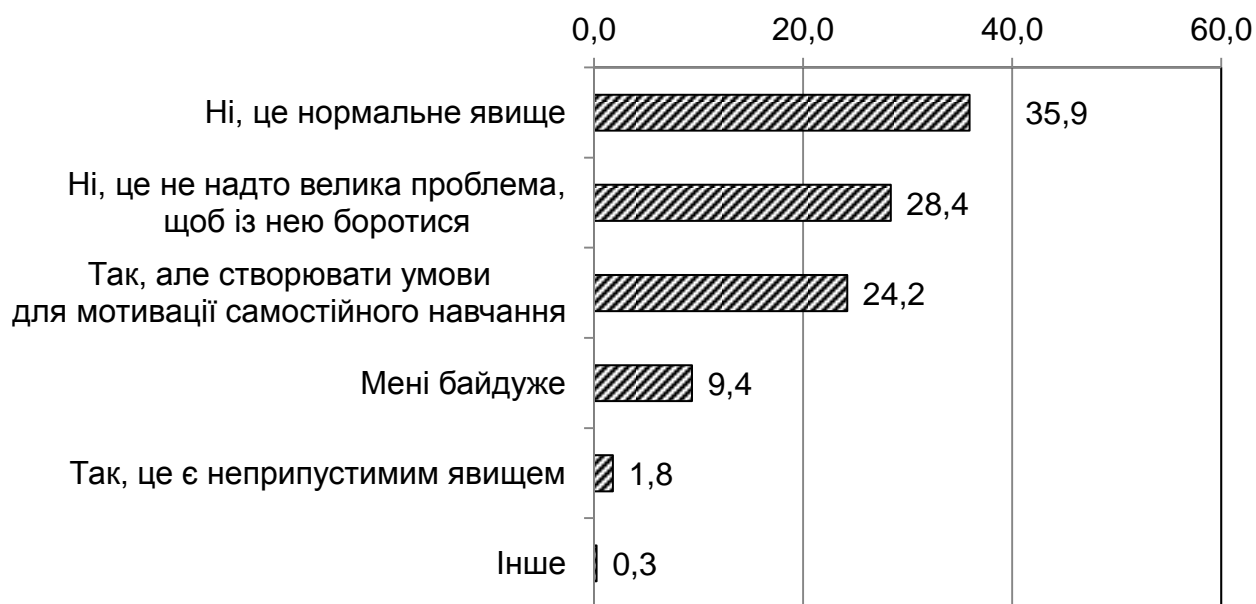

Рис. 4.20. **Відповідальність за академічну недоброчесність, %**

Політика академічної доброчесності в університеті. Не знають про наявність політики академічної доброчесності в університеті менше ніж чверть студентів (23,3 %). Інші обізнані з нею, хоча здебільшого (44,4 %) чули, але подробиць не знають.

Відповіли, що з ними проводили заняття із цієї теми 21,6 % респондентів (рис. 4.21).

Рис. 4.21. **Політика академічної доброчесності в університеті, %**

Висновки за підрозділом "Академічна доброчесність":
 значна частина респондентів заявляють, що не вдаються до плагіату та інших форм недоброчесності. Однак відповіді на запитання про

кількість тих, що дотримуються доброчесності, різняться від 23,4 до 47,4 %; студенти або є не зовсім чесними у відповідях, або не зовсім розуміються на цьому понятті;

здебільшого респонденти обізнані з політикою доброчесності в університеті, але подробиць не знають;

деякі зазначили, що з ними проводили заняття із цієї теми;

використання плагіату та інших форм недоброчесності серед студентів вважають звичним явищем, із яким надто важко боротися;

причинами використання різних форм недоброчесності називають: навантаження; відсутність користі від виконання завдань; складність завдань; відсутність видимого зв'язку із професією; нецікаві/непрофільні завдання тощо.

4.4. Контент-аналіз відкритих відповідей

Надали свої відгуки у відкритому питанні чверть опитаних (25,0 %).

Усі відгуки студентів було розподілено за тематикою, підраховано та виявлено актуальність деяких питань.

Щодо дистанційного навчання в період карантину, початок якого збігся з початком опитування, надійшло 29,0 % від усіх відгуків (31 відгук). Переважно вони стосувалися:

технічних перебоїв у роботі сайта персональних навчальних систем, електронного журналу, розкладу занять (37,8 % відгуків щодо карантинного навчання);

великого обсягу навантаження в період карантину (29,0 %);

недостатність зв'язку з викладачами та пояснення матеріалу (19,4 %);

побажання швидше повернутися на звичайні заняття (6,5 %).

Щодо тематики опитування надійшло 71,0 % від усіх відгуків (76 відгуків).

Актуальність питань, які порушили студенти, розподілилася так:

зміст освіти – 25,0 %;

якість викладання – 15,8 %;

академічна підтримка – 14,5 %;

якість оцінювання – 11,8 %;

інформаційна підтримка – 10,5 %;

загальне задоволення навчанням та добрі побажання університету – 9,2 %;

різне – 13,2 % (збільшення бюджетних місць, програм академічної мобільності, вдячність за проведення опитувань та можливість надати пропозиції).

У кожному із блоків були відгуки-вдячності, побажання та зауваження. Найбільша кількість позитивних відгуків надійшла щодо якості викладання та викладачів.

4.5. Аналіз результатів за факультетами

Результати дослідження було проаналізовано за кожним факультетом. Виявилось, що за більшістю питань значної різниці між факультетами немає, хоча вона є за певними питаннями.

На всіх факультетах високий ступінь користування різними джерелами інформації про заходи в університеті. Але студенти фінансового факультету значно більше за інших користуються офіційним сайтом свого факультету (87,0 %) та інформацією з деканату, зокрема через групові чати (91,3 %). У середньому по університету результати за цими джерелами становлять 56,3 та 81,3 %, відповідно; найменші – на факультеті менеджменту і маркетингу (35,3 та 76,5 %).

Найбільш недостатньо інформації про різні заходи студентам факультету міжнародних економічних відносин (52,2 %), найменше – студентам факультету економічної інформатики (34,3 %).

Достатність консультацій від викладачів щодо розвитку soft skills у студентів низько оцінили майже на усіх факультетах, але найнижче – на факультетах економічної інформатики та міжнародних економічних відносин (41,8 %). Виняток становить фінансовий факультет, на якому достатньо консультацій щодо цього 60,9 % студентів.

На фінансовому факультеті є найбільше інформованими про наявність соціально-психологічної служби в університеті (65,1 %); у середньому на інших факультетах це 50,8 %.

У питанні щодо справедливості оцінок значну різницю виявили між деякими факультетами. Так, на факультеті економічної інформатики 64,2 % відповіли, що нікому у групі не завищують оцінки; тоді як на фінансовому

факультеті так відповіли лише 26,1 %; на факультеті консалтингу і міжнародного бізнесу – 31,1 %; на інших факультетах відсотки схожі та в середньому становлять 43,7 %.

Користування електронним журналом та його користь у навчанні високо оцінили на всіх факультетах (у середньому 89,1 та 79,9 %, відповідно), але своєчасність виставлення в ньому оцінок – тільки студенти факультету економічної інформатики (61,2 %); дуже низько оцінили на факультеті консалтингу і міжнародного бізнесу (32,2 %); на інших факультетах ця кількість становить 49,6 %.

Самооцінка відвідування є вищою у студентів фінансового факультету: відвідують усі заняття 56,5 % респондентів, а серед причин пропусків частіше названо: хворобу (95,7 %), хобі/спорт (95,7 %), поїздки додому (52,2 %), інші причини у середньому набрали 9,8 %. Це єдиний факультет де показник "уважаю не всі дисципліни цікавими" зазначили лише 13,0 %.

На всіх факультетах, крім фінансового, значна частина пропусків через роботу (у середньому 32,3 %) та особисте життя (20,3 %). На факультетах економічної інформатики та консалтингу і міжнародного бізнесу – через суспільну діяльність в університеті (близько 25,0 %), на факультетах економічної інформатики та економіки і права через лінощі, відсутність самоорганізації (19,4 %).

Із програмою подвійних дипломів є дуже добре обізнаними на факультетах менеджменту і маркетингу (82,4 %) та міжнародних економічних відносин (67,2 %), на фінансовому факультеті таких лише 34,8 %, на інших факультетах – близько половини респондентів.

Найбільша кількість бажаючих узяти участь у таких програмах на факультеті міжнародних економічних відносин (38,8 %), на фінансовому факультеті таких лише 13,0 %, на інших факультетах – близько чверті респондентів.

Про програми академічної мобільності найбільш недостатньо інформації студентам фінансового факультету та економічної інформатики (60,9 та 58,8 %, відповідно). Лякають можливі труднощі в таких програмах майже чверть студентів на всіх факультетах і найбільше на факультеті економіки і права (38,8 %).

Найкраще обізнаними із програмами академічної мобільності є на факультеті менеджменту і маркетингу, але тут найбільше студентів, яких не цікавлять ці програми (35,8 %; на інших факультетах – у середньому 11,7 %).

Серед відкритих відповідей зустрічали незадоволення студентів, що не на всіх факультетах є такі програми та не завжди просто взяти участь у програмах подвійних дипломів.

Поскаржилися, що майже не мають вільного часу через навчальне навантаження студенти фінансового факультету (69,6 %), трохи менше – факультету економічної інформатики (52,2 %), найменше таких на факультеті міжнародних економічних відносин (34,3 %).

Найбільше зазначили, що з ними проводили заняття щодо політики академічної доброчесності в університеті, студенти факультету економіки і права (33,0 %), найменше – студенти факультетів консалтингу і міжнародного бізнесу та фінансового (7,8 та 8,7 %, відповідно); на інших факультетах – близько чверті.

Самооцінка власної доброчесності (відповіли, що ніколи не вдаються до недоброчесності) розподілилася так: на факультеті міжнародних економічних відносин – 31,3 %; економіки і права – 28,2 %; менеджменту і маркетингу – 26,5 %; економічної інформатики – 22,4 %; консалтингу і міжнародного бізнесу – 15,6 %; фінансовому – 8,7 %.

Уважають плагіат та різні форми академічної недоброчесності нормальним явищем, із яким не варто боротися, найчастіше студенти факультету менеджменту і маркетингу (47,1 %), рідше – факультету економіки і права (25,1 %); на інших факультетах – у середньому 35,8 % респондентів.

4.6. Висновки за результатами дослідження

За результатами дослідження можна сказати, що здобувачі вищої освіти бакалаврського рівня II курсу достатньо високо оцінюють організацію освітнього процесу в університеті, хоча деякі питання потребують уваги.

Академічна підтримка. Більшості респондентів (56,8 %) достатньо інформації про заходи в університеті. Популярними є два джерела інформації про університет: це передавання інформації один від одного, зокрема через групові чати (99,2 % користуються часто або іноді) та сторінки університету/факультетів у соціальних мережах (88,3 % часто або іноді). Лише 7,0 % зазначили, що їм часто не вистачає інформації про заходи.

Другокурсникам вистачає консультацій щодо іспитів і заліків (82,8 %), складних питань і тем (78,4 %), виконання самостійної роботи (76,3 %).

Більше ніж половина студентів (52,3 %) тією чи тією мірою знають, що в університеті є соціально-психологічна служба.

Потребують уваги такі питання (крім фінансового факультету): підвищення привабливості сайтів університету та факультетів, оскільки 39,8 та 43,8 %, відповідно, ніколи не користуються ними; підвищення уваги з боку викладачів на розвиток soft skills у студентів (31,8 % – скоріше не достатньо консультацій; 18,5 % – зовсім не отримують).

Якість оцінювання. Більше ніж половина студентів повністю розуміють оцінювання за технологічною картою (52,6 %), розуміють частково – 44,0 %. За думкою 66,4 % респондентів, викладачі повністю оцінюють за всіма пунктами технологічної карти, але третина (32,8 %) вважає, що викладачі лише приблизно дотримуються технологічної карти.

Респонденти вважають, що у групах є одиничні випадки завищування оцінок (46,6 %), майже стільки ж, що оцінки нікому не завищують, (43,5 %); є рідкісні випадки, коли оцінки завищують половині або більше ніж половині групи (3,4 – 6,5 %).

Студенти користуються електронним журналом (89,1 %): завжди – 56,3 %, іноді – 32,8 %. Більшість вважають електронний журнал корисним у навчанні (79,9 %): частково корисним – 40,6 %, завжди корисним – 39,3 % опитаних. Своєчасність заповнення електронного журналу викладачами студенти оцінили низько: заповнюється несвоєчасно – 51,8 %, іноді несвоєчасно – 39,8 %.

Потребують уваги такі питання: роз'яснення оцінювання за технологічною картою оцінювання; своєчасність заповнення викладачами електронного журналу; поліпшення ситуації зі справедливим оцінюванням.

Відвідування занять. Самооцінка відвідування занять є високою: відвідують усі заняття – 42,7 %, іноді пропускають – 51,8 %. Серед причин пропусків занять переважають такі: хвороба (76,0 %), позауніверситетська діяльність (76,0 %); поїздки додому (35,2 %); робота (31,8 %). Уважають не всі навчальні дисципліни потрібними – 31,5 %. У цьому питанні є відмінності за факультетами.

Серед засобів поліпшення відвідування на першому місці є підвищення привабливості занять (72,9 %), а також збільшення балів за роботу на заняттях (63,3 %). Вибрали показник "відрахування за пропуски" – 21,1 %; зізналися, що нічого не вплине, 8,9 % студентів.

Програми подвійних дипломів. Більше ніж половина другокурсників (56,3 %) знають про можливість в університеті навчатися за програмами подвійних дипломів; знають про це частково, без подробиць – 38,0 %; бажають узяти в них участь 63,3 % студентів. У програмах академічної мобільності планують узяти участь 8,3 %; зазначають, що їм цікаво, але недостатньо інформації із цього питання, 48,4 %; цікаво, але лякають труднощі, 28,6 %; зовсім не цікавим це питання лише для 13,8 %. Потребує уваги питання підвищення інформованості щодо програм подвійних дипломів та академічної мобільності серед студентів, особливо на факультеті економічної інформатики та фінансовому.

Соціальна активність та дозвілля. Активність студентів у суспільному житті університету є невисокою: 63,8 % зазначили, що не беруть у ній участі. Найбільш привабливими є молодіжна організація (15,1 %), студентська профспілка (7,8 %), органи студентського самоврядування – 7,6 %, гуртки самодіяльності – 5,2 %.

Активність у позауніверситетських організаціях також є невисокою, 70,6 % зазначили, що не беруть у ній участі. Якщо беруть участь, то в культурно-самодіяльних організаціях (16,9 %) та студентських органах самоврядування (9,1 %).

На питання щодо вільного часу відповіді студентів розподілилися майже однаково між тими, хто має достатньо часу, оскільки все встигає, (44,5 %); і тими, хто не має вільного часу через навчальне навантаження, (42,4 %). У цьому питанні є різниця між факультетами.

Наповнюють свій вільний час студенти різнопланово: розвагами, спілкуваннями із друзями (72,4 %); спортом (53,6 %); додатковим навчанням (41,7 %); роботою (42,2 %); суспільною діяльністю (20,6 %).

Академічна доброчесність. Найбільш частими формами вияву академічної недоброчесності у студентів названо такі: подання суміші власних і запозичених аргументів без належного цитування (32,3 %) та використання чужого тексту без посилання на автора (25,5 %). Інші форми академічної недоброчесності (переклад чужих текстів з іншої мови та використання їх у власних роботах без указівки на джерела; видання чужих ідей за власні; копіювання або купівля чужих робіт; підроблення результатів завдань) також використовують, хоча у значно менших розмірах (14,3 – 8,1 %).

Зазначили, що вдаються до різних форм академічної недоброчесності 76,6 % респондентів, але вони схильні вважати, що інші студенти значно більше до цього вдаються, – 92,4 %.

Більше ніж половина студентів (56,8 %) не стикалися з випадками санкцій за вияв академічної недоброочесності, але 33,9 % зазначили, що стикалися з таким із боку викладачів.

Причинами академічної недоброочесності, насамперед, названо такі: велике навчальне навантаження (35,4 %); відсутність користі від виконання завдань (34,6 %); складність завдань (30,7 %); відсутність видимого зв'язку між завданнями та майбутньою професією (30,2 %).

За підвищення відповідальності за вияви академічної недоброочесності у студентів виступили 26,0 % студентів, але лише 1,8 % вважають це неприпустимим явищем; проти підвищення відповідальності – 64,3 % респондентів; є байдужими до цього питання – 9,4 %.

Близько чверті студентів (23,4 %) не знають про політику академічної доброочесності в університеті; інші обізнані з нею, але подробиць не знають (45,3 %); відповіли, що з ними проводили заняття із цієї теми, 20,3 % студентів. У цьому питанні є різниця між факультетами. Потребує уваги подальше поширення інформації про політику університету щодо академічної доброочесності студентів, проведення занять та тренінгів із важливості цього питання, доведення до відома студентів про санкції за вияв академічної недоброочесності.

Контент-аналіз відкритих відповідей. Свої відгуки щодо поліпшення навчання в університеті у відкритому питанні надали 25,0 % респондентів.

Щодо навчання на дистанційній формі надійшло 29,0 % усіх відгуків. Переважно, вони стосувалися: технічних перебоїв у роботі сайта персональних навчальних систем, електронного журналу, розкладу занять (37,8 % відгуків щодо карантинного навчання); великого навантаження в період карантину (29,0 %); недостатності зв'язку з викладачами та пояснення матеріалу (19,4 %); побажання швидше повернутися на звичайні заняття (6,5 %).

Щодо тематики опитування надійшло 71,0 % від усіх відгуків.

Основні питання, які в них порушували такі: зміст освіти – 25,0 %; якість викладання – 15,8 %; академічна підтримка – 14,5 %; якість оцінювання – 11,8 %; інформаційна підтримка – 10,5 %; загальне задоволення навчанням та добрі побажання університету – 9,2 %.

У кожному із блоків були відгуки-вдячності, побажання та зауваження. Найбільшу кількість позитивних відгуків виявили щодо якості викладання та викладачів.

5. Дослідження "Особливості окремих складових освітнього процесу"

5.1. Опис дослідження

Мета дослідження: вивчення актуальних питань за окремими формами організації освітнього процесу в університеті для поліпшення їх.

Завдання дослідження:

визначення якості організації самостійної роботи;
визначення якості організації та проведення практичної підготовки на базах практики;

визначення якості організації та проведення вибіркового навчальних дисциплін;

визначення якості інформування про можливості участі студентів у міжнародних програмах;

визначення обізнаності студентів із можливістю навчання в університеті за міжнародними програмами та бажання взяти в них участь;

аналіз відкритих відгуків студентів щодо тематики дослідження та здійснено контент-аналіз актуальних питань.

Респонденти: здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) рівня III курсу.

Строки проведення: середина весняного семестру.

Метод збирання емпіричної інформації: онлайн-анкетування на платформі для опитувань університету, анонімно. Анкета містить 23 питання різного типу.

Участь у дослідженні є добровільною, що є допустимим у цьому дослідженні, оскільки активні студенти здатні більш адекватно оцінити організацію освітнього процесу в університеті.

Аналіз результатів здійснено загалом по університету, за факультетами.

У дослідженні взяли участь 22,4 % студентів III курсу. Участь респондентів за факультетами: економічної інформатики – 22,7 %; економіки і права – 25,9 %; консалтингу і міжнародного бізнесу – 22,6 %; менеджменту і маркетингу – 14,7 %; міжнародних економічних відносин – 25,4 %; фінансовим – 26,0 %.

5.2. Аналіз результатів по університету

5.2.1. Самостійна робота

Самостійна робота – одна з важливих форм навчання та завжди має відгуки студентів в опитуваннях різних років, що проводили відділом забезпечення якості освіти та інноваційного розвитку університету.

У цьому дослідженні респондентам було запропоновано висловити своє ставлення до тверджень щодо організації самостійної роботи.

Вимірювання проводили за шкалою: "повністю згодний", "скоріше згодний", "скоріше не згодний", "повністю не згодний", "важко відповісти"; позитивними відповідями вважали суму відповідей "повністю згодний" і "скоріше згодний"; негативними – суму відповідей "повністю не згодний" та "скоріше не згодний" (табл. 5.1).

Таблиця 5.1

Ставлення до організації самостійної роботи

Твердження	Позитивні відповіді, %
Під час виконання завдань дотримуюся політики академічної доброчесності	81,3
Завдання мають критерії оцінювання	80,8
Я виконую всі завдання для самостійної роботи	80,3
Завдання вчасно перевіряються та оцінюються викладачем	72,9
У разі порушень академічної доброчесності під час виконання завдань я маю санкції	71,9
Я виконую завдання самостійної роботи вчасно	67,5
Завдання передбачають вибір варіантів виконання	66,0
Я дістаю консультативну підтримку	63,5
Завдання є актуальними, цікавими та корисними для моєї майбутньої професії	62,1
Інструкції для виконання завдань є чіткими та зрозумілими	53,7
Мені достатньо відведеного часу на виконання самостійної роботи	44,3
Середня оцінка	67,7

Середня оцінка організації самостійної роботи за позитивними відповідями становить 67,7 %.

На перших місцях виявилися відповіді щодо самих студентів: самооцінки власної академічної доброчесності (81,3 %) та дисциплінованості у виконанні всіх завдань (80,3 %).

Високо оцінено наявність критеріїв оцінювання робіт (80,8 %), вчасна перевірка робіт викладачами (72,9 %), наявність санкцій за порушення академічної доброчесності (71,9 %) (на це питання 12,3 % респондентів відповіли "Важко відповісти", можна припустити, що значна частина студентів не визначилися з поняттям академічної доброчесності або санкцій у разі її порушення).

У межах 62,1 – 66,0 % оцінено актуальність/цікавість/корисність робіт, дістання консультативної підтримки, наявність варіантів виконання робіт, відповідно, близько третини респондентів цими питаннями різною мірою є незадоволеними.

Найбільш проблематичним є питання щодо строків виконання робіт: більше ніж половина (52,2 %) визначили, що їм не вистачає відведеного на виконання робіт часу. Це єдине твердження, де негативні відповіді переважають над позитивними. Водночас відповіли, що вчасно виконують роботи, 67,5 %, не вчасно – 29,0 %.

Низько оцінено також чіткість інструкцій для виконання робіт: позитивні відповіді – 53,7 %, негативні відповіді – 42,4 %.

У відкритих відповідях питання строків виконання та інструкцій серед тих, на які звертають увагу студенти.

У табл. 5.2 подано форми самостійної роботи, що задають та є найбільш ефективними, на думку студентів.

Виявилось, що викладачі задають дуже багато форм самостійної роботи, але їхня ефективність не завжди є високою. Різниця між завданнями, що задають, та завданнями, що вважають ефективними, іноді становить 39,4 %.

Таблиця 5.2

**Форми самостійної роботи, що задають
та вважають ефективними**

Форми, у яких задають самостійну роботу	Форми самостійної роботи, що є більш ефективними
1	2
Виконання практичних/лабораторних завдань (70,0 %)	Підготовка проєктних завдань (одноосібно або колективно) (42,4 %)
Написання есе (65,5 %)	Виконання творчих завдань (41,4 %)
Підготовка проєктних завдань (одноосібно або колективно) (63,1 %)	Виконання практичних/лабораторних завдань (32,0 %)
Виконання творчих завдань (48,3 %)	Розв'язання кейсів (31,0 %)

1	2
Підготовка доповідей та виступів (43,8 %)	Написання есе (26,1 %)
Реферування літератури (самостійне опрацювання теоретичного матеріалу) (40,4 %)	Підготовка доповідей та виступів (26,1 %)
Виконання довгострокових комплексних завдань (39,4 %)	Реферування літератури (самостійне опрацювання теоретичного матеріалу) (14,8 %)
Розв'язання кейсів (33,5 %)	Виконання довгострокових комплексних завдань (14,8 %)
Виконання науково-дослідних завдань (26,1 %)	Виконання науково-дослідних завдань (13,8 %)
Інше (1,5 %)	Інше (1,0 %)

До п'ятірки ефективних і запропонованих форм входять майже ті самі форми, але в іншому порядку, з іншою інтенсивністю.

Найбільш ефективними формами менше ніж половина назвали таке: підготовку проєктних завдань (42,4 %; задають – 63,1 %); виконання творчих завдань (41,4 %; задають – 48,3 %).

Близько третини: виконання практичних/лабораторних завдань (32,0 %; задають – 70,0 %); розв'язання кейсів (31,0 %; задають – 33,5 %).

Близько чверті: есе (26,1 %; задають – 65,5 %); підготовку доповідей та виступів (26,1 %; задають – 43,8 %).

Дуже мало оцінили ефективність: реферування літератури (14,8 %; задають – 40,4 %); виконання довгострокових комплексних завдань (14,8 %; задають – 39,4 %); виконання науково-дослідних завдань (13,8 %; задають – 26,1 %).

5.2.2. Практична підготовка

На питання щодо пошуку місця практики, переважна більшість респондентів (61,6 %) відповіли, що шукають його самостійно, близько чверті (23,2 %) написали, що їх направляє кафедра, інші варіанти набрали мало відповідей (рис. 5.1).

Оцінюючи зміст практичної підготовки, третина студентів відповіли, що на підприємстві працювали та набували досвіду із власної професії (34,0 %), виконували лише найпростіші функції та "не заважали" іншим працівниками 20,7 % студентів.

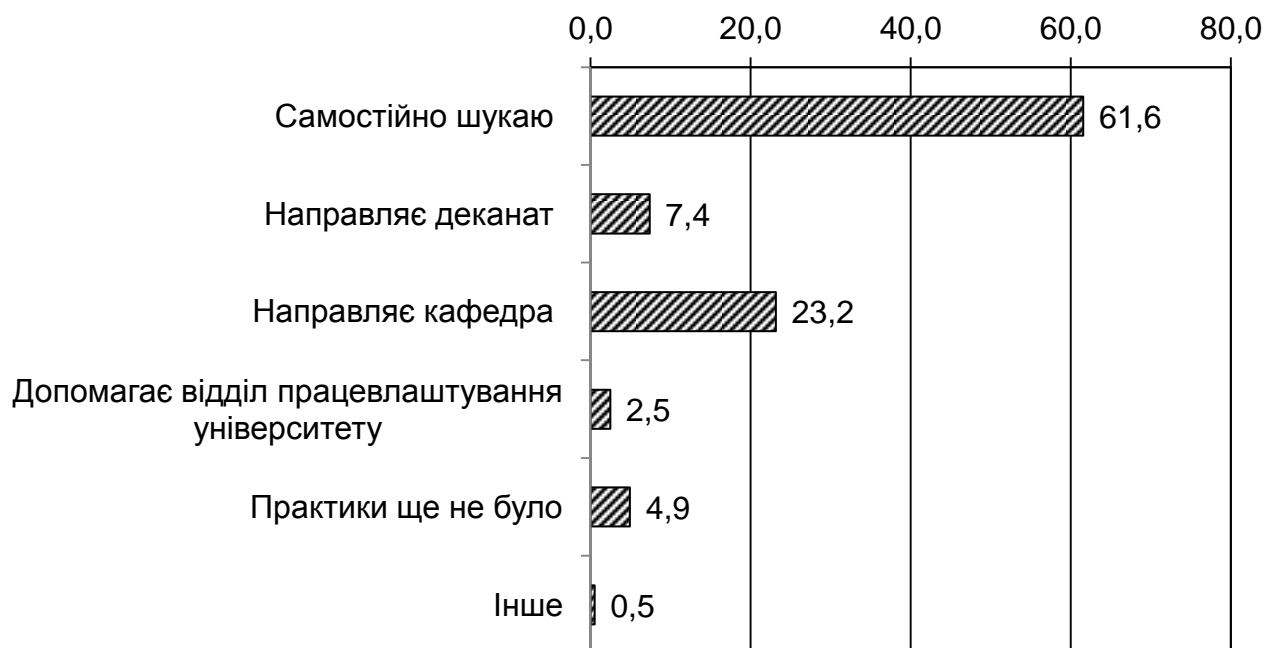

Рис. 5.1. Вибір місця практики, %

Приблизно однакова кількість відповіли, що лише поверхово ознайомилися із робочим місцем (16,3 %) та дістали необхідні для звіту матеріали (13,8 %) (рис. 5.2).

Рис. 5.2. Зміст практичної підготовки, %

Відповіді щодо змісту практичної підготовки корелюють із відповідями щодо *результату проходження практики* (рис. 5.3).

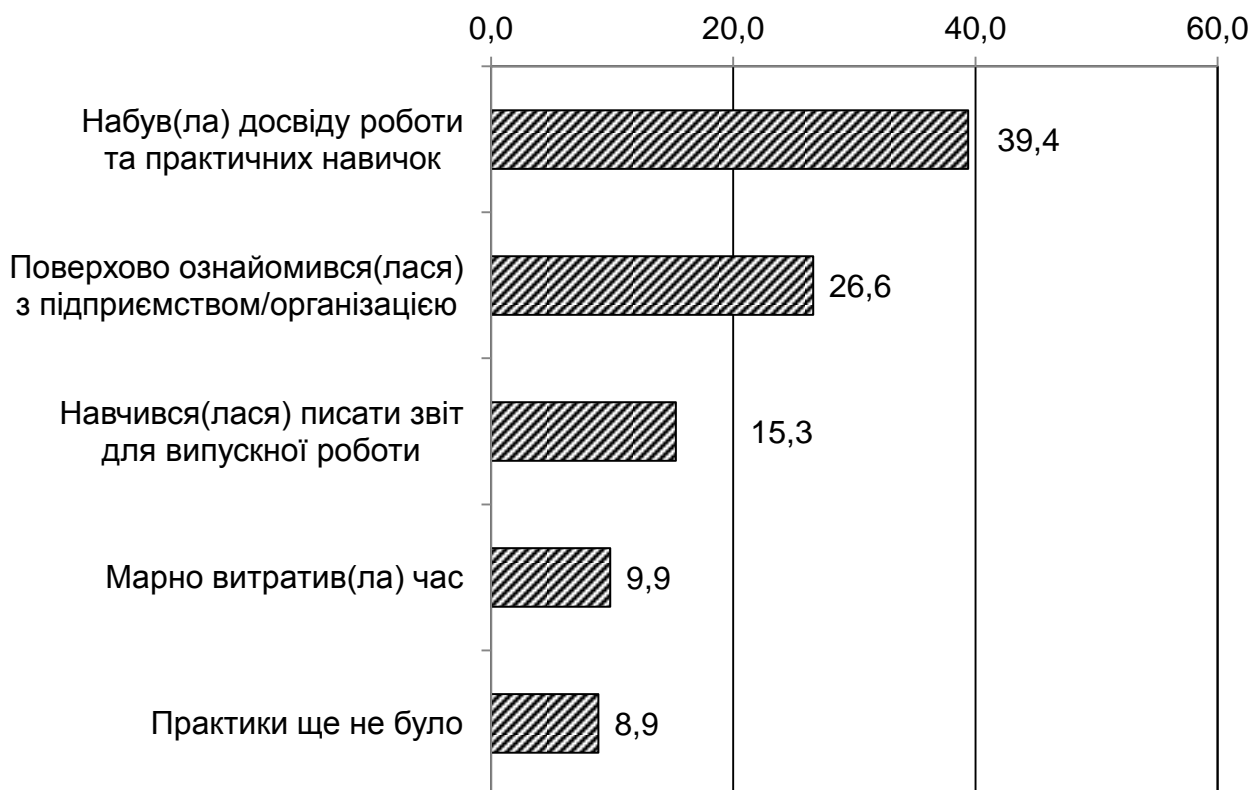

Рис. 5.3. **Результат після проходження практичної підготовки, %**

Результат оцінили як корисний: набули досвіду роботи та практичних навичок – 39,4 %; поверхово ознайомилися з підприємством – 26,6 %; навчилися писати звіти, що знадобиться для випускної роботи, – 15,3 %.

Зізналися, що марно витратили час, майже 10,0 %.

Ці результати є кращими, ніж минулого року, але все ще потребують уваги.

Вплив практики на розуміння власної професії. Позитивний вплив практичної підготовки зазначили 66,5 % респондентів: краще зрозуміли специфіку професії 42,9 %; підтвердили правильний вибір майбутньої професії – 23,6 %.

Але значна кількість (38,0 %) вибрали негативні відповіді: не зрозуміли, ким можуть працювати, – 17,7 %; не є цікавою спеціальність, тому байдужою практика, – 10,0 %; не сподобалася майбутня професія – 6,4 %; не є цікавою спеціальність, тому байдужою практика, – 4,9 %; вагаються із правильністю вибору професії – 3,9 % (рис. 5.4).

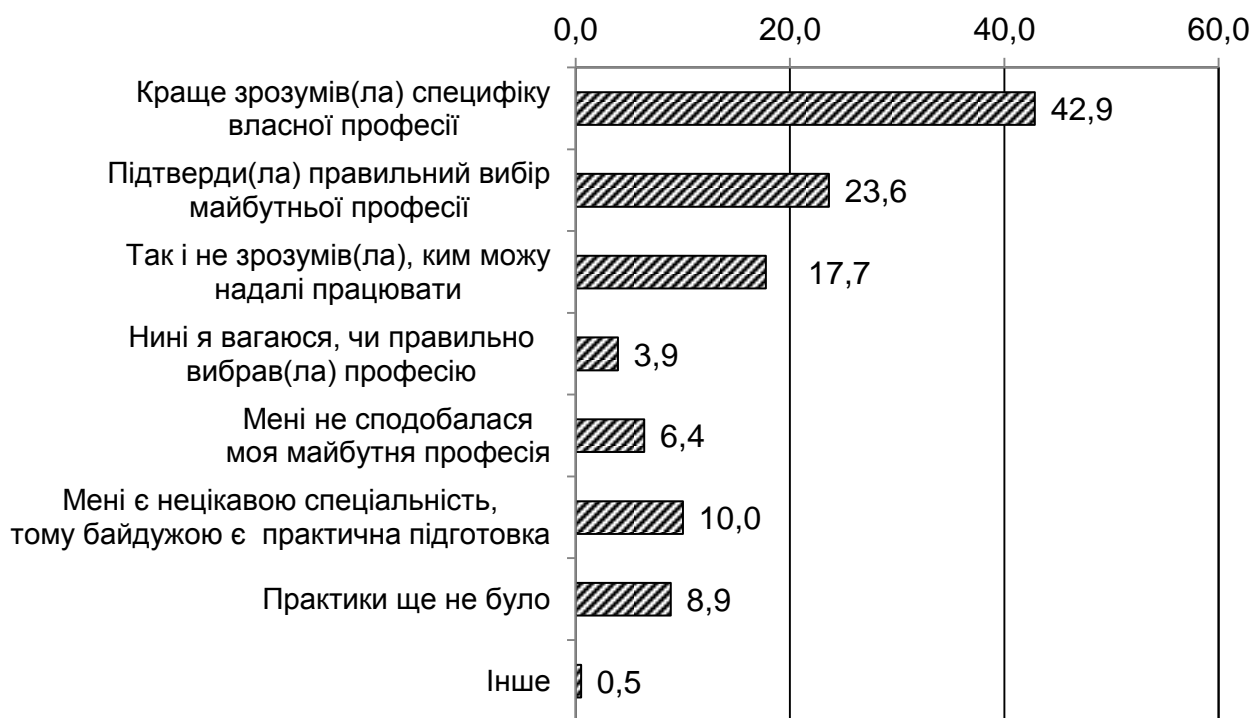

Рис. 5.4. Вплив практичної підготовки на розуміння спеціальності, %

Перевірку результатів практичної підготовки оцінено так: половина (50,7 %) респондентів проходять індивідуальний захист звітів із практики викладачу; перевіряють якість виконання звіту – 21,2 %; проходять публічний захист – 16,7 %.

Відповіли про формальність цього процесу лише 2,5 % респондентів (рис. 5.5).

Рис. 5.5. Перевірка результатів практичної підготовки, %

Серед відкритих відгуків на тему практичної підготовки зустрілося лише три.

Відповіді респондентів минулого року є дуже схожими за всіма питаннями, однак більше вказували на формальність практики.

5.2.3. Вибіркові навчальні дисципліни

Більшість респондентів упевнено, що *вибіркова складова сприяє якості навчання* значно (41,9 %) або частково (47,8 %) і лише 10,3 % вважають, що не сприяє.

Принцип вибору навчальних дисциплін для переважної більшості – це вибір того, що сподобалося (67,5 %), або того, що знадобиться в майбутньому (48,8 %).

Є такі студенти, що вибирали навчальні дисципліни за порадою інших студентів (17,7 %) або викладачів (12,3 %).

П'ята частина студентів (20,7 %) зізналися, що вибирали несерйозно: за компанію; що легше скласти, навмання. Сказали про відсутність вибору 8,4 % (рис. 5.6).

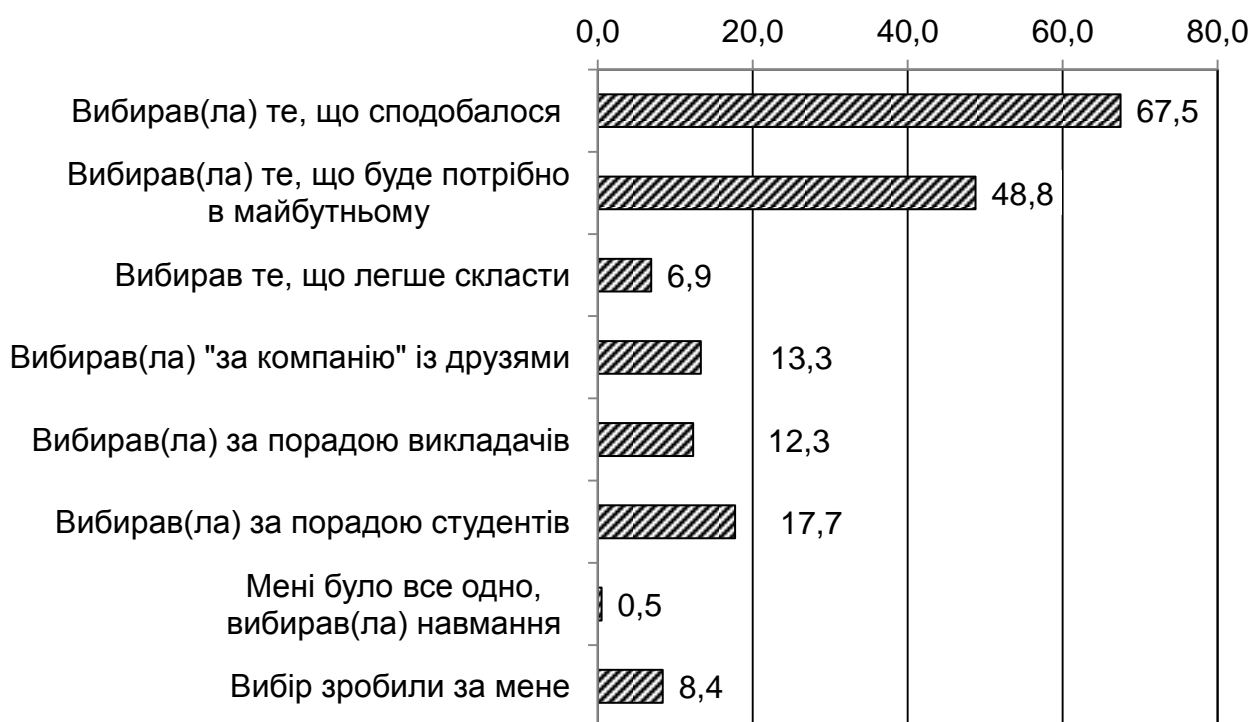

Рис. 5.6. Принцип вибору навчальних дисциплін для навчання, %

Про проблеми з вибором навчальних дисциплін загалом заявили близько половини респондентів (49,8 %). Найбільша проблема з великим

відривом від інших – це визначитися з вибором (за наявністю великого вибору, незрозумілих анонсів, недостатніх строків тощо) (34,0 %).

Також названо таке: навчання у групі іноземної мови не свого рівня (14,0 %) та переведення до інших навчальних дисциплін з організаційних причин (12,3 %).

Примушування від кафедри або деканату зазначили 7,9 %.

Для половини (50,2 %) студентів проблем із вибором не було (рис. 5.7).

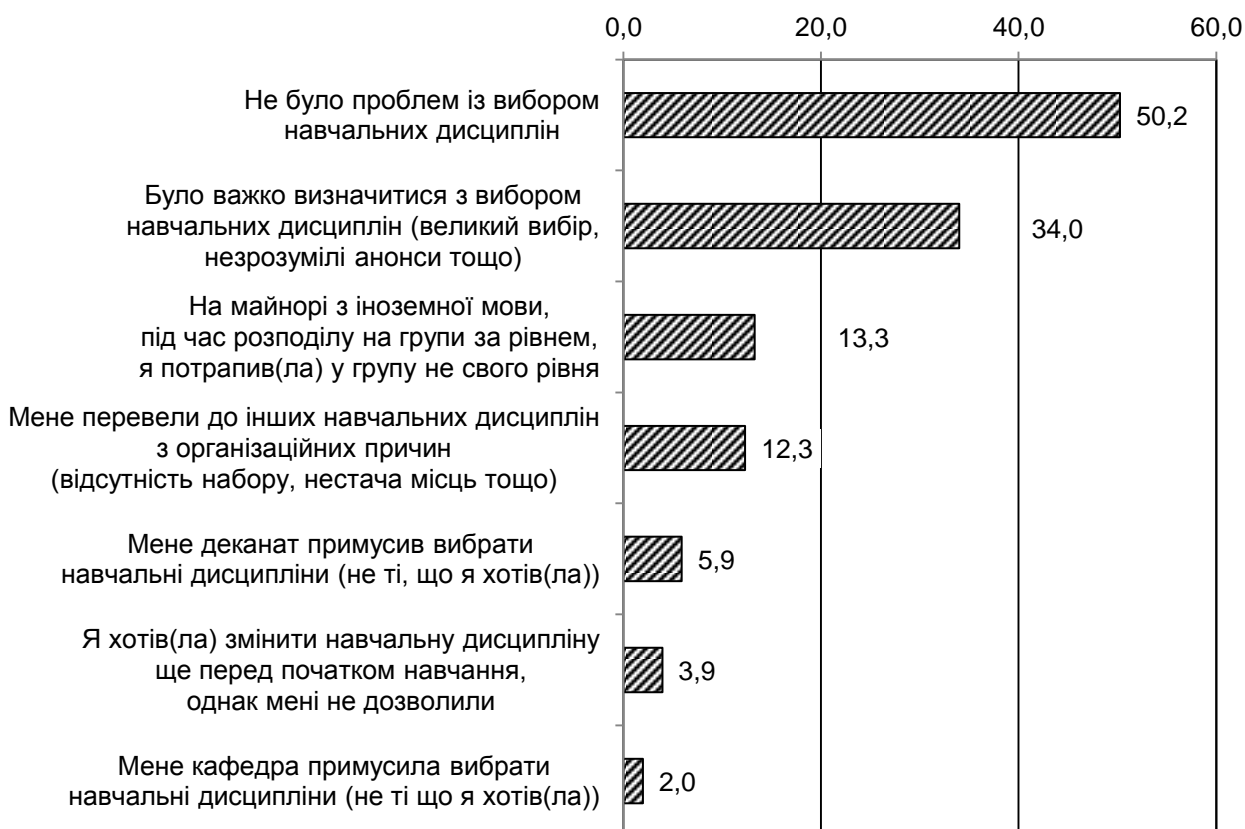

Рис. 5.7. Наявність проблем із вибором навчальних дисциплін, %

Відвідування вибіркового навчальних дисциплін у переважній більшості респондентів (86,7 %) не відрізнялося від відвідування нормативних.

У невеликій кількості були ті, хто відвідував вибірково краще (3,9 %) або гірше (9,4 %).

Загалом якість вибіркового навчальних дисциплін (корисність, цікавість, відповідність анонсам, відповідність очікуванням) оцінено високо: середня позитивна оцінка (сума відповідей за шкалою "повністю згодний" та "скоріше згодний") – 71,9 % (табл. 5.3).

Але треба звернути увагу, що відповідність очікуванням майже 40,0 % оцінили негативно.

Оцінка якості вибірових навчальних дисциплін

Твердження	Позитивні відповіді, %
Навчальні дисципліни за вибором були корисними	77,3
Навчальні дисципліни за вибором були цікавими	76,3
Зміст вибірових навчальних дисциплін відповідає анонсам	73,9
Мої очікування від вибірових навчальних дисциплін повністю справдилися	60,1
Середня оцінка	71,9
Вибіркові навчальні дисципліни виявилися складнішими, ніж я очікував(ла)	39,9

Також майже 40,0 % зазначили, що вибіркові навчальні дисципліни виявилися складнішими, ніж вони очікували.

У відкритих відгуках студенти говорили про необхідність у вдосконаленні організації вибору навчальних дисциплін: важкість вибору, недостатність інформації та часу для вибору, труднощі для розуміння анонсів тощо.

5.2.4. Міжнародні програми

Обізнаність із міжнародними спільними програмами навчання (подвійних дипломів) для магістрів. Половина респондентів (50,7 %) відповіли що їм відомо про такі програми, але інформації недостатньо; третина студентів (34,0 %) є достатньо інформованими (рис. 5.8).

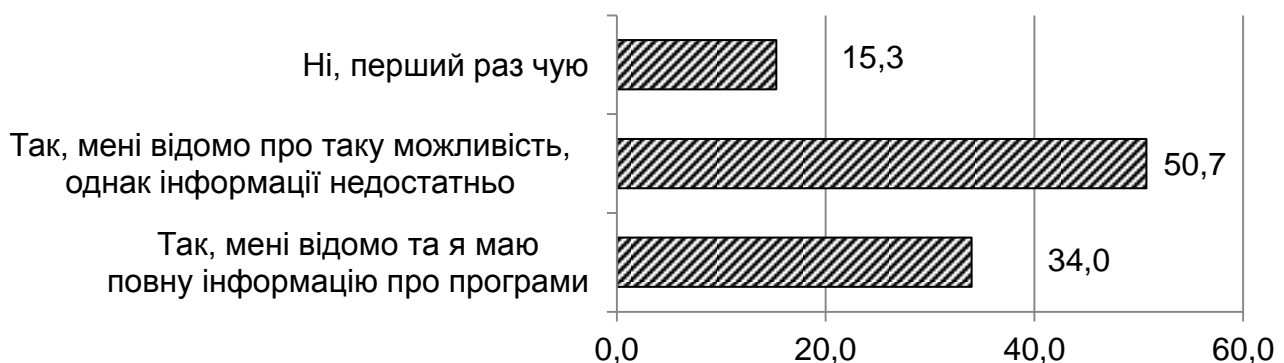

Рис. 5.8. Обізнаність із програмами подвійних дипломів, %

Лише 15,3 % нічого про них не знають; більше таких на факультетах фінансовому, економічній інформатики, економіки і права.

Основними джерелами інформації про програми є такі: збори з офіційними особами університету (37,9 %); сайт університету (32,0 %); інформація від студентів/старости (25,1 %); заняття з університетської успішності (24,6 %). Із меншими значеннями названо такі: викладачів та завідувачів кафедр (15,8 %); знайомих, що брали участь (10,3 %) (рис. 5.9).

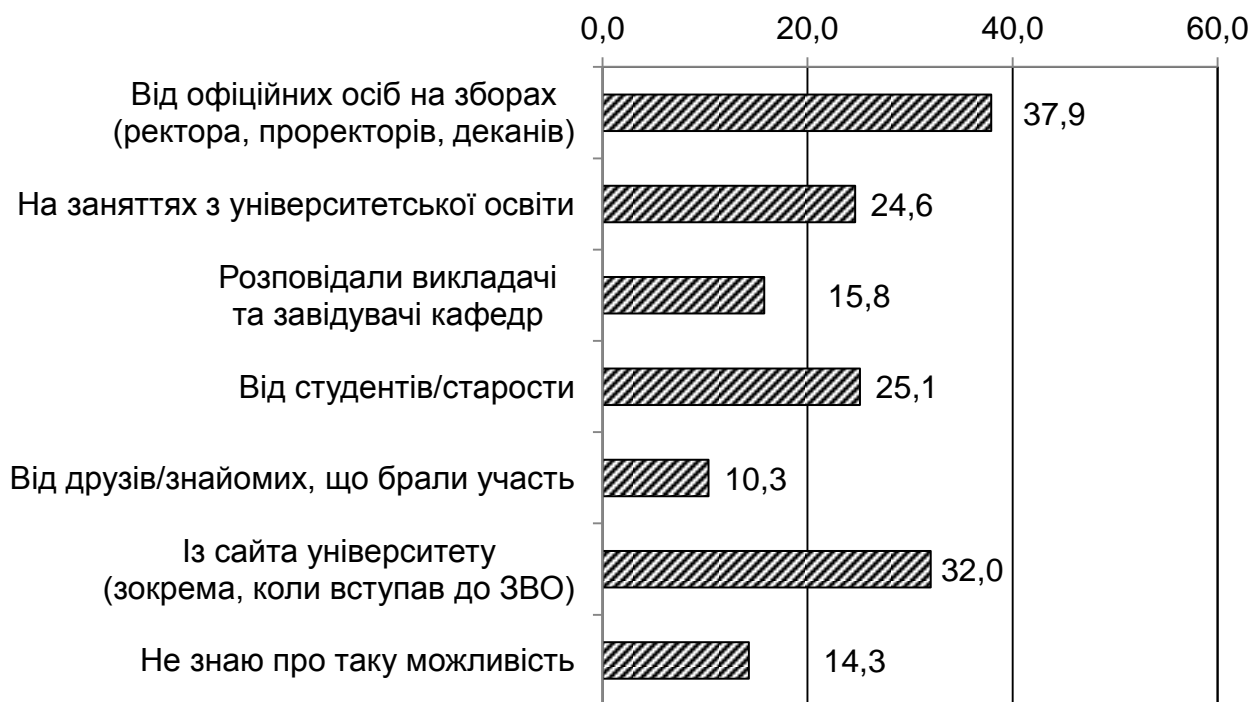

Рис. 5.9. Джерела інформації про програми подвійних дипломів, %

У цьому питанні є відмінності між факультетами: на факультетах економічної інформатики та консалтингу і міжнародного бізнесу, найчастіше дізнаються від студентів (43,6 та 21,6 %, відповідно) та викладачів (30,8 та 21,6 %); на факультеті міжнародних економічних відносин – із тематичних зборів (65,2 %).

Бажання навчатися за програмами подвійних дипломів є, але воно є не стійким. Більше ніж третина (36,0 %) респондентів ще не з'ясували подробиці щодо програм; майже стільки ж (37,4 %) зупиняються перед можливими труднощами.

Лише 6,4 % уже вибирають програму (переважно, це студенти факультету економічної інформатики; трохи менше факультетів консалтингу і міжнародного бізнесу та міжнародних економічних відносин; на факультетах менеджменту і маркетингу та фінансовому таких студентів немає).

Нецікавим є це питання взагалі для 20,2 % респондентів (рис. 5.10).

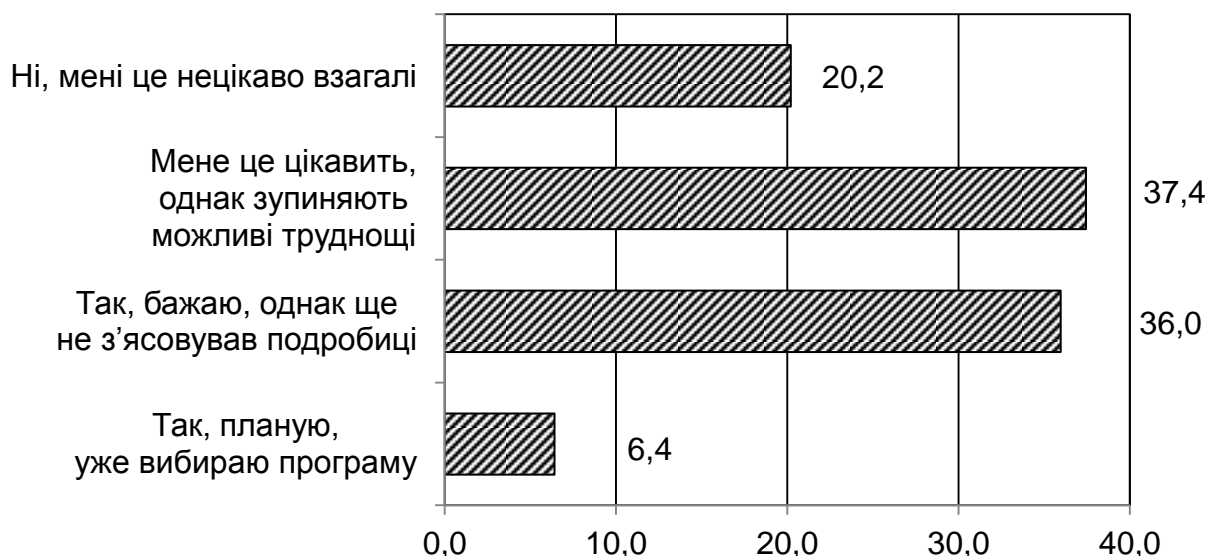

Рис. 5.10. Бажання навчатися за програмами подвійних дипломів, %

Щодо переваг від участі у програмах подвійних дипломів, то можна сказати, що студенти їх усвідомлюють.

Для більшості це такі: здобуття диплома європейського університету (62,6 %); посилення знання іноземної мови (59,1 %); набуття цікавого досвіду (56,7 %). Довгостроковий крок – можливість працевлаштування за кордоном – назвали 44,8 % (рис. 5.11).

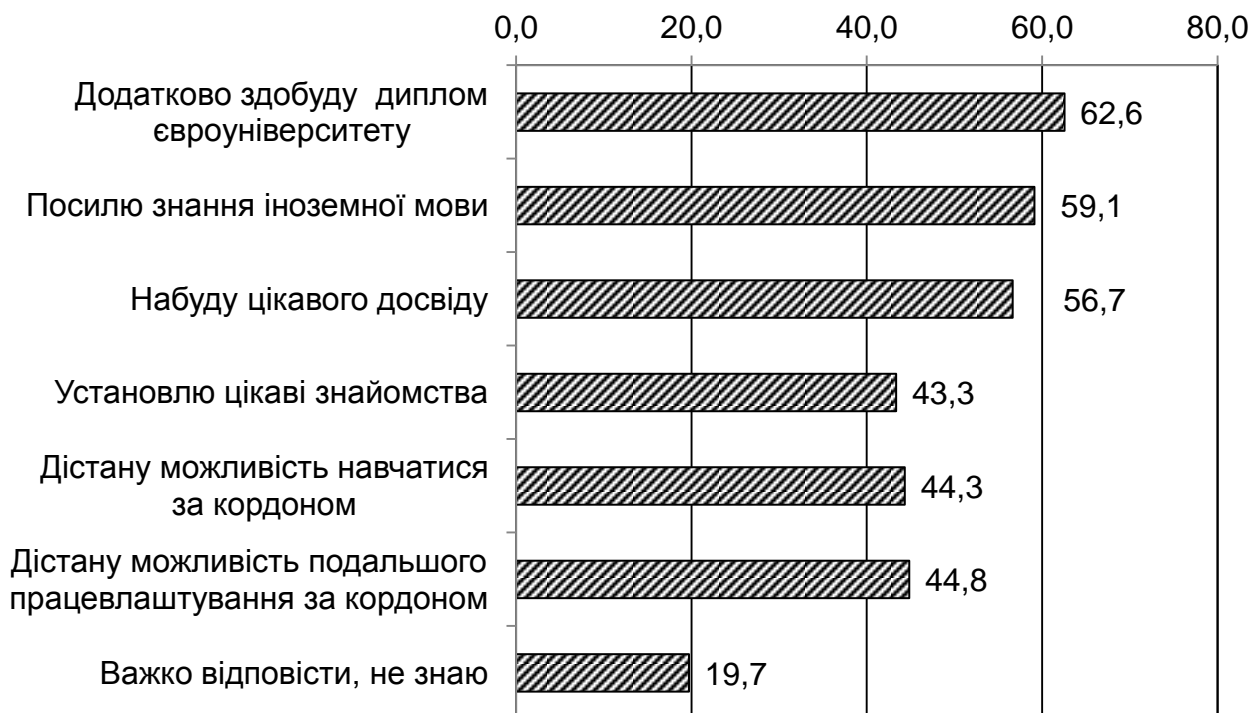

Рис. 5.11. Переваги від участі у програмах подвійних дипломів, %

Серед перешкод для участі у програмах на перших місцях названо такі:

- недостатнє володіння іноземною мовою (59,1 %) (рис. 5.12);
- відсутність коштів (44,8 %);
- недостатній рівень професійних компетентностей (32,0 %).

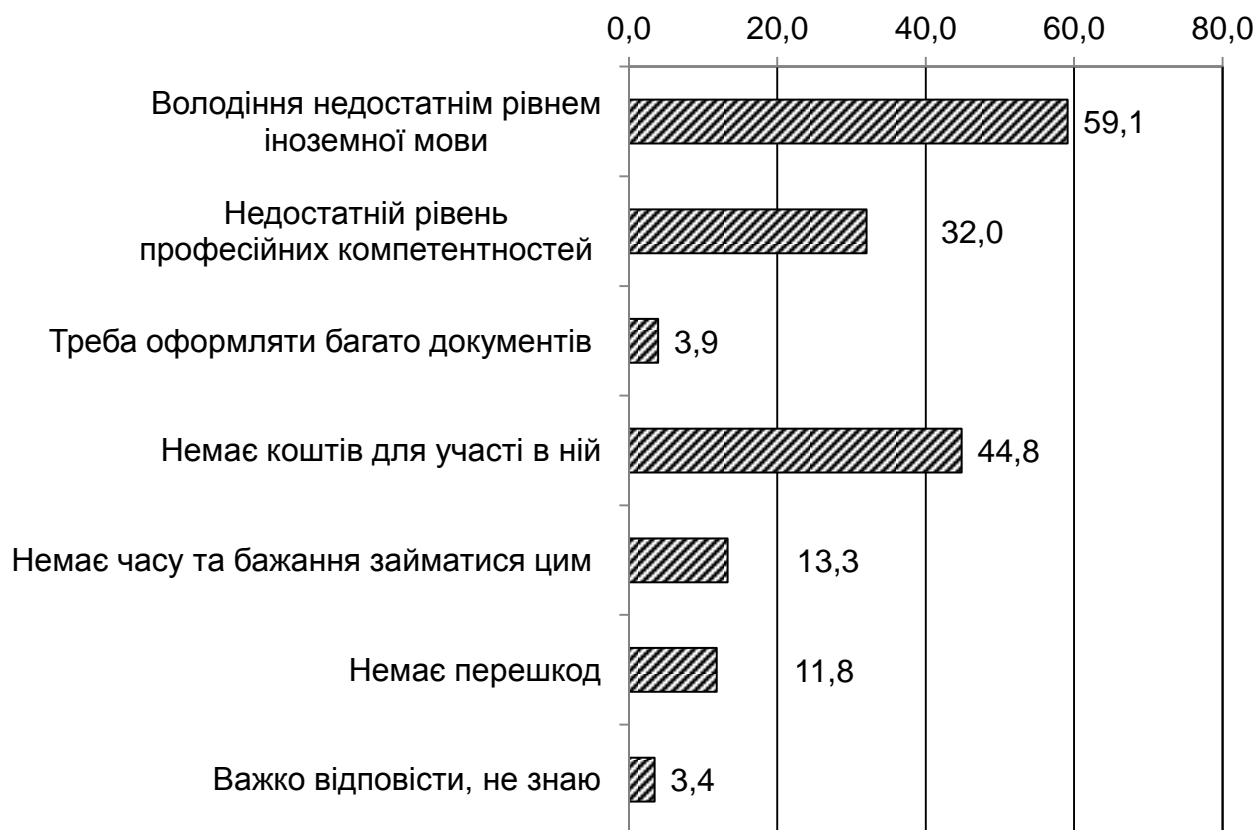

Рис. 5.12. Перешкоди для участі у програмах подвійних дипломів, %

До п'ятірки найцікавіших програм подвійних дипломів увійшли:

- 1) польсько-українська програма підготовки магістрів "Управління персоналом" (22,7 %);
- 2) польсько-українська програма підготовки магістрів "Івент-менеджмент" (20,7 %);
- 3) франко-українська програма підготовки магістрів "Туризм. Культурна спадщина. Дозвілля" (16,7 %);
- 4) польсько-українська програма підготовки магістрів "Бізнес-адміністрування" (15,3 %);
- 5) литовсько-українська програма підготовки магістрів Master of Public Administration (12,8 %).

Не вибрали жодної 30,5 % респондентів (рис. 5.13).

Рис. 5.13. Програми подвійних дипломів, що цікавлять, %

Ставлення до програм академічної мобільності є схожим зі ставленням до програм подвійних дипломів:

близько половини (48,8 %) цікавляться, але їм не достатньо інформації;
 близько чверті (26,6 %) цікавляться, але їх лякають труднощі;
 не цікавить така можливість (15,3 %);
 планують узяти участь (9,4 %).

5.3. Контент-аналіз відкритих відповідей

Усього було надано 115 відгуків: 10,4 % стосувалися дистанційного навчання в період карантину (який збігся з періодом анкетування); 89,6 % – теми дослідження.

Щодо дистанційного навчання, то деяких студентів хвилювали великий обсяг навантаження, недостатність інструкцій для виконання самостійних і практичних завдань, технічні проблеми в роботі сайта персональних навчальних систем (ПНС), тестування на ПНС, запізнення в дістанні оцінок.

Відгуки щодо самостійної роботи становили 32,4 % від всіх відгуків: розширення форм самостійної роботи (10,8 %); збільшення часу на виконання робіт (6,9 %); поліпшення інструкцій (4,9 %).

Відгуки щодо практичної підготовки – 2,9 % (допомога в пошуку практики; проходження практики в успішних компаніях).

Відгуки щодо вибіркових дисципліни – 6,8 % (більше інформації про вибіркові навчальні дисципліни, більше презентацій від викладачів, більш зрозумілі анотації, більше можливостей зміни майнерів у разі невподобань).

Відгуки щодо міжнародних програм – 17,6 %. Усі відгуки стосувалися необхідності поширювати інформацію серед студентів про програми; організувати зустрічі, на яких детально про них розповідати, а також розширювати перелік програм.

Крім теми дослідження, студенти писали про:

загальну задоволеність навчанням в університеті та побажання йому успіхів – 13,7 % ("усе добре", "усе подобається", "успіхів університету", "усім задоволений", "усе ідеально", "дуже рада, що вибрала саме ХНЕУ", "дякую за можливість написати пропозиції");

перегляд освітніх програм – 8,8 % (підвищення актуальності, корисності навчального матеріалу та навчальних дисциплін; створення нових актуальних програм; збільшення практичної підготовки з навчальних дисциплін; поліпшення та збільшення підготовки з іноземних мов);

якість науково-педагогічних працівників – 7,8 % (викладачам бути більш "гнучкими" до сучасних потреб і краще зацікавлювати студентів своїм предметом);

академічну підтримку – 6,9 % (збільшення засобів комунікації з викладачами в разі виникнення питань; підвищення можливостей зв'язку з адміністрацією університету; лояльність до студентів, що працюють, особливо за спеціальністю).

5.4. Аналіз результатів за факультетами

1. **Самостійна робота.** У середньому оцінка самостійної роботи на факультетах є схожою. Середня оцінка є трохи вищою, порівняно з іншими факультетами, на факультеті МЕВ (72,5 %), нижчою – на факультеті КіМБ (61,9 %).

Різницю у відповідях студентів факультетів помічено за окремими питаннями: на факультеті економічної інформатики значно менше вподобань творчих робіт (есе, творчих завдань, виступів), однак такі завдання особливо цінують на факультеті економіки і права та більше за інші форми – на всіх інших факультетах; менше за інші факультети задоволено оцінюванням самостійних робіт студенти на факультетах КіМБ і МіМ; є дуже незадоволеними відведеним на самостійної роботу часом студенти на факультеті ФФ; незадоволеними увагою викладачів до академічної доброчесності студентів переважно на факультеті МіМ.

2. **Практична робота.** В оцінках практики на підприємствах є різниця між факультетами (табл. 5.4).

Таблиця 5.4

Оцінка практичної підготовки за факультетами

Питання анкети	Значення за факультетами, %					
	ЕІ	ЕП	КіМБ	МіМ	МЕВ	ФФ
1	2	3	4	5	6	7
Вибір місця практичної підготовки						
1) самостійно	53,8	69,4	64,9	57,7	52,2 ²	84,2 ¹
2) направляє деканат	2,6	0,0 ²	2,7	19,2 ¹	17,4	0,0
3) направляє кафедра	41,0	30,6	8,1 ²	11,5	26,1 ¹	10,5
4) допомагає відділ працевлаштування студентів	2,6	0,0 ²	2,7	7,7 ¹	0,0	5,3
5) практики ще не було	0,0 ²	0,0 ²	21,6 ¹	3,8	2,2	0,0 ²
6) інше	0,0	0,0	0,0	0,0	2,2	0,0
Як проходить практична підготовка						
1) активна праця та набуття досвіду з майбутньої професії	59,0 ¹	33,3	16,2 ²	30,8	26,1	42,1
2) виконання найпростіших функцій	20,5	33,3 ¹	18,9	15,4 ²	17,4	15,8
3) поверхове знайомство з робочим процесом	12,8	2,8 ²	13,5	23,1	28,3 ¹	15,8
4) дістання необхідних для складання звіту матеріалів	5,1	25,0	8,1	23,1	6,5 ²	26,3 ¹

Закінчення табл. 5.4

1	2	3	4	5	6	7
5) не був(ла) на підприємстві / в організації	0,0	0,0	13,5 ¹	7,7	10,9	0,0
6) практики ще не було	0,0 ²	5,6	29,7 ¹	0,0	10,9	0,0 ²
Результат після практичної підготовки						
1) набув досвіду роботи та практичних навичок	61,5 ¹	38,9	21,6 ²	34,6	34,8	47,4
2) поверхово ознайомився з підприємством	23,1	22,2	32,4 ¹	26,9	30,4	21,1 ²
3) навчився писати звіти, що знадобиться під час написання випускної роботи	7,7 ¹	25,0 ¹	10,8	23,1	15,2	10,5
4) марно витратив час	7,7	8,3	5,4 ²	15,4	8,7	21,1 ¹
5) практики ще не було	0,0	5,6	29,7	0,0	10,9	0,0
Сприяння розумінню спеціальності						
1) краще зрозумів(ла) специфіку майбутньої професії	46,2	44,4	21,6 ²	38,5	52,2	57,9 ¹
2) підтвердив(ла) правильний вибір професії	33,3 ¹	33,3 ¹	13,5 ²	26,9	15,2	21,1
3) так і не зрозумів(ла), ким я можу працювати	20,5	16,7	16,2	15,4	23,9 ¹	5,3 ²
4) нині я вагаюся, чи правильно вибрав(ла) цю професію	2,6	0,0 ²	8,1 ¹	3,8	4,3	5,3
5) не сподобалася моя майбутня професія	2,6 ²	5,6	10,8 ¹	3,8	6,5	10,5
6) є не цікавою ця спеціальність, тому байдужою вся практична підготовка	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
7) практики ще не було	0,0	5,6	29,7 ¹	0,0	10,9	0,0
8) інше	0,0	2,8	0,0	0,0	0,0	0,0
Перевірка результатів практичної підготовки						
1) звіти із практики проходять публічний захист	15,4	50,0 ¹	5,4	7,7	13,0	57,9 ²
2) звіти із практики проходять індивідуальний захист викладачу / комісії з викладачів кафедри	51,3	27,8 ²	48,6	57,7	47,8	21,1 ¹
3) перевіряють якість виконання звіту та щоденника практики	28,2 ¹	16,7	16,2	26,9	26,1	5,3 ²
4) перевіряють лише формально наявність звіту та щоденника практики	5,1	0,0	0,0	7,7 ²	2,2	5,3
5) практики ще не було	0,0	5,6	29,7	0,0	10,9	10,5

Умовні позначення:

¹ найвищі значення, порівняно із середнім;

² найнижчі значення, порівняно із середнім.

Найкраще її зміст і результати оцінили на факультеті економічної інформатики – як активну працю (59,0 %) та набуття досвіду (61,5 %), а найгірше на факультеті консалтингу і міжнародного бізнесу (16,2 та 21,6 %).

На фінансовому факультеті 47,4 % зазначили набуття досвіду роботи, але 21,1 % респондентів написали, що марно витратили час. На інших факультетах – як марний час – зазначили в середньому 9,1 % студентів.

На факультетах консалтингу і міжнародного бізнесу та міжнародних економічних відносин у частини студентів на момент опитування практики ще не було.

3. Вибіркові навчальні дисципліни. Найкраще якість вибірових дисциплін (середня оцінка щодо корисності, цікавості, анонсів, відповідності очікуванням) оцінено студентами фінансового факультету (84,2 %). Водночас більше ніж половина (52,6 %) із них зазначили, що вибіркові навчальні дисципліни виявилися складнішими, ніж вони вважали.

Найнижче якість навчальних дисциплін за вибором оцінили студенти факультету економічної інформатики (57,1 %).

На інших факультетах оцінка є приблизно однаковою, близько 74,3 %. На факультеті консалтингу і міжнародного бізнесу 48,6 % студентів зазначили, що було важко вибирати навчальні дисципліни через незрозумілі анонси або великий вибір. Інші відмінності між факультетами можна побачити в табл. 5.5.

Таблиця 5.5

Оцінка вибірових навчальних дисциплін за факультетами

Питання анкети	Значення за факультетами, %					
	ЕІ	ЕП	КіМБ	МіМ	МЕВ	ФФ
1	2	3	4	5	6	7
Сприяння підвищенню якості навчання						
1) значно сприяє	25,6 ²	41,7	51,4	34,6	52,2 ¹	42,1
2) частково сприяє	48,7	50,0	45,9	50,0	41,3	57,9
3) не впливає	25,6 ¹	8,3	2,7	15,4	6,5	0,0 ²
Принципи вибору навчальних дисциплін						
1) вибирав(ла) те, що мені було цікавим	51,3 ²	61,1	73,0	69,2	80,4 ¹	68,4
2) вибирав(ла) те, що знадобиться в майбутньому	51,3	47,2	59,5	53,8	34,8	52,6
3) вибирав(ла) те, що легше скласти	5,1	19,4 ¹	5,4	7,7	2,2	0,0 ²
4) вибирав(ла) "за компанію" із друзями	10,3	13,9	24,3 ¹	26,9	2,2 ²	5,3
5) вибирав(ла) за порадою викладачів	12,8	11,1	18,9 ¹	15,4	6,5	10,5

Закінчення табл. 5.5

1	2	3	4	5	6	7
6) вибирав(ла) за порадою студентів	13,0	13,0	13,0	13,0	13,0	13,0
7) мені було все одно, вибирав(ла) навмання	0,0	0,0	0,0	0,0	2,2	0,0
8) вибір зробили за мене	12,8 ¹	11,1	2,7	3,8	10,9	5,3
Проблеми з вибором навчальних дисциплін						
1) деканат примусив вибрати те, що я не хотів(ла)	5,1	11,1	5,4	7,7	4,3	0,0
2) кафедра примусила вибрати те, що я не хотів(ла)	0,0	2,8	2,7	0,0	2,2	5,3
3) мене перевели до інших навчальних дисциплін з організаційних причин	10,3	16,7	13,5	3,8	10,9	21,1 ¹
4) було важко визначитися з вибором навчальних дисциплін	33,3	38,9	48,6 ¹	34,6	26,1	15,8
5) хотів(ла) змінити навчальну дисципліну ще перед початком навчання, однак мені не дозволили	5,1	11,1 ¹	5,4	0,0	0,0	0,0
6) на іноземну мову я потрапив(ла) до групи не свого рівня	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0
7) не було проблем із вибором навчальних дисциплін	56,4	38,9	40,5	50,0	60,9	52,6
Оцінка якості вибірових навчальних дисциплін						
1) навчальні дисципліни за вибором були корисними	61,5 ²	69,4	83,8	88,5 ¹	82,6	84,2
2) навчальні дисципліни за вибором були цікавими	48,7 ²	83,3	78,4	88,5	80,4	89,5 ¹
3) мої очікування повністю справдилися	53,8	58,3	62,2	50,0 ²	63,0	78,9 ¹
4) зміст вибірових дисциплін відповідає аносам	64,1 ²	69,4	81,1	73,1	76,1	84,2 ¹
Середня оцінка	57,1	70,1	76,4	75,0	75,5	84,2
5) навчальні дисципліни виявилися складнішими, ніж я очікував(ла)	30,8 ²	47,2	32,4	34,6	45,7	52,6 ¹

Умовні позначення:

¹ найвищі значення, порівняно із середнім;

² найнижчі значення, порівняно із середнім.

4. Програми подвійних дипломів. Найбільш обізнаними із програмами подвійних дипломів студенти міжнародних економічних відносин (91,3 %), найменш – студенти фінансового факультету (79,0 %) та економічної інформатики (79,5 %) (табл. 5.6).

Обізнаність із програмами подвійних дипломів за факультетами

Питання анкети	Значення за факультетами, %					
	EI	EP	KiMB	MiM	MEB	ФФ
1	2	3	4	5	6	7
Обізнаність із можливістю вступити до магістратури за програмою подвійних дипломів						
1) так, відомо і я маю повну інформацію	38,5	19,4 ²	21,6	30,8	58,7 ¹	21,1
2) так, відомо, але інформації недостатньо	41,0	61,1	64,9	57,7	32,6	57,9
3) ні, перший раз чую	20,5	19,4	13,5	11,5	8,7 ²	21,1 ¹
Джерела інформації						
1) від офіційних осіб на зборах	28,2	30,6	32,4	30,8	65,2 ¹	26,3 ²
2) на заняттях з університетської освіти	25,6	33,3	21,6	26,9 ¹	23,9	10,5 ²
3) розповідали викладачі та завідувачі кафедр	30,8 ¹	8,3	21,6	11,5	10,9	5,3 ²
4) від студентів/старости	43,6 ¹	22,2	37,8	15,4	6,5 ²	26,3
5) від друзів/знайомих, що брали участь	10,3	8,3	16,2 ¹	0,0 ²	13,0	10,5
6) із сайта університету (зокрема вибирав(ла) університет)	18,0	18,0	18,0	18,0	18,0	18,0
7) не знаю про таку можливість	20,5	13,9	13,5	11,5	8,7 ²	21,1 ¹
Бажання вступити до магістратури за програмою подвійних дипломів						
1) так, планую, уже вибираю програму	15,4 ¹	2,8	8,1	0,0	6,5	0,0
2) так, бажаю, однак ще не з'ясував(ла) подробиці	17,9	38,9	48,6 ¹	38,5	32,6	47,4 ²
3) мене це цікавить, однак зупиняють можливі труднощі	41,0	41,7 ¹	29,7 ²	34,6	41,3	31,6
4) ні, мені це нецікаво взагалі	25,6	16,7	13,5 ²	26,9 ¹	19,6	21,1
Переваги від участі у програмі подвійних дипломів						
1) я додатково здобуваю диплом європейського університету	59,0	66,7	67,6	57,7	65,2	52,6
2) я посилю знання іноземної мови	59,0	61,1	62,2	53,8	58,7	57,9
3) я набуду цікавий досвід	53,8	50,0	56,8	61,5	63,0	52,6
4) я встановлю цікаві знайомства	51,3	38,9	40,5	46,2	45,7	31,6
5) я дістану можливість навчатися за кордоном	43,6	44,4	37,8	57,7 ¹	41,3	47,4
6) я дістану можливість подальшого працевлаштування за кордоном	48,7	50,0 ¹	43,2	46,2	39,1	42,1
7) важко відповісти, не знаю	30,8	19,4	13,5	15,4	13,0	31,6

1	2	3	4	5	6	7
Перешкоди, що можуть заважати взяти участь у програмі подвійних дипломів						
1) недостатнє володіння іноземною мовою	53,8	75,0 ¹	67,6	53,8	50,0 ²	52,6
2) недостатня компетентність	33,3	36,1	37,8	38,5 ¹	26,1	15,8 ²
3) треба оформляти багато документів	10,3	2,8	0,0	7,7	2,2	0,0
4) немає коштів для участі в ній	43,6	58,3 ¹	37,8	53,8	39,1	36,8 ²
5) немає часу та бажання займатися цим	23,1	16,7	0,0	19,2	10,9	10,5
6) немає перешкод	7,7	8,3	16,2	3,8	15,2	21,1
7) важко відповісти, не знаю	5,1	2,8	2,7	3,8	2,2	5,3
Зацікавленість можливістю навчання за програмами академічної мобільності						
1) так, цікавить, я маю повну інформацію та планую взяти в такій програмі участь	7,7	5,6	16,2	0,0 ¹	17,4 ¹	0,0 ²
2) так, цікавить, але недостатньо інформації	46,2	55,6	54,1	53,8	32,6 ²	63,2 ¹
3) цікавить, але лякають труднощі, щоб узяти участь	30,8 ¹	27,8	18,9	26,9	28,3	26,3
4) ні, не цікавить	15,4	11,1	10,8	19,2	21,7	10,5

Умовні позначення:

¹ найвищі значення, порівняно із середнім;

² найнижчі значення, порівняно із середнім.

Між факультетами є різниця у джерелах інформації про міжнародні програми подвійних дипломів: на факультеті економічної інформатики це, передусім, самі студенти (43,6 %) та викладачі кафедр (30,8 %); на факультеті міжнародних економічних відносин – офіційні збори (65,2 %); офіційний сайт університету – на факультетах MiM (50,0 %), ЕП (44,4 %), ФФ (36,8 %).

Уже вибрали програми для навчання 15,4 % студентів економічної інформатики. На всіх факультетах, крім цього факультету, значна частина студентів хотіла б знати більше подробиць про програми. Особливо це зазначили на факультетах консалтингу і міжнародного бізнесу та фінансовому (48,6 та 47,4 %, відповідно).

Студенти всіх факультетів указали про наявність великої кількості переваг від участі в міжнародних програмах подвійних дипломів, але також зазначили про можливі труднощі, які їх зупиняють. Переважно це такі: володіння достатнім рівнем знань іноземної мови (50 – 75 %), відсутність коштів (35 – 60 %) і професійних компетентностей (15 – 40 %).

Щодо програм академічної мобільності, то студентам усіх факультетів також недостає інформації.

5.5. Висновки за результатами дослідження

1. Дослідження щодо вивчення актуальних питань за окремими формами організації освітнього процесу в університеті проведено серед студентів III курсу освітнього рівня "бакалавр".

2. Серед форм організації освітнього процесу було вибрано таке: самостійну роботу; практичну підготовку на підприємстві; вибірково складову. Ці форми є дуже важливими в навчанні та зазвичай викликають багато відгуків від студентів.

3. *Самостійна робота*. Середня оцінка організації самостійної роботи за позитивними відповідями становить 67,7 %.

Найкраще студенти оцінили себе: власну академічну доброчесність (81,3 %) і дисциплінованість у виконанні робіт (80,3 %).

У межах 62,1 – 66,0 % оцінено актуальність/цікавість/корисність робіт, дістання консультативної підтримки, наявність варіантів виконання робіт. Близько третини є цими питаннями незадоволеними.

Найбільш проблематичними є такі питання: чіткість інструкцій для виконання робіт (задоволені – 53,7 %, незадоволені – 42,4 %), достатність відведеного на виконання робіт часу (задоволені – 44,3 %, незадоволені – 52,2 %).

На думку респондентів, викладачі задають дуже багато форм самостійної роботи, але їхня ефективність не завжди є високою. Різниця у відсотках між завданнями, що задають і вважають ефективними, іноді становить 39,4 %.

Найбільш ефективними формами самостійної роботи названо: підготовку проєктних завдань (42,4 %); виконання творчих завдань (41,4 %); виконання практичних/лабораторних завдань (32,0 %); розв'язання кейсів (31,0 %). Є різниця у виборі найефективніших форм самостійної роботи між факультетами.

Для поліпшення цієї форми навчання можна порекомендувати таке: удосконалення викладачами інструкцій щодо виконання робіт; урахування часу для виконання; зменшення кількості завдань на користь якості виконання та роботи над помилками; звернення уваги на особливості студентів різних факультетів, оскільки, залежно від факультету, студенти зазначають різну ефективність тих чи тих форм.

4. *Практичну підготовку* на підприємстві загалом оцінено позитивно.

Близько третини респондентів відповіли, що працювали та набували досвіду із власної професії (34,0 %), виконували лише найпростіші функції –

20,7 %; поверхово ознайомилися з робочим місцем – 16,3 %; лише дістали необхідні для звіту матеріали – 13,8 %.

Результати практики такі: набули досвіду роботи та практичних навичок 39,4 %; поверхово ознайомилися з підприємством/організацією 26,6 %; навчилися писати звіти, що знадобиться для випускної роботи, 15,3 %. Марно витратили час майже 10,0 % респондентів.

Зв'язок із майбутньою професією: позитивна оцінка становить 66,5 % (краще зрозуміли специфіку професії, завдяки практиці, – 42,9 %; підтвердили правильний вибір майбутньої професії – 23,6 %); негативна оцінка – 38,0 % (так і не зрозуміли, ким можуть працювати, – 17,7 %; не сподобалася майбутня професія – 6,4 %; є нецікавою спеціальність, тому байдужою практика, – 4,9 %; вагаються із правильністю вибору професії – 3,9 %).

Про формальність процесу перевірки результатів практики зазначили лише 2,5 %; половина респондентів (50,7 %) відповіли, що проходять індивідуальний захист звітів із практики викладачу; якість виконання звіту суворо перевіряють у 21,2 %, а публічний захист проходять 16,7 %.

Місце проходження практики більшість шукали самостійно (61,6 %) або їх направляла кафедра (23,2 %).

5. Вибіркові навчальні дисципліни. Більшість респондентів упевнені, що вибіркова складова сприяє якості навчання значно (41,9 %) або частково (47,8 %) і лише 10,3 % вважають, що не сприяє.

Принцип вибору навчальних дисциплін – це вибір того, що сподобалося (67,5 %) або того, що знадобиться в майбутньому, (48,8 %); є такі що, вибирали навчальні дисципліни за порадою студентів (17,7 %) або викладачів (12,3 %).

П'ята частина (20,7 %) зізналися, що вибирали за компанію, що легше скласти, навмання; відповіли, що вибір зробили за них, 8,4 %.

Найбільша проблема у виборі навчальних дисциплін із великим відривом від інших (34,0 %) – визначитися з вибором (за наявністю великого вибору, незрозумілих анонсів, малих строків для цього тощо). Також названо такі проблеми: навчання на майнорі у групі іноземної мови не свого рівня (13,3 %); переведення до інших навчальних дисциплін з організаційних причин (12,3 %); примушування від кафедри або деканату (7,9 %).

Для половини (50,2 %) студентів проблем із вибором не було.

Якість вибірових навчальних дисциплін (корисність, цікавість, відповідність анонсам, відповідність очікуванням) у середньому оцінено на 71,9 %.

Але відповідність очікуванням майже 40,0 % оцінили негативно, близько 40,0 % зазначили також, що вибіркові навчальні дисципліни виявилися складнішими, ніж вони очікували.

У відкритих відгуках студенти найчастіше говорили про необхідність у вдосконаленні організації вибору навчальних дисциплін: важкість вибору, недостатність інформації та часу для вибору; труднощі для розуміння анонсів тощо.

Для поліпшення задоволеності студентів вибірковими навчальними дисциплінами можна порекомендувати таке: ретельніше пояснювати студентам процедуру відбору навчальних дисциплін; складати зрозумілі анонси навчальних дисциплін та проводити більше презентацій, а також збільшити час на розмірковування над вибором.

6. *Міжнародні програми подвійних дипломів.* Половина респондентів (50,7 %) відповіли, що їм відомо про такі програми, але недостатньо інформації; третина респондентів (34,0 %) є достатньо інформованими; нічого про це не знають лише 15,3 %.

Основними джерелами інформації про програми названо такі: збори з офіційними особами (37,9 %); сайт університету (32,0 %); заняття з університетської успішності (24,6 %); інформацію від студентів/старости (25,1 %); із меншими відсотками такі: викладачів та завідувачів кафедр (15,8 %); знайомих, що брали участь (10,3 %).

Бажання навчатися за програмами подвійних дипломів є, але воно не є стійким: більше ніж третина (36,0 %) респондентів ще не з'ясували подробиці щодо програм; майже стільки ж (37,4 %) зупиняються перед можливими труднощами; лише 6,4 % уже вибирають програму; нецікавим це питання взагалі для 20,2 % респондентів.

Щодо переваг від участі у програмах подвійних дипломів, то студенти їх бачать у здобутті диплома європейського університету (62,6 %), посиленні знання іноземної мови (59,1 %), набутті цікавого досвіду (56,7 %). Можливість працевлаштування за кордоном назвали 44,8 %.

Перешкодами для участі у програмах названо такі: недостатнє володіння іноземною мовою (59,1 %); відсутність коштів (44,8 %), недостатню компетентність (32,0 %).

Серед програм, що вибрали студенти з переліку наявних, найбільшу популярність мають польські програми: польсько-українські програми підготовки магістрів "Управління персоналом" (22,7 %) та "Івент-менеджмент" (20,7 %); франко-українська програма підготовки магістрів "Туризм. Культурна спадщина. Дозвілля" (16,7 %); польсько-українська програма підготовки

магістрів "Бізнес-адміністрування" (15,3 %); литовсько-українська програма підготовки магістрів Master of Public Administration (12,8 %).

Ставлення до програм академічної мобільності є схожим зі ставленням до програм подвійних дипломів: близько половини (48,8 %) цікавляться, але їм не достатньо інформації; близько чверті (26,6 %) цікавляться, але їх лякають труднощі; не цікавить така можливість 15,3 %; планують узяти участь 9,4 %.

Є різниця в обізнаності, поширенні інформації, ставленні до програм між факультетами.

Рекомендації щодо міжнародних програм: підвищення інформаційності, розширення джерел інформації та подробиць щодо участі в них. Оскільки студентів лякають труднощі у володінні мовою та певними компетентностями, із боку кафедр і викладачів треба звернути увагу на цю складову.

7. Аналіз відкритих відповідей. Відгуки надали 38,0 % респондентів. Самостійна робота – 32,4 % від всіх відгуків: розширення форм самостійної роботи (10,8 %); збільшення часу на виконання робіт (6,9 %); поліпшення інструкцій (4,9 %). Міжнародні програми – 17,6 % (усі відгуки стосувалися необхідності поширювати інформацію серед студентів про програми; організувати зустрічі, на яких детально про них розповідати, а також розширити перелік програм). Вибіркові навчальні дисципліни – 6,8 % (поліпшення змісту анонсів та вдосконалення процедури переходу на іншу вибірково дисципліну). Практична підготовка – 2,9 % (допомога в пошуку місця практики в успішних підприємствах).

Студенти також писали про таке: перегляд освітніх програм – 8,8 %; якість науково-педагогічних працівників – 7,8 %, академічну підтримку – 6,9 %; загальні позитивні враження та найкращі побажання – 13,7 %.

6. Дослідження "Задоволеність якістю освітніх програм"

6.1. Опис дослідження

Мета дослідження: виявлення рівня задоволеності якістю освітніх програм (далі – ОП) здобувачами вищої освіти першого (бакалаврського) рівня.

Завдання дослідження:

визначення рівня задоволеності студентів якістю освітньої програми за параметрами:

- викладання навчальних дисциплін;
- оцінювання та зворотний зв'язок;
- академічна підтримка;
- навчальні ресурси з навчальних дисциплін;
- особистий розвиток;
- організація й керівництво;
- можливості навчання;
- загальне враження;

розгляд самооцінки успішності;

здійснення контент-аналізу відкритих відповідей.

Респонденти: здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) рівня IV курсу.

Строки проведення: кінець зимового семестру.

Метод збирання емпіричної інформації: онлайн-анкетування на платформі для опитувань університету, анонімно. Анкета містить 36 питань, дев'ять тематичних блоків.

Для вимірювання було вибрано шкалу: "так", "скоріше так", "скоріше ні", "ні", "складно відповісти". Для аналізу результатів урахували позитивні відповіді "так" + "скоріше так".

Аналіз результатів здійснено загалом по університету, за факультетами; відгуки й побажання респондентів групували за змістом та аналізували загалом по університету та за факультетами.

6.2. Участь здобувачів у дослідженні

У дослідженні взяли участь 50,2 % українських здобувачів бакалаврського рівня вищої освіти IV курсу.

Участь респондентів за факультетами – не менше ніж 30,6 % (від тих, хто навчаються): фінансовий факультет – 81,8 %; факультет менеджменту і маркетингу – 64,4 %; факультет консалтингу і міжнародного бізнесу – 48,4 %; факультет економіки і права – 48,0 %; факультет економічної інформатики – 34,0 %; факультет міжнародних економічних відносин – 30,6 %.

Участь студентів за освітніми програмами – не менше ніж 30,8 % від тих, хто навчаються на програмі.

6.3. Аналіз результатів по університету

Середня оцінка задоволеності якістю освітніх програм загалом по університету за позитивними відповідями становить 75,3 %.

Найбільшою є задоволеність за блоками питань "Якість оцінювання" (80,7 %) та "Академічна підтримка" (78,1 %). Найменшою – "Можливості навчання" (70,2 %) та "Академічна доброчесність" (71,5 %) (рис. 6.1).

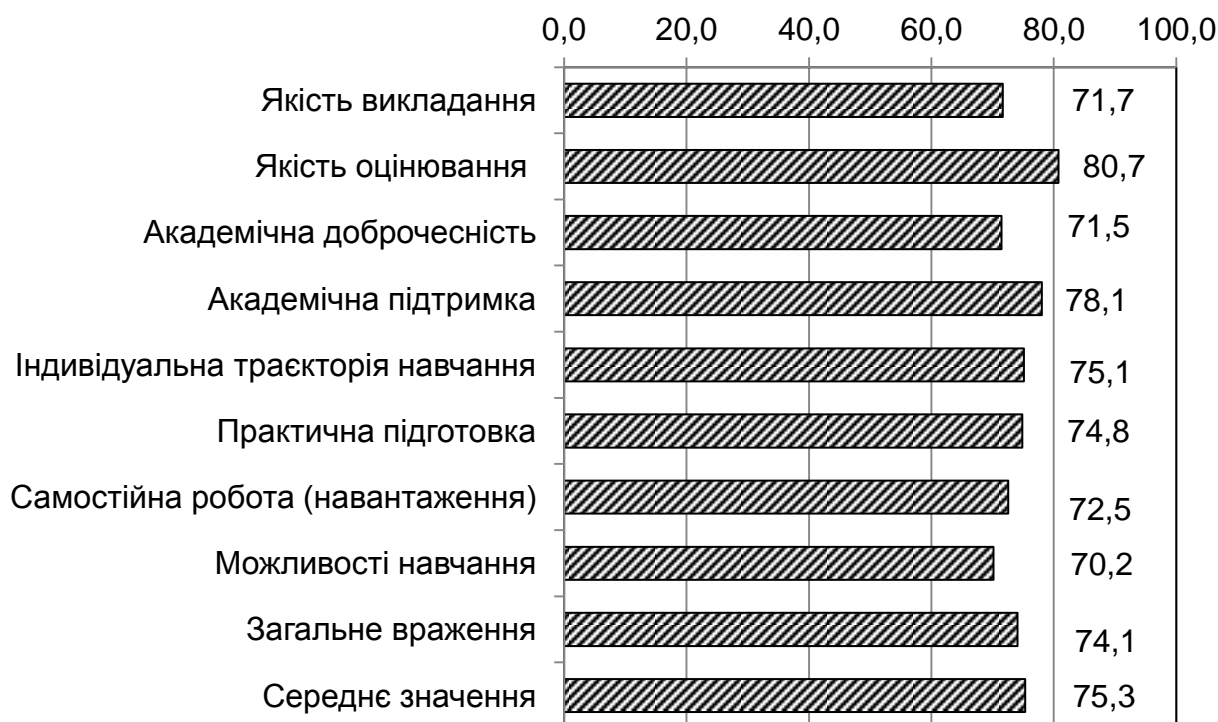

Рис. 6.1. Рівень задоволеності якістю ОП за блоками питань, %

Задоволеність за кожним показником подано в табл. 6.1.

Таблиця 6.1

**Середня задоволеність за кожним показником
(позитивні відповіді)**

Питання анкети	%
1	2
Якість викладання	71,7
Актуальність та сучасність змісту навчальних дисциплін	74,7
Застосування викладачами форм, методів, технології навчання, що сприяють формуванню професійних компетентностей	74,4
Розвиток у здобувачів soft skills, життєвих навичок, можливості працевлаштування	67,0 ²
Зв'язок навчальних завдань із проведенням досліджень	70,7
Якість оцінювання	80,7
Зрозумілість критеріїв оцінювання	86,1 ¹
Об'єктивність оцінювання	82,7 ¹
Дістання коментарів щодо виконання робіт	86,7
Можливість розв'язання спірних ситуацій оцінювання	74,1
Можливість повторного проходження контрольних заходів для поліпшення результатів навчання	74,1
Академічна доброчесність	71,5
Ознайомленість із політикою університету щодо академічної доброчесності	76,5
Уживання в університеті заходів щодо популяризації академічної доброчесності	72,2
Наявність різних форм санкцій за вияви академічної недоброчесності у здобувачів	60,5 ²
Залучення здобувачів до моніторингу, огляду та поліпшення якості навчального процесу	76,5
Академічна підтримка	78,1
Проведення викладачами консультацій та надання допомоги в разі звернення	90,4 ¹
Дістання порад щодо навчання від викладачів	80,9 ¹
Викладачі заохочували студентів до просування в навчанні	71,3
Відповідність потребам бібліотечних та інформаційних ресурсів і послуг	73,8
Можливість в університеті дістати консультацію практичного психолога	51,5 ²
Можливість користуватися обладнанням, обчислювальними центрами, коли це потрібно	79,6
Наявність підтримки у вирішенні навчальних та організаційних питань із боку викладачів, кафедр, деканату, підрозділів університету	78,7
Наявність комфортних та безпечних умов навчання	88,3 ¹
Можливість в університеті скористатися процедурами захисту в разі виникнення небезпечної ситуації (вияву насильства, дискримінації, сексуальних домагань, корупції)	77,2
Дотримання в університеті прав та свобод особистості (релігійних, статусних, гендерних, етнічних тощо)	88,9 ¹

1	2
Індивідуальна траєкторія навчання	75,1
Наявність в університеті рівних можливостей для навчання та розвитку	79,3
Можливість вільного вибору навчальних дисциплін (майнори)	67,9 ²
Корисність вибіркового навчальних дисциплін	84,3 ¹
Можливість вибору завдань, форм та методів їхнього виконання	74,4
Можливість узяти участь у програмах академічної мобільності	69,8
Практична підготовка	74,8
Залучення практиків-професіоналів до навчальних занять та заходів	71,0
Можливість проходження практики на підприємстві / у профільній організації	78,7
Самостійна робота (навантаження)	72,5
Оптимальність навчального навантаження за освітньою програмою	74,4
Достатність часу для виконання самостійної роботи	70,7
Можливості навчання	70,2
Набуття необхідних загальних і професійних компетентностей та актуальних навичок у процесі навчання	73,1
Вплив навчання на відчуття впевненості у професійних питаннях	75,0
Готовність працювати за вибраною спеціальністю	62,3 ²
Загальне враження	74,1
Загальна задоволеність навчанням за освітньою програмою	74,1
Середня оцінка	75,3

Умовні позначення:

¹ найвищі значення, порівняно із середнім;

² найнижчі значення, порівняно із середнім.

Високий рівень задоволеності **90,0 – 100 %** є за питаннями щодо проведення консультацій викладачами та надання допомоги здобувачам у разі звернення (90,4 %) ("Академічна підтримка").

Задоволеність **80,0 – 89,9 %** є за питаннями в таких блоках питань:

"Якість оцінювання": дістання коментарів щодо виконання робіт (86,7 %); зрозумілість критеріїв оцінювання (86,1 %); об'єктивність оцінювання (82,7 %);

"Академічна підтримка": дотримання в університеті прав та свобод особистості (релігійних, статусних, гендерних, етнічних тощо) (88,9 %); комфортність та безпечність умов навчання (88,3 %); дістання порад щодо навчання від викладачів (80,9 %);

"Індивідуальна траєкторія навчання": корисність вибіркового навчальних дисципліни (84,3 %).

Задоволеність **70,0 – 79,9 %** є за більшості (22 із 36) питань.

Задоволеність **менш ніж 70 %** є за такими питаннями:

можливість вільного вибору навчальних дисциплін (67,9 %); доступ до інформації та можливість узяти участь у програмах академічної мобільності (69,8 %) ("Індивідуальна траєкторія навчання");

розвиток soft skills у здобувачів, життєвих навичок та можливості працевлаштування (67,0 %) ("Якість викладання");

готовність працювати за вибраною спеціальністю (62,3 %) ("Можливості навчання");

використання викладачами різних форм санкцій за вияви академічної недоброчесності у здобувачів (60,5 %) ("Академічна доброчесність");

можливість в університеті дістати консультацію практичного психолога (51,5 %), що більше пов'язано з недостатньою поінформованістю про роботу соціально-психологічної служби ("Академічна підтримка").

Низько оцінювали в минулому році також питання щодо готовності працювати за спеціальністю (62,2 %) та організації вільного вибору навчальних дисциплін (60,8 %).

Термін soft skills розуміють ще не всі студенти; щодо академічної доброчесності у відкритих відповідях є також побажання надавати більше інформації із цього питання.

Задоволеність якістю освітніх програм за статтю. Дівчат в опитуванні традиційно виявилось значно більше – 76,9 %, хлопців – 23,1 %. Задоволеність якістю ОП за статтю показано на рис. 6.2.

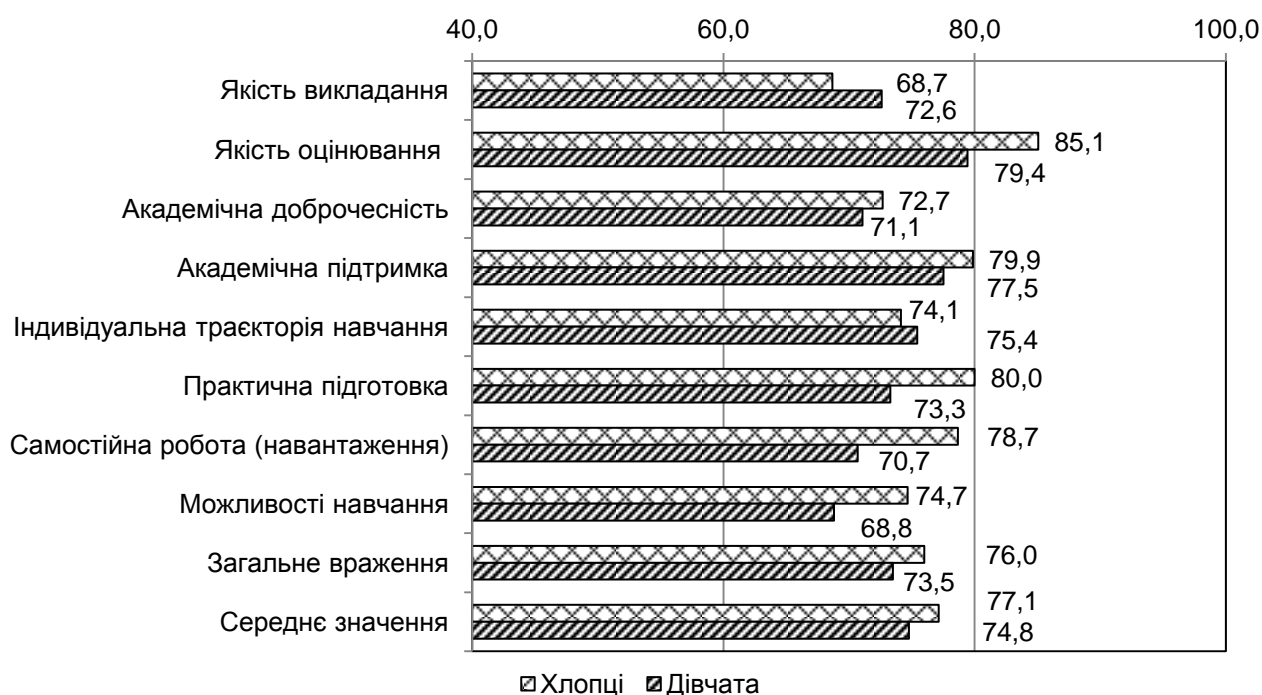

Рис. 6.2. Рівень задоволеності якістю ОП за статтю, %

Середня задоволеність якістю освітніх програм у хлопців 77,1 %, у дівчат – 74,8 %.

На відміну від минулих років, цього разу хлопці виявилися трохи більш задоволеними майже за всіма блоками питань: у блоках питань "Якість оцінювання" (хлопці – 85,1 %; дівчата – 79,1 %), "Практична підготовка" (хлопці – 80,0 %; дівчата – 73,3 %) та "Самостійна робота" (навантаження) (хлопці – 78,7 %; дівчата – 70,8 %).

Лише якість викладання дівчата оцінили значно вище (72,6 %), ніж хлопці (68,7 %).

6.4. Аналіз результатів за факультетами

Різниця в задоволеності якістю освітніх програм між факультетами не є значною, перебуває в межах 13,6 %.

Найвищою є середня задоволеність на факультеті менеджменту економічних відносин (82,7 %) і фінансовому факультеті (79,1 %).

Найнижчою – на факультетах консалтингу і міжнародного бізнесу (69,1 %) та економічної інформатики (70,2 %) (рис. 6.3).

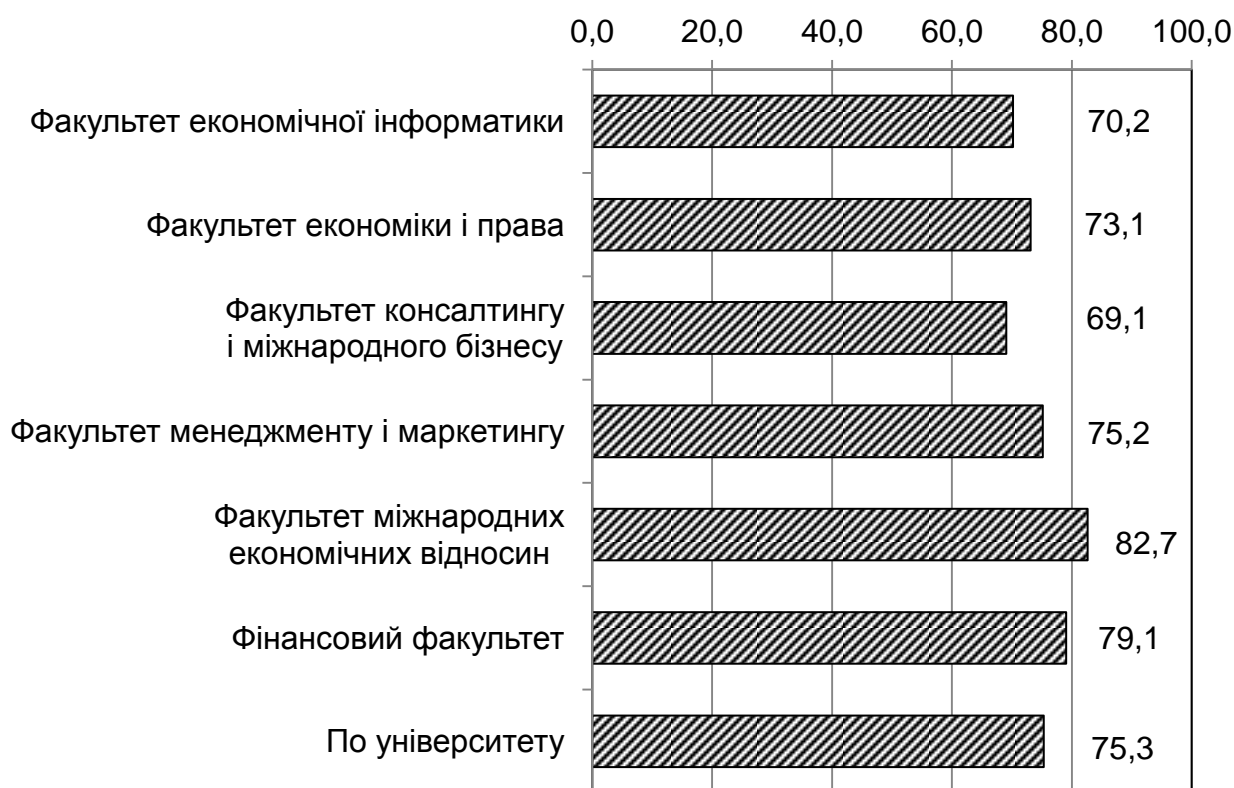

Рис. 6.3. Рівень задоволеності якістю ОП за факультетами, % до кількості респондентів на факультеті

Рівень задоволеності за факультетами за блоками питань наведено в табл. 6.2.

Таблиця 6.2

**Задоволеність студентів якістю ОП за факультетами,
за блоками питань**

Блоки питань	Факультети, %					
	фінансовий	міжнародних економічних відносин	менеджменту і маркетингу	консалтингу і міжнародного бізнесу	економічної інформатики	економіки і права
Якість викладання	82,6 ¹	80,5	70,0	61,4	61,0 ²	67,7
Якість оцінювання	77,2 ²	87,8 ¹	79,5	82,7	82,9	78,8
Академічна доброчесність	76,7	78,7 ¹	70,0	63,1 ²	64,7	72,4
Академічна підтримка	79,6	85,9 ¹	79,1	67,7 ²	76,8	77,7
Індивідуальна траєкторія навчання	77,2	82,4 ¹	77,2	74,1	59,4 ²	74,2
Практична підготовка	81,9 ¹	76,8	75,3	69,3	75,0	66,7 ²
Самостійна робота	70,1	87,8 ¹	72,9	71,6	70,6	64,6 ²
Можливості навчання	82,9 ¹	71,5	67,8	60,6 ²	63,7	67,4
Загальне враження	87,5 ¹	85,4	71,8	63,6	61,8 ²	66,7
Середня оцінка	79,1	82,7¹	75,2	69,1²	70,2	73,1

Умовні позначення:

¹ найвищі значення за блоком питань, порівняно із середнім;

² найнижчі значення за блоком питань, порівняно із середнім.

За блоками питань на перших місцях факультет міжнародних економічних відносин (особливо за самостійною роботою й академічною підтримкою) і фінансовий факультет (особливо за можливістю навчання та практичною підготовкою).

Більше низьких оцінок на факультетах консалтингу і міжнародного бізнесу (особливо за академічною підтримкою) й економічної інформатики (особливо за індивідуальною траєкторією навчання).

Значно нижче від інших факультетів за питаннями практичної підготовки факультет економіки і права.

6.5. Контент-аналіз відкритих відповідей

Усі відповіді студентів було проаналізовано розподілено за тематикою, підраховано; виокремлено 10 тематичних блоків, які відображають основні позиції зворотного зв'язку від здобувачів вищої освіти щодо задоволеності якістю освіти.

Усього надано 124 відгуки від 90 респондентів. Розподіл відгуків та побажань за тематичними блоками наведено в табл. 6.3.

Таблиця 6.3

Кількість відгуків та побажань за тематичними блоками

Тематичні блоки	% до кількості всіх відгуків
1. Загальні відгуки	25,0
1.1. Позитивні	13,7
1.2. Відсутність пропозицій/зауважень	10,5
1.3. Негативні	0,8
2. Структура та зміст ОП	40,3
2.1. Актуальність/сучасність змісту ОП	22,6
2.2. Форми/методи/технології навчання та викладання	9,7
2.3. Практикоорієнтовність заняття	3,2
2.4. Залучення практиків	3,2
2.5. Практика виробнича	1,6
3. Якість оцінювання	5,6
4. Академічна доброчесність	4,0
5. Академічна підтримка	2,4
6. Індивідуальна траєкторія навчання	6,5
6.1. Якість вибіркового навчальних дисциплін	3,2
6.2. Організація вибору навчальних дисциплін	3,2
7. Самостійна робота (навантаження)	2,4
8. Можливості навчання	1,6
9. Якість НПП	7,3
10. Залучення студентів до поліпшення якості освіти	4,8

Найбільше відгуків виявилось щодо структури та змісту освітньої програми (40,3 %): актуальність/сучасність змісту освітньої програми (22,6 %); форми/методи/технології навчання та викладання (9,7 %); практикоорієнтовність занять (3,2 %); залучення практиків (3,2 %); практика виробнича (1,6 %).

На другому місці за кількістю загальні відгуки (25,0 %): позитивні (13,7 %); відсутність пропозицій/зауважень (10,5 %); негативні (0,8 %).

На третьому місці відгуки щодо якості/професіоналізму викладачів (7,3 %): компетентність науково-педагогічних працівників; кадровий склад: залучення практиків, відповідальність та зацікавленість.

Кількість відгуків на факультетах наведено в табл. 6.4.

Таблиця 6.4

Кількість відгуків за факультетами

Факультети	% (кількість)
Менеджменту і маркетингу	27,8 (32)
Економіки і права	25,2 (29)
Фінансовий	18,3 (21)
Міжнародних економічних відносин	14,8 (17)
Економічної інформатики	14,8 (17)
Консалтингу і міжнародного бізнесу	7,0 (8)

Студенти всіх факультетів написали свої відкриті відгуки щодо якості освітніх програм, але активними значно більше за інших були респонденти факультетів менеджменту і маркетингу та економіки і права, значно менше – консалтингу і міжнародного бізнесу. На всіх факультетах були як загальні задоволені відгуки, так і зауваження або пропозиції щодо поліпшення освітніх програм.

6.6. Висновки за результатами дослідження

1. Дослідження "Задоволеність якістю освітніх програм" проведено серед здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського рівня) IV курсу.

2. Участь студентів у дослідженні становить 50,2 % від кількості українських студентів IV курсу. На факультетах узяли участь від 30,6 до 81,8 % студентів факультетів, на освітніх програмах не менш ніж 30,8 %.

3. Рівень задоволеності якістю ОП бакалаврів загалом по університету становив 75,3 %. За блоками питань рівень задоволеності розподілювався таким чином: "Якість оцінювання" (80,7 %), "Академічна підтримка" (78,1 %), "Індивідуальна траєкторія навчання" (75,1 %), "Практична підготовка" (74,8 %), "Загальне враження від навчання" (74,1 %), "Самостійна

робота (навантаження)" (72,5 %), "Якість викладання" (71,7 %), "Академічна добросесність" (71,5 %), "Можливості навчання" (70,2 %).

4. Середня задоволеність у хлопців – 77,1 %, у дівчат – 74,8 %. Хлопці виявилися трохи більше задоволеними майже за всіма блоками питань.

5. У переліку питань найвищу по університету оцінку (90,4 %) дістала консультаційна підтримка від викладачів.

6. Різниця в задоволеності студентів між факультетами перебуває в межах 13,6 %. Найвищою є задоволеність на факультеті менеджменту економічних відносин (82,7 %) і фінансовому факультеті (79,1 %); найнижчою – на факультетах консалтингу і міжнародного бізнесу (69,1 %) та економічної інформатики (70,2 %).

7. У відкритому питанні щодо поліпшення якості освіти в університеті було надано 124 відгуки та побажання, які було розподілено за тематичними блоками. Найбільшу увагу було приділено таким:

структурі та змісту освітніх програм – 40,3 % (актуальності/сучасності змісту освітньої програми (22,6 %); формам/методам/технологіям навчання та викладання (9,7 %); практикоорієнтовності занять (3,2 %); залученню практиків (3,2 %); практиці виробничій(1,6 %));

загальним коментарям щодо навчання – 25,0 %: позитивним ("усе добре", "усе подобається", "ХНЕУ – кращий університет" – 13,7 %); негативним ("не подобається університет" – 0,8 %); відсутності пропозицій/зауважень ("не маю зауважень", "не маю пропозицій" – 10,5 %);

якості науково-педагогічних працівників – 7,3 % (компетентності викладачів, відповідальності та зацікавленості викладачів до предмета та навчання студентів, залучення практиків).

7. Дослідження "Задоволеність якістю освітньо-наукових програм"

7.1. Опис дослідження

Мета дослідження: виявлення рівня задоволеності якістю освітньо-наукових програм (далі – ОНП) здобувачами PhD.

Завдання дослідження:

виявлення рівня задоволеності аспірантів якістю ОНП за низкою параметрів;

здійснення контент-аналізу відкритих відповідей.

Респонденти: здобувачі вищої освіти третього рівня (освітньо-наукового) IV курсу.

Строки проведення дослідження: середина весняного семестру.

Методика збирання емпіричної інформації: онлайн-анкетування, анонімно, добровільно.

Анкета містить дві частини:

I. Характеристика освітньо-наукової програми:

1.1. Оцінка якості освітньо-наукової програми;

1.2. Пропозиції та побажання щодо поліпшення професійної підготовки за освітньо-науковою програмою.

II. Умови реалізації процесу підготовки в аспірантурі.

Аналіз результатів здійснено загалом за масивом анкет (по університету).

Участь здобувачів у дослідженні. На момент дослідження на IV курсі навчання в аспірантурі діє дев'ять освітньо-наукових програм. В опитуванні взяли участь 11 здобувачів шести програм, усього 47,8 % аспірантів IV курсу.

Дослідження проводили вперше.

7.2. Оцінка якості освітньо-наукової програми

Перша частина анкети стосувалася оцінювання якості освітньо-наукової програми та містила 22 питання. Вимірювання здійснювали за шкалою: "відмінно", "добре", "задовільно", "погано", "важко визначитися"; позитивними відповідями вважали суму відповідей "відмінно" й "добре".

Аналіз результатів показав високу задоволеність аспірантів своїми освітньо-науковими програмами за різними показниками.

Результати оцінювання за сумою позитивних відповідей становили від 72,7 до 100,0 % (табл. 7.1).

Таблиця 7.1

Оцінка якості освітньо-наукової програми, %

Показники	Оцінки		
	"відмінно"	"добре"	"відмінно" + "добре"
1	2	3	4
Рівень забезпечення розвитку професійних компетентностей	45,5	36,4	81,9
Рівень забезпечення розвитку soft skills	45,5	27,3	72,8²
Задоволеність розподілом часу на освітню та наукову складові підготовки за вибраною ОНП	27,3 ²	72,7	100,0¹
Задоволеність якістю викладання навчальних дисциплін	72,7 ¹	9,1	81,8
Задоволеність логікою вибору теми дисертаційного дослідження, можливістю її уточнення у процесі підготовки в аспірантурі	63,6	18,2	81,8
Оцінка можливості обговорення та оприлюднення досягнутих наукових результатів шляхом участі в університетських конференціях та семінарах.	72,7 ¹	18,2	90,9
Оцінка можливості апробації досягнутих наукових результатів шляхом участі в університетських (кафедральних) науково-дослідних темах	54,5	36,4	90,9
Задоволеність організацією та проведенням проміжної та підсумкової атестації аспірантів	63,6	36,4	100,0¹
Оцінка рівня наукового керівництва роботою над дисертацією	72,7 ¹	18,2	90,9
Відповідність теми дисертаційного дослідження аспіранта напряму наукових досліджень наукового керівника	63,6	36,4	100,0¹
Рівень навчально-методичного забезпечення навчальної та наукової діяльності за вибраною спеціальністю	54,5	36,4	90,9
Рівень інформаційного та програмно-технічного забезпечення навчальної й наукової діяльності за вибраною спеціальністю	36,4	63,6	100,0¹
Рівень матеріально-технічного забезпечення навчальної та наукової діяльності за вибраною спеціальністю	36,4	45,5	81,9
Рівень практичної складової підготовки в аспірантурі за вибраною спеціальністю (асистентської педагогічної практики)	54,5	18,2	72,7²

Закінчення табл. 7.1

1	2	3	4
Рівень організації підготовки здобувачів відділом аспірантури та докторантури	81,8 ¹	18,2	100,0¹
Рівень управління та забезпечення підготовки аспірантів на кафедрі, за якою їх закріплено	72,7 ¹	9,1	81,8
Рівень психологічної та соціальної підтримки аспірантів	27,3 ²	63,6	90,9
Оцінка соціально-психологічних відносин між аспірантами в академічній групі (на курсі)	72,7 ¹	27,3	100,0¹
Оцінка участі аспірантів у поліпшенні процесу підготовки аспірантів за вибраною спеціальністю	54,5	27,3	81,8
Оцінка популяризації академічної доброчесності в університеті під час навчання в аспірантурі	54,5	27,3	81,8
Оцінка можливості здобути в університеті додаткові освітні послуги (факультативне вивчення навчальних дисциплін; курси лекцій провідних учених; семінари; круглі столи; тренінги тощо)	36,4	54,5	90,9
Оцінка якості підготовки в аспірантурі за вибраною ОНП	54,5	27,3	81,8
Середня оцінка			88,4

Умовні позначення:

¹ найвище значення, порівняно із середнім;

² найнижче значення, порівняно із середнім.

Оцінка якості підготовки в аспірантурі за вибраними ОНП становить 81,8 %.

Задоволеність 100,0 % спостерігають за шістьма показниками:
розподіл часу на освітню й наукову складову підготовки;
організація та проведення проміжної та підсумкової атестації аспірантів;
відповідність теми дисертаційного дослідження аспіранта напряму наукових досліджень наукового керівника;

рівень інформаційного та програмно-технічного забезпечення навчальної й наукової діяльності в аспірантурі;

рівень організації підготовки здобувачів відділом аспірантури та докторантури (організаційні збори; складання розкладу; організація вибору навчальних дисциплін; оперативне інформування; документальний супровід; реагування на запити та проблеми тощо);

соціально-психологічні відносини між аспірантами в академічній групі (на курсі).

Найнижчі (72,8 %) сумарні позитивні оцінки виявили щодо розвитку soft skills (уміння вести дискусії та публічні виступи, комунікувати з колегами та керівниками; міжособистісне спілкування; вести переговори; робота в команді; управління, часом; креативність; здатність організувати та проводити заняття; писати грантові пропозиції; управління науковими проєктами тощо) і рівня асистентської педагогічної практики.

Найбільша кількість (72,7 %) оцінок "відмінно" надійшла на п'ять питань: якість викладання навчальних дисциплін (зміст навчального матеріалу та його відповідність спеціальності; форми аудиторних занять та самостійної роботи; різноманітність методів і технологій навчання; зв'язок навчального матеріалу з дисертаційним дослідженням тощо);

можливість обговорення та оприлюднення досягнутих наукових результатів шляхом участі в університетських конференціях та семінарах;

рівень наукового керівництва роботою над дисертацією (повнота й частота наукових консультацій, методологічних семінарів щодо обговорення результатів та ходу дисертаційного дослідження аспірантів, ставлення з боку наукового керівника до аспіранта тощо);

рівень управління та забезпечення підготовки аспірантів на кафедрі, за якою їх закріплено;

соціально-психологічні взаємини між аспірантами в академічній групі.

7.3. Контент-аналіз відкритих відповідей

Разом із кожним питанням анкети, наведеним у табл. 7.1, респондентам було запропоновано надати відкриті відповіді (пропозиції, зауваження, побажання).

Відповідь була необов'язковою; респонденти могли висловити загальну задоволеність/незадоволеність ("усе влаштовує" / "не влаштовує", "задоволений"/"незадоволений"); надати пропозиції/зауваження; не відповідати на питання.

Було здійснено аналіз відкритих відповідей та підраховано: скільки надано відгуків на кожне питання, скільки з них загальних, скільки надано пропозицій (від кількості респондентів).

Найбільша кількість відгуків (90,9 %) надійшла *щодо логіки вибору й уточнення теми дисертаційного дослідження*. Пропозиції (54,5 %) такі: підвищення ролі керівника у виборі теми дисертаційного дослідження; пояснення актуальності тих чи тих тем на підприємствах; можливості вибору

теми дослідження протягом I семестру навчання в аспірантурі для більшої зваженості та усвідомленості вибору.

На другому місці за кількістю відгуків (72,7 %) чотири такі показники:

1) *розвиток професійних компетентностей*. Пропозиції (54,5 %) такі: розроблення більш цілісного підходу до розвитку професійних здібностей аспірантів різних спеціальностей; надання більшої кількості матеріалів прикладного характеру; розширення зв'язків із підприємствами, на яких можна впровадити результати дослідження; організація заходів для аспірантів різних закладів вищої освіти (за типом літньої школи), у яких була б можливість разом працювати над вирішенням освітніх завдань; загалом збільшення кількості заходів і професійних зустрічей аспірантів; можливість самостійно вибрати семестр для вивчення предмета;

2) *розвиток soft skills*. Пропозиції (54,5 %) такі: проведення тренінгів для розвитку м'яких навичок; проведення тренінгів щодо управління часом, організації колективної роботи та розвитку лідерства; розширення комунікацій аспірантів з іншими викладачами; збільшення кількості семінарів для обговорення результатів досліджень та проблем;

3) *обговорення та оприлюднення досягнених наукових результатів шляхом участі в університетських (кафедральних) науково-дослідних темах*. Пропозиції (36,4 %) такі: збільшення переліку науково-дослідних тем в університеті (на кафедрах). Кількість загальнопозитивних відгуків за цим питанням також 36,4 %;

4) *організація та проведення проміжної та підсумкової атестації*. Переважно (54,5 %) відгуки мають загальнопозитивний характер.

Близько половини респондентів (45,5 %) надали також загальнопозитивні відгуки ("улаштовує", "задоволений", "усе добре") на питання щодо: рівня матеріально-технічного забезпечення; наукового керівництва роботою над дисертацією; організації підготовки здобувачів відділом аспірантури та докторантури; соціально-психологічних відносин між аспірантами в академічній групі.

7.4. Умови реалізації процесу підготовки аспірантів

Третьою частиною анкети передбачено аналіз задоволеності за блоками питань щодо академічної доброчесності, академічної підтримки та індивідуальної траєкторії навчання – усього 18 питань. Вимірювання здійснювали за шкалою: "повністю задоволений", "скоріше задоволений", "скоріше

не задоволений", "не задоволений", "важко відповісти"; позитивними відповідями вважали суму позитивних відповідей "повністю задоволений" і "скоріше задоволений".

Результати за сумою позитивних відповідей виявилися достатньо високими. Середнє значення задоволеності за цими групами питань становить 89,4 % (рис. 7.1, табл. 7.2).

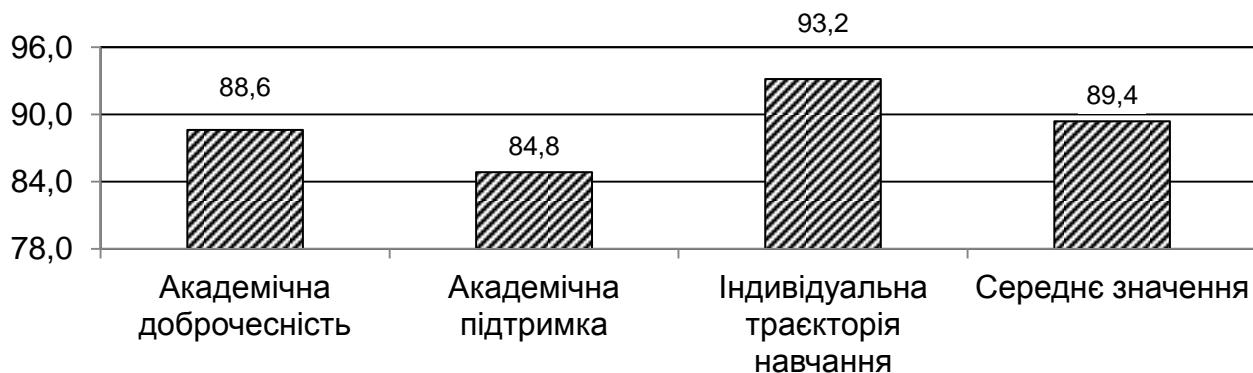

Рис. 7.1. Умови реалізації підготовки аспірантів за блоками питань, %

Таблиця 7.2

Умови реалізації підготовки аспірантів за всіма питаннями анкети

Питання анкети	%
1	2
Академічна доброчесність	88,6
Ознайомленість із політикою академічної доброчесності університету	100,0 ¹
Ознайомленість із вимогами щодо дотримання академічної доброчесності під час навчання, у ході виконання дисертаційного дослідження, під час та після захисту дисертаційного дослідження	100,0 ¹
Уживання заходів популяризації академічної доброчесності	81,8
Використання викладачами різних форм заходів за вияви академічної недоброчесності з боку здобувачів	72,7
Академічна підтримка	84,8
Володіння інформацією про органи самоврядування, зміст їхньої діяльності та ситуації, у яких вони можуть надати допомогу	72,7
Ознайомленість із можливістю дістати консультацію практичного психолога в університеті	45,5 ²
Можливість користуватися потрібним обладнанням, обчислювальними центрами в університеті	90,9
Комфортні та безпечні умови навчання	100,0 ¹

Закінчення табл. 7.2

1	2
Можливість скористатися процедурами захисту в разі виникнення небезпечної ситуації (вияву насильства, дискримінації, сексуальних домагань, корупції)	100,0 ¹
Дотримання прав і свобод особистості (релігійних, статусних, гендерних, етнічних тощо)	100,0 ¹
Індивідуальна траєкторія навчання	93,2
Можливість вільно вибирати власну траєкторію навчання шляхом вибору професійних навчальних дисциплін	100,0 ¹
Задоволеність процедурою вибору професійних дисциплін у процесі підготовки в аспірантурі	90,9
Університет надає багато різних можливостей для навчання та розвитку	100,0 ¹
Відповідність науковим та особистісним інтересам змісту вибіркового навчального дисциплін	81,8
Доступ до інформації про актуальні програми академічної мобільності та можливість узяти в них участь	90,9
Ознайомленість з умовами академічної мобільності здобувачів університету	90,9
Ознайомленість із можливостями залучення до міжнародної академічної спільноти: подвійне наукове керівництво роботою над дисертацією, публікації в міжнародних академічних виданнях, участь у міжнародних конференціях, участь у спільних дослідницьких проєктах тощо	100,0 ¹
Користування можливістю оприлюднення результатів наукових досліджень у фахових університетських збірниках	90,9
Середнє значення	89,4

Умовні позначення:

¹ найвище значення, порівняно із середнім;

² найнижче значення, порівняно із середнім.

Найвище оцінено індивідуальну траєкторію навчання (93,2 %). Майже всі показники цього блоку оцінено на 90,9 – 100,0 %. Трохи нижче оцінено відповідність науковим та особистісним інтересам змісту вибіркового навчального дисциплін (81,8 %).

Академічну доброчесність оцінено на 88,6 %. Усі (100,0 %) ознайомлені з політикою університету щодо академічної доброчесності та вимогами під час навчання, виконання дисертаційного дослідження, захисту дисертації. Найменше (72,7 %) оцінено використання викладачами різних форм заходів за вияви академічної недоброчесності у здобувачів освіти.

Задоволеність академічною підтримкою становить 84,8 %. Така оцінка виникла в результаті низької інформованості про наявність соціально-психологічної служби та консультаційної підтримки практичного психолога

в університеті (45,5 %). Інші показники цієї групи питань оцінено високо, особливо (100,0 %) комфортність і безпечність умов навчання; можливість скористатися процедурами захисту в разі виникнення небезпечної ситуації; дотримання прав і свобод особистості.

7.5. Висновки за результатами дослідження

1. Дослідження "Задоволеність якістю освітньо-наукових програм" серед аспірантів проводили вперше. В опитуванні взяли участь 47,8 % аспірантів IV курсу (шести з дев'яти наявних освітньо-наукових програм).

Анкета містила два тематичні блоки: 1. Характеристика освітньо-наукової програми: 1) оцінювання якості освітньо-наукової програми; 2) пропозиції та побажання щодо поліпшення професійної підготовки за ОНП; 2. Умови реалізації процесу підготовки в аспірантурі.

2. Результати оцінювання якості ОНП за сумою позитивних відповідей ("відмінно" і "добре") за різними показниками становили від 72,7 до 100,0 %. Оцінка якості підготовки в аспірантурі за вибраними ОНП – 81,8 %.

Задоволеність 100,0 % спостерігають за шістьма показниками: розподіл часу на освітню й наукову складову підготовки; організація та проведення проміжної та підсумкової атестації аспірантів; відповідність теми дисертаційного дослідження аспіранта напряму наукових досліджень наукового керівника; рівень інформаційного та програмно-технічного забезпечення навчальної й наукової діяльності в аспірантурі; рівень організації підготовки здобувачів відділом аспірантури та докторантури; соціально-психологічні відносини між аспірантами в академічній групі.

Найменшими (72,7 %) є сумарні позитивні оцінки щодо розвитку soft skills і рівня асистентської педагогічної практики.

Найбільша кількість оцінок "відмінно" надійшла на п'ять питань: якість викладання навчальних дисциплін; можливість обговорення та оприлюднення досягнутих наукових результатів шляхом участі в університетських конференціях та семінарах; рівень наукового керівництва роботою аспіранта над дисертацією; рівень управління та забезпечення підготовки аспірантів на кафедрі, за якою їх закріплено; соціально-психологічні відносини між аспірантами в академічній групі.

3. Аналіз і підрахунок відкритих відповідей показав, що найбільша кількість відгуків (90,9 %) надійшла щодо логіки вибору й уточнення теми

дисертаційного дослідження. Пропозиції щодо цього питання стосувалися: підвищення ролі керівника у виборі теми дисертаційного дослідження; пояснення актуальності тих чи тих тем на підприємствах; можливості вибору теми дослідження протягом більш тривалого часу, у період навчання для зваженості та усвідомленості вибору.

Однакова кількість відгуків (72,7 %) надійшла щодо чотирьох запитань:

1) *розвиток професійних компетентностей*. Пропозиції стосувалися розроблення більш цілісного підходу щодо цього питання; надання більшої кількості матеріалів прикладного характеру; розширення зв'язків із підприємствами; організації різноманітних заходів і професійного спілкування для аспірантів різних закладів вищої освіти;

2) *розвиток soft skills*. Пропозиції стосувалися проведення тренінгів для розвитку м'яких навичок; розширення комунікацій аспірантів з іншими викладачами; збільшення кількості семінарів для обговорення результатів досліджень та проблем;

3) *обговорення та оприлюднення досягнутих наукових результатів шляхом участі в університетських (кафедральних) науково-дослідних темах*. Пропозиції стосувалися, переважно, збільшення кількості науково-дослідних тем в університеті, на кафедрах;

4) *організація та проведення проміжної та підсумкової атестації*. Переважно відгуки мають загальнопозитивний характер.

Близько половини респондентів (45,5 %) надали загальнопозитивні відгуки ("улаштовує", "задоволений", "усе добре") на інші питання щодо: рівня матеріально-технічного забезпечення; наукового керівництва роботою над дисертацією; рівня організації роботи аспірантів у відділі аспірантури та докторантури; соціально-психологічних взаємин між аспірантами в академічній групі.

4. Умови реалізації підготовки аспірантів розглядали щодо питань академічної доброчесності, академічної підтримки та індивідуальної траєкторії навчання. Результати аналізували за сумою позитивних відповідей ("повністю задоволений" і "скоріше задоволений"), і вони виявилися достатньо високими. Середнє значення задоволеності за цими групами питань становить 89,4 %.

Найвище оцінено індивідуальну траєкторію навчання (93,2 %). Майже всі показники цього блоку оцінено на 90,9 – 100,0 %. Трохи нижче – відповідність науковим та особистісним інтересам змісту вибіркового навчальних дисциплін.

Академічну добродесність оцінено на 88,6 %. Усі респонденти є задоволеними інформованістю про політику академічної добродесності університету та її вимогами під час навчання, виконання дисертаційного дослідження, захисту дисертації. Трохи нижче оцінено використання викладачами різних форм заходів за вияви академічної недобродесності у здобувачів освіти.

Задоволеність академічною підтримкою становить 84,8 %. Виявили низьку інформованість про наявність соціально-психологічної служби та консультаційної підтримки практичного психолога в університеті (45,5 %). Інші показники цієї групи питань оцінено вище ніж 72,7 %.

Можна зробити висновки, що загалом здобувачі PhD університету задоволені підготовкою в університеті за своєю освітньо-науковою програмою. Їхні пропозиції та зауваження щодо поліпшення можна врахувати в подальшій реалізації підготовки аспірантів.

Перше дослідження задоволеністю підготовки за освітньо-науковими програмами серед аспірантів показало загальну картину, виявило основні питання для розгляду. У наступному дослідженні доречно поліпшити залучення респондентів усіх ОНП до опитування, а також удосконалення та спрощення анкети.

8. Дослідження "Задоволеність науково-педагогічних працівників внутрішнім забезпеченням якості освіти в університеті"

8.1. Опис дослідження

Мета дослідження: виявлення рівня задоволеності науково-педагогічних працівників внутрішнім забезпеченням якості освіти в університеті.

Завдання дослідження:

1) розглянути задоволеність внутрішнім забезпеченням якості в університеті за критеріями:

матеріально-технічне забезпечення;

інформаційне забезпечення;

соціально-психологічні умови, взаємодія;

залученість до внутрішнього забезпечення якості освітніх, освітньо-наукових програм;

умови для професійного й педагогічного розвитку викладачів;

академічна доброчесність в університеті;

2) розглянути задоволеність внутрішнім забезпеченням якості в університеті за стажем роботи в університеті;

3) розглянути задоволеність викладачів, залежно від навчальної дисципліни викладання (профільної, непрофільної);

4) здійснити контент-аналіз відкритих відгуків.

Респонденти: штатні науково-педагогічні працівники університету.

Строки проведення: кінець зимового семестру.

Метод збирання емпіричної інформації: онлайн-анкетування на платформі для опитувань університету, добровільно, анонімно. Анкета містить 30 питань різного типу, три питання "паспортички".

Аналіз результатів здійснено загалом по університету щодо виконання завдань дослідження.

8.2. Участь респондентів у дослідженні

У дослідженні взяли участь 28,1 % штатних науково-педагогічних працівників (далі – викладачів) університету.

За стажем роботи (% від опитаних): 1) 0 – 5 років – 18,7 %; 2) 5 – 10 років – 18,0 %; 3) 10 – 20 років – 48,2 %; 4) понад 20 років – 15,1 %.

За навчальною дисципліною (% від опитаних): 1) профільна навчальна дисципліна – 76,3 %; 2) непрофільна навчальна дисципліна – 23,7 %.

Участь викладачів за факультетами (% від опитаних): факультет економічної інформатики – 18,0 %; факультет економіки і права – 14,4 %; факультет консалтингу і міжнародного бізнесу – 15,8 %; факультет менеджменту і маркетингу – 18,7 %, факультет міжнародних економічних відносин – 16,5 %; факультет підготовки іноземних громадян – 6,5 %; фінансовий факультет – 7,2 %.

8.3. Аналіз результатів дослідження по університету

Середня задоволеність викладачів внутрішнім забезпеченням якості освіти в університеті є достатньо високою та становить 78,8 %.

Високі оцінки (вищі ніж 75,0 %) виявлено за більшістю критеріїв. Підрахунок середнього значення за блоком здійснювали за сумою відповідей "так" і "скоріше так".

Найвище було оцінено матеріально-технічне (84,9 %) та інформаційне забезпечення освіти в університеті (82,0 %).

Найнижчу задоволеність було виявлено у блоці питань щодо соціально-психологічного клімату та взаємодії в університеті (75,3 %) (табл. 8.1).

Таблиця 8.1

Задоволеність внутрішнім забезпеченням якості освіти за блоками питань

Блоки питань	%
Матеріально-технічне забезпечення	84,9
Інформаційне забезпечення	82,0
Соціально-психологічні умови, взаємодія	75,3
Залученість до внутрішнього забезпечення якості ОП/ОНП	79,0
Умови для професійного й педагогічного розвитку викладачів	75,7
Академічна доброчесність в університеті	78,9

У середині блоків було виявлено значну розбіжність в оцінках (табл. 8.2).

Таблиця 8.2

**Задоволеність внутрішнім забезпеченням якості освіти
за всіма питаннями, % до кількості опитаних**

Питання	Так	Скоріше так	Скоріше ні	Ні	Важко відповісти	Так + Скоріше так
1	2	3	4	5	6	7
Матеріально-технічне забезпечення						84,9
Зручність та комфортність навчальних приміщень	40,3	45,3	10,8	1,4	2,2	85,6
Доступ до навчальних приміщень із необхідним обладнанням	36,0	45,3	12,9	5,0	0,7	81,3
Умови безпеки праці та навчання	49,6	38,1	9,4	1,4	1,4	87,8
Інформаційне забезпечення						82,0
Задоволеність роботою бібліотеки	38,8	42,4	11,5	1,4	5,8	81,3
Задоволеність інформаційною підтримкою освітнього процесу й науково-дослідницькою діяльністю	39,6	43,2	10,8	2,9	3,6	82,7
Задоволеність інформуванням про важливі події, заходи, досягнення університету	47,5	36,7	10,1	4,3	1,4	84,2
Задоволеність підтримкою освітнього процесу: сайтом ПНС	55,4	36,7	6,5	1,4	0,0	92,1 ¹
репозитарієм університету	39,6	40,3	12,2	4,3	3,6	79,9
електронним журналом	30,9	36,7	20,9	10,1	1,4	67,6 ²
електронним розкладом	67,6	28,1	4,3	0,0	0,0	95,7 ¹
Задоволеність дістанням інформаційно-аналітичних матеріалів щодо результатів навчання, опитувань здобувачів від відділу забезпечення якості освіти, деканату, кафедри	34,5	38,1	14,4	8,6 ²	4,3	72,7
Соціально-психологічні умови, взаємодія						75,3
Задоволеність взаємодією здобувачів вищої освіти та викладачів в освітньому процесі	39,6	43,2	11,5	0,7	5,0	82,7
Задоволеність взаєминами між викладачами	49,6	42,4	5,8	1,4	0,7	92,1 ¹

Продовження табл. 8.2

1	2	3	4	5	6	7
Задоволеність соціально-психологічним кліматом:						
на кафедрі	56,1	29,5	11,5	2,2	0,7	85,6
на факультеті	41,0	40,3	10,1	5,8	2,9	81,3
в університеті	30,9	44,6	14,4	5,0	5,0	75,5
Можливість скористатися послугами практичного психолога	38,8	25,9	8,6	6,5	20,1	64,7 ²
Соціальна підтримка викладачів	30,9	36,7	15,8	6,5	10,1	67,6 ²
Стимулювання діяльності викладачів	16,5	36,0	22,3	17,3	7,9	52,5 ²
Залученість до внутрішнього забезпечення якості ОП/ОНП						79,0
Можливість вибирати методи навчання, форми, методи, критерії оцінювання	41,7	39,6	15,8	0,0	2,9	81,3
Залученість до розроблення, моніторингу, перегляду ОП/ОНП	51,1	36,7	5,8	1,4	5,0	87,8
Можливість звернутися до адміністрації, керівників структурних підрозділів університету з ініціативами щодо поліпшення якості освіти в університеті	43,9	36,7	9,4	2,9	7,2	80,6
Можливість утілення ініціатив щодо якості освіти	36,0	34,5	19,4	2,9	7,2	70,5
Залученість здобувачів вищої освіти до формування/оновлення змісту та оцінювання якості ОП/ОНП	38,8	36,7	12,2	1,4	10,8	75,5
Використання результатів опитувань здобувачів вищої освіти з питань якості ОП/ОНП для їхнього перегляду	35,3	34,5	18,0	4,3	7,9	69,8 ²
Вплив навчальної, наукової, організаційної діяльності викладачів на поліпшення позиціонування університету в національних і світових рейтингах	53,2 ²	34,5	4,3	1,4	6,5	87,8
Умови для професійного й педагогічного розвитку викладачів						75,7
Можливість підвищувати кваліфікацію на базі університету	64,7	26,6	2,9	0,7	5,0	91,4 ¹
Актуальність тематики програм підвищення кваліфікації на базі університету	31,7	37,4	16,5	4,3	10,1	69,1 ²
Наявність методичних семінарів в університеті, які сприяють професійному розвитку та вдосконаленню педагогічної майстерності викладачів	30,2	38,8	18,0	6,5	6,5	69,1 ²

Закінчення табл. 8.2

1	2	3	4	5	6	7
Наявність методичних семінарів на кафедрі	47,5	28,8	12,2	6,5	5,0	76,3
Можливість утілення академічних свобод для забезпечення якості та інтересів здобувачів в освітньому процесі	45,3	37,4	10,8	2,2	4,3	82,7
Можливість брати участь у програмах академічної мобільності	28,1	37,4	15,8	4,3	14,4	65,5 ²
Академічна доброчесність в університеті						78,9
Упровадження політики академічної доброчесності серед науково-педагогічних працівників і здобувачів	55,4	35,3	4,3	1,4	3,6	90,6 ¹
Дотримання науково-педагогічними працівниками політики академічної доброчесності	45,3	39,6	7,2	1,4	6,5	84,9
Наявність санкцій із боку науково-педагогічних працівників у разі порушення академічної доброчесності здобувачами	24,5	36,7	15,1	2,9	20,9	61,2 ²
Середня оцінка						78,8

Умовні позначення:

¹ оцінки вищі, порівняно із середнім;

² оцінки нижчі, порівняно із середнім.

Так, за деякими питаннями середня задоволеність становить вище ніж 90,0 %:

інформаційною підтримкою освітнього процесу – електронним розкладом (95,7 %), сайтом ПНС (92,1 %);

взаєминами між викладачами (92,1 %);

можливістю підвищувати кваліфікацію на базі університету (91,4 %);

упровадженням в університеті політики академічної доброчесності серед науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти (90,6 %).

Низькою є задоволеність здійсненням в університеті стимулювання діяльності викладачів (визнання, преміювання, заохочення, матеріальна допомога тощо) (52,5 %).

Було розглянуто, за якими питаннями та у яких відсотках є найвищою (понад 50,0 %) абсолютна задоволеність (відповіді "так").

Таких виявилось сім: електронним розкладом (67,6 %); можливістю підвищувати кваліфікацію на базі університету (64,7 %); соціально-психологічним кліматом на кафедрі (56,1 %); ПНС (55,4 %); упровадженням

в університеті політики академічної доброчесності (55,4 %); сприянням результативності викладачів поліпшенню позиціювання університету в рейтингах (53,2 %); залученням викладачів до розроблення, моніторингу, перегляду освітніх, освітньо-наукових програм (51,1 %).

Найнижчою (понад 6,0 %) є абсолютна незадоволеність (відповіді "ні") також за сімома питаннями: стимулюванням діяльності викладачів (17,3 %); електронним журналом (10,1 %); дістанням матеріалів щодо результатів навчання, опитувань здобувачів від відділу забезпечення якості освіти, деканату, кафедри (8,6 %); можливістю скористатися послугами практичного психолога (6,5 %); здійсненням в університеті соціальної підтримки викладачів (6,5 %); проведенням методичних семінарів щодо педагогічної майстерності на базі університету (6,5 %); проведенням методичних семінарів на базі кафедр (6,5 %).

Деякі питання виявилися складними для оцінювання. Вибрали відповідь "важко відповісти" понад 10,0 % респондентів за шістьма питаннями: запровадженням викладачами санкцій у разі порушення академічної доброчесності з боку здобувачів (20,9 %); можливістю скористатися послугами практичного психолога (20,1 %); можливістю для викладачів брати участь у програмах академічної мобільності (14,4 %); залученням здобувачів вищої освіти гарантами програм до формування/оновлення змісту та оцінювання якості освітніх, освітньо-наукових програм (10,8 %); здійсненням в університеті соціальної підтримки викладачів (10,1 %); актуальністю тематики програм підвищення кваліфікації на базі університету (10,1 %).

8.4. Аналіз результатів за стажем роботи та навчальною дисципліною

Задоволеність внутрішнім забезпеченням якості освіти виявилася вищою в тих викладачів, хто має більший стаж роботи в університеті. У викладачів, що працюють понад 20 років, оцінки є вищими за всіма блоками питань (табл. 8.3).

За навчальними дисциплінами викладання: профільною та непрофільною – є значні розбіжності у відповідях щодо матеріально-технічного забезпечення та академічної доброчесності (викладачі, що викладають непрофільні навчальні дисципліни, їх оцінили набагато нижче).

Таблиця 8.3

**Задоволеність внутрішнім забезпеченням якості освіти
за стажем роботи й навчальною дисципліною викладання, %**

Блоки питань	Стаж					
	0 – 5 років	5 – 10 років	10 – 20 років	Понад 20 років	Навчальні дисципліни	
					профільні	непрофільні
Задоволеність (середнє значення)	76,5	75,4	80,4	80,7	79,0	77,9
Матеріально-технічне забезпечення	85,9	77,3	85,9	88,9	87,4	76,8
Інформаційне забезпечення	83,2	81,5	83,2	83,3	81,6	83,3
Соціально-психологічні умови	72,6	69,0	72,6	75,6	73,8	79,9
Залученість до внутрішнього забезпечення якості ОП/ОНП	74,2	80,0	74,2	81,0	79,9	76,2
Умови для розвитку викладачів	69,9	70,0	69,9	79,4	76,3	73,7
Академічна доброчесність	74,4	74,7	74,4	81,0	81,1	71,7

Було розглянуто, які питання дістали максимальні й мінімальні оцінки, залежно від стажу роботи та навчальної дисципліни викладання (табл. 8.4).

Таблиця 8.4

**Максимальна й мінімальна середня задоволеність
за стажем роботи та навчальною дисципліною**

Стаж роботи / навчальна дисципліна	Питання	Межа оцінки	%
1	2	3	4
1) 0 – 5 років	Підтримка освітнього процесу: сайт ПНС	макс.	96,2
	Запровадження санкцій науково-педагогічними працівниками в разі порушення академічної доброчесності з боку здобувачів вищої освіти	мін.	50,0
2) 5 – 10 років	Підтримка освітнього процесу: сайт ПНС	макс.	100
	Підтримка освітнього процесу: електронний розклад	макс.	100
	Здійснення в університеті стимулювання діяльності викладачів	мін.	52,0

1	2	3	4
3) 10 – 20 років	Взаємини між викладачами	макс.	95,5
	Можливість підвищувати кваліфікацію на базі університету	макс.	95,5
	Здійснення в університеті стимулювання діяльності викладачів	мін.	49,3
4) понад 20 років	Умови безпеки праці та навчання	макс.	95,2
	Здійснення в університеті стимулювання діяльності викладачів	мін.	52,4
Профільна навчальна дисципліна	Підтримка освітнього процесу: електронний розклад	макс.	95,3
	Здійснення в університеті стимулювання діяльності викладачів	мін.	52,8
Непрофільна навчальна дисципліна	Підтримка освітнього процесу: сайт ПНС	макс.	97,0
	Підтримка освітнього процесу: електронний розклад	макс.	97,0
	Соціально-психологічний клімат на кафедрі	макс.	97,0
	Здійснення в університеті стимулювання діяльності викладачів	мін.	45,5

Аналіз даних поданих у таблиці показує, що половину викладачів із досвідом викладання менше ніж п'ять років найбільше турбує питання заходів щодо академічної недоброчесності студентів, але майже всі з них задоволені роботою сайта ПНС.

Тих, хто має більший стаж роботи в університеті, турбує питання стимулювання діяльності викладачів, але вони є задоволеними умовами праці та взаєминами в колективі.

Викладачі непрофільних дисциплін задоволені більшим переліком параметрів, але стимулювання діяльності важливо як для викладачів профільних, так і непрофільних навчальних дисциплін.

8.5. Контент-аналіз відкритих відповідей

На питання щодо пропозицій і зауважень викладачів про внутрішнє забезпечення якості освіти в університеті та задоволеність роботою в університеті надійшло **180 відкритих відповідей**. Надали свої відгуки на це питання 87,1 % опитаних, утрималися від відповіді – 12,9 %.

Відповіді респондентів було розподілено за тематичними блоками та підраховано (табл. 8.5).

Розподіл пропозицій і зауважень за тематичними блоками

Тематичні блоки	%, до кількості відгуків
1. Загальна задоволеність / побажання	7,8
2. Відсутність пропозицій	5,0
3. Матеріально-технічне забезпечення	10,5
3.1. Обладнання обчислювальних центрів / аудиторій / кафедр	4,4
3.2. Програмне забезпечення	3,3
3.4. Умови праці/навчання	2,8
4. Інформаційне забезпечення	15,0
4.1. Робота бібліотеки / електронна бібліотека	2,2
4.2. Сайт університету	0,6
4.3. Персональні навчальні системи	1,1
4.4. Електронний журнал	7,2
4.5. Електронний розклад	1,1
4.6. Інформування в університеті	2,8
5. Соціально-психологічні умови, взаємодія	27,3
5.1. Соціально-психологічний клімат в університеті	2,2
5.2. Взаємодія з керівництвом	0,6
5.3. Взаємодія між викладачами	1,1
5.4. Взаємодія з підрозділами	6,7
5.5. Соціальна підтримка	1,1
5.6. Стимулювання діяльності	15,6
6. Залученість до внутрішнього забезпечення якості ОП/ОНП	1,7
7. Умови для професійного й педагогічного розвитку	9,4
7.1. Підвищення кваліфікації	3,3
7.2. Тренінги / круглі столи / семінари / майстер-класи	3,3
7.4. Академічна мобільність	2,2
7.5. Академічна доброчесність в університеті	0,6
8. Організація освітнього процесу	10,6
8.1. Якість викладання	6,7
8.2. Обсяг навчальних груп / відрахування студентів	2,8
8.3. Якість оцінювання студентів	1,1
9. Організація роботи викладача в університеті	9,4
9.1. Навантаження викладача	3,3
9.2. Профорієнтаційна робота	2,2
9.4. Електронний документообіг / управління документообігом	2,8
9.5. Бюрократизм	1,1
10. Різне	3,3

Найбільшу кількість відгуків (27,3 % від усіх відгуків) виявили у блоці "Соціально-психологічні умови, взаємодія", особливо щодо стимулювання діяльності (15,6 %), а саме: звернення більшої уваги до цього питання, різновиду засобів стимулювання, справедливого підходу до стимулювання; уникання урівнювання всіх, а також у питанні "Взаємодія з підрозділами" (6,7 %): налагодження ділових відносин, комунікації між підрозділами та викладачами, а також політики взаємоповаги.

На другому місці за популярністю блок відгуків "Інформаційне забезпечення" (15,0 %), особливо актуальною була тема роботи електронного журналу: можливості віддаленої роботи з ним (7,2 %). Порушили також питання поліпшення інформування в університеті; сучасність бібліотеки, можливості запровадження електронної бібліотеки.

Третє місце розділили між собою такі блоки: "Організація освітнього процесу" (10,6 %), особливо тема "Якість викладання" (6,7 %), та "Матеріально-технічне забезпечення" (обладнання ОЦ, аудиторій, кафедр; оновлення програмного забезпечення) (10,5 %).

У блоці питань "Організація роботи викладача в університеті" (9,4 %) порушили питання великого навантаження викладачів, крім навчального, зокрема, профорієнтаційною роботою, поліпшення управління внутрішнім документообігом, зменшення бюрократизму.

У блоці "Умови для професійного й педагогічного розвитку" (9,4 %) були пропозиції щодо розширення актуальних курсів підвищення кваліфікації в університеті, можливості безкоштовного або зі знижками, для співробітників університету, вивчення мов, участі в конференціях університету тощо; організація тренінгів, майстер-класів, семінарів для співробітників із питань методики викладання та різних елементів забезпечення якості; розширення взаємодії між кафедрами факультетів і між факультетами; розширення можливостей для академічної мобільності викладачів.

Деякі викладачі (7,8 %) висловили *задоволеність роботою* в університеті в загальній формі ("усе добре", "задоволений"), задоволеність внутрішнім забезпеченням якості та напрямом її розвитку ("усе рухається у правильному напрямі"), побажали подальшого успіху університету.

Написали, що не мають пропозицій і зауважень, що можна, певною мірою, розглядати, як задоволеність системою внутрішнього забезпечення якості в університеті 5,0 % опитаних.

8.6. Висновки за результатами дослідження

1. Дослідження серед науково-педагогічних працівників університету "Задоволеність внутрішнім забезпеченням якості освіти в університеті" було проведено вперше. Його мета: виявити задоволеність викладачів внутрішнім забезпеченням якості в університеті за низкою критеріїв.

У дослідженні взяли участь 28,1 % від штатних НПП університету.

2. Середня задоволеність викладачів внутрішнім забезпеченням якості в університеті достатньо становить 78,8 %. Оцінки понад 75,0 % виявлено за більшості критеріїв. Найвище було оцінено матеріально-технічне забезпечення (84,9 %) та інформаційне забезпечення в університеті (82,0 %). Найнижчу задоволеність було виявлено у блоці питань щодо соціально-психологічного клімату та взаємодії в університеті (75,3 %).

3. Задоволеність за п'ятьма питаннями є вищою ніж 90,0 %: електронним розкладом (95,7 %), сайтом ПНС (92,1 %); взаєминами між викладачами (92,1 %); можливістю підвищувати кваліфікацію на базі університету (91,4 %); упровадженням в університеті політики академічної доброчесності (90,6 %).

Найнижчою є задоволеність здійсненням стимулювання діяльності викладачів (52,5 %);

Труднощі виникли в оцінках таких питань: запровадження викладачами санкцій у разі порушення академічної доброчесності з боку здобувачів (20,9 %); можливість скористатися послугами практичного психолога (20,1 %); можливість для викладачів брати участь у програмах академічної мобільності (14,4 %).

4. Аналіз результатів відповідей викладачів за стажем роботи показав, що середня задоволеність є вищою в тих викладачів, хто має більший стаж роботи в університеті: у викладачів, що працюють понад 20 років, оцінки є вищими за всіма блоками питань.

Результати за навчальною дисципліною викладання (профільною та непрофільною) загалом є схожими, але є розбіжності у відповідях щодо матеріально-технічного забезпечення й академічної доброчесності: викладачі, що викладають непрофільні навчальні дисципліни, їх оцінили набагато нижче.

5. На відкрите питання щодо внутрішнього забезпечення якості освіти в університеті й задоволеності роботою надали свої відгуки 87,1 % опитаних. Найбільша кількість відгуків (27,3 % від усіх) стосувалися стимулювання діяльності (15,6 %) і взаємодії з підрозділами (6,7 %). На другому місці за популярністю блок відгуків "Інформаційне забезпечення" (15,0 %), особливо актуальною була тема роботи електронного журналу: можливості віддаленої роботи з ним (7,2 %). Третє місце розділили між собою такі блоки: "Організація освітнього процесу" (10,5 %) та "Матеріально-технічне забезпечення" (обладнання обчислювальних центрів, аудиторій, кафедр; оновлення програмного забезпечення) (10,6 %).

Висловили загальні відгуки щодо задоволеності роботою в університеті та внутрішнім забезпеченням якості освіти, побажали подальшого успіху 7,8 % респондентів.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Пономаренко Володимир Степанович
Полякова Ганна Анатоліївна
Григор'єва Юлія Сергіївна та ін.

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЯКОСТІ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТІ:
ПРИКЛАДНІ ДОСЛІДЖЕННЯ
ЗА 2019/20 НАВЧАЛЬНИЙ РІК**

*За загальною редакцією
д-ра екон. наук, професора В. С. Пономаренка*

Відповідальний за видання *Г. А. Полякова*

Відповідальний редактор *О. С. Вяткіна*

Редактор *О. Г. Доценко*

Коректор *О. Г. Доценко*

План 2022 р. Поз. № 8-НВ.

Підп. до друку 01.07.2022 р. Формат 60 × 90 1/16. Папір офсетний. Друк цифровий.

Умов. друк. арк. 8,75. Обл.-вид. арк. 10,94. Тираж 500 пр. Зам. 14.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

---

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*